

**KÄYTÄNNÖLLINEN LASTENSUOJELUOPAS MERI-LAPIN
ALUEEN PÄIVÄKODEILLE**

Jenni Kreivi, Johanna Salonen

Opinnäytetyö
Sosiaaliala
Sosionomikoulutus
Sosionomi AMK

2016

Sosiaali- ja terveystieteiden
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijät	Jenni Kreivi, Johanna Salonen	Vuosi	2016
Ohjaajat	Sari Halttunen, Seija Järvi		
Työn nimi	Käytännöllinen lastensuojeluopas Meri-Lapin alueen päiväkodeille		
Sivu- ja liitemäärä	85 + 31		

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tehdä Meri-Lapin alueen päiväkodeille käytännöllinen ja kattava lastensuojeluopas. Oppaan tarkoituksena oli antaa päiväkodin henkilökunnalle tietämystä lastensuojelusta ja sen merkityksestä heidän työssään. Halusimme myös vahvistaa päiväkodin ja lastensuojelun välistä yhteistyötä.

Opinnäytetyömme koostuu kirjallisesta opinnäytetyöstä ja lastensuojeluoppaasta. Opinnäytetyömme on sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen. Halusimme tehdä opinnäytetyömme työelämälähtöisesti. Oppaassa on tietoa varhaiskasvatuksesta ja lastensuojelusta. Lisäksi opas sisältää neuvoja, esimerkkita-pauksen ja Meri-Lapin alueen lastensuojelun yhteystiedot. Oppaan tekoproses-sissa hyödynsimme ulkopuolisia arvioitsijoita. Valmistimme itse A5 kokoiset op-paat ja jaoimme ne henkilökohtaisesti päiväkodeille.

Aineistonhankintamenetelmänä käytimme kirjallista kyselyä, johon vastattiin ni-mettömänä. Menetelmän kriteereinä meillä oli luotettavuus, laajuus ja nopeus. Kyselyyn osallistui jokaisesta kunnasta yksi päiväkoti ja sosiaalitoimistoja sekä yksi lastensuojeluyksikkö. Opinnäytetyön aineistona käytimme varhaiskasvatuk-sen ja lastensuojelun kirjallisuutta, artikkeleja ja lakeja. Kyselyn vastaukset osoit-tivat, että päiväkodeissa olisi tarvetta saada lisää tietoa lastensuojeluun liittyen. Päiväkodin henkilökunta tulee hyötymään käytännöllisestä lastensuojeluoppaas-tamme. Lisäksi opastamme on pyydetty myös muualle sosiaalialan kentälle työ-välineeksi.

Asiasanat

Lastensuojelu, varhaiskasvatus, opas, yhteistyö

School of Applied Health and Social
Sports
Degree programme of Social Ser-
vices
Bachelor of Social Services

Authors	Jenni Kreivi, Johanna Salonen	Year	2016
Supervisors	Sari Halttunen, Seija Järvi		
Subject of thesis	Practical child welfare handbook for Meri-Lappi's day-care centres		
Number of pages	85 + 31		

The aim of our thesis was to create a practical and comprehensive child welfare handbook for Meri-Lappi's day-care centres. The purpose of the handbook was to give knowledge of child welfare and its meaning in relation to the work done in day-care centres. We also wanted to strengthen the collaboration between day-care centres and child welfare services.

The thesis consists of a written thesis and the child welfare handbook. The thesis is both qualitative and quantitative. We wanted to base the thesis in practical working life. The handbook contains knowledge of early childhood education and child welfare services. In addition to this, the hand book has advice, a case study and the contact information of Meri-Lappi's child welfare services. In the process of compiling the handbook, we utilized outside evaluation. We made A5 sized handbooks and delivered them personally to day-care centres.

As a method of acquiring data, we used a written survey, where the answers were given anonymously. The criteria for choosing this method were reliability, size and speed. One day-care centre, one child welfare unit and some social welfare offices from every municipality took part in the enquiry. As the material for the survey, we used literature, articles and laws on early childhood education and child welfare. The answers of the survey proved that the employees of the day-care centres need some additional knowledge of child welfare services. The employees of day-care centres would benefit from a practical child welfare handbook. Moreover, our handbook has also been requested elsewhere in the social sector for utilizing it as a tool.

Key words Child welfare, early childhood education, handbook, collaboration

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	VARHAISKASVATUS ENNALTAEHKÄISEVÄNÄ LASTENSUOJELUNA	8
2.1	Päivähoidon ennaltaehkäisevä lastensuojelu	8
2.2	Lapsen etu arjessa	9
2.3	Varhaiskasvatuslaki	11
3	LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ	13
3.1	Lastensuojelu.....	13
3.2	Lastensuojeluprosessi	15
3.3	Lastensuojeluilmoituksen tekeminen	19
3.4	Lastensuojelulaki	20
4	HUOLEN HERÄÄMINEN JA SIIHEN REAGOIMINEN	24
4.1	Huolen vyöhykkeistö	24
4.2	Syitä huolen heräämiseen	26
4.3	Toimiminen huolen herätessä.....	27
4.4	Huolen puheeksi ottaminen	30
5	LAPSEN, PERHEEN JA VIRANOMAISTEN YHTEISTYÖ	35
5.1	Lastensuojeluasiakkaan kohtaaminen	35
5.2	Kasvatuskumppanuus.....	36
5.3	Moniammatillisen yhteistyön esteet	37
5.4	Yhteistyötä ohjaavat lait	41
6	KÄYTÄNNÖLLINEN LASTENSUOJELUOPAS	44
6.1	Kyselylomake.....	44
6.2	Kyselylomakkeiden vastaukset ja analysointi	47
6.3	Oppaan teko	69
7	OPINNÄYTETYÖPROSESSI	72
7.1	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	72
7.2	Tutkimustehtävät ja -aineisto	75
7.3	Analyysimenetelmät.....	76
	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	78
	LÄHTEET	81
	LIITTEET	84

ALKUSANAT

Haluamme kiittää lämpimästi päiväkoteja, sosiaalitoimistoja ja lastensuojeluyksikköä kyselyyn osallistumisesta. Saimme kyselyn avulla todella tärkeää tietoa opinnäytetyötämme varten. Lisäksi haluamme kiittää ulkopuolisia arvioitsijoitamme: lastensuojelun kanssa yhteistyötä tekevää työryhmää ja esimiestyötä tehnyttä lastentarhanopettajaa. Saimme teiltä arvokasta palautetta oppaan valmistumisprosessissa. Kiitämme myös ohjaavia opettajiamme Sari Halttusta ja Seija Järveä vuoden mittaisesta yhteistyöstä. Kiitämme kaikkia Meri-Lapin alueen päiväkoteja, kun saimme jakaa oppaat heidän työvälaineiksi. Lisäksi haluamme kiittää lämpimästi Sisko Kreiviä oppaan kuvittamisesta.

1 JOHDANTO

Sosionomiopinnoissamme suuntauduimme lapsiin ja nuoriin. Saimme pätevyudet toimia lastentarhanopettajina, minkä lisäksi kävimme myös lastensuojelun suuntaavat opinnot. Opinnäytetyössämme halusimme yhdistää nämä kaksi meitä kiinnostavaa aihealuetta, varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun. Olemme kokeneet harjoitteluidemme kautta käytännön tarpeen selkeälle ja käytännölliselle lastensuojeluoppaalle. Olemme havainneet, että päiväkodeissa tarvittaisiin yhteiset toimintatavat huolen heräämiseen ja siihen reagoimiseen. Lisäksi olemme kokeneet, että lasten hyvinvoinnin havainnointiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli koota kattava, hyödyllinen ja käytännöllinen lastensuojeluopas Meri-Lapin (Kemi, Keminmaa, Simo, Tervola, Tornio) alueen päiväkodeille. Tavoitteenamme oli myös vahvistaa päiväkodin ja lastensuojelun välistä yhteistyötä oppaan avulla. Oppaan tarkoituksena oli antaa päiväkodin henkilökunnalle kattava tietämys lastensuojelusta ja sen merkityksestä heidän työssään. Tavoitteena oli, että päiväkodin uudet ja vanhat työntekijät sekä opiskelijat saavat oppaasta uutta tietoa ja asioiden kertausta. Toivoimme, että opas selkeyttäisi päiväkotien yhteisiä toimintatapoja ja käytänteitä.

Aihe oli ajankohtainen johtuen lastensuojelutarpeen kasvusta. Se oli ajankohtainen myös siksi, että varhaisen puuttumisen merkityksen ymmärrys on ollut kasvussa. Oppaamme oli näistä kasvaneista tarpeista johtuen hyvin tärkeä. Yhteiskunnan kannalta kaikenlainen varhainen puuttuminen ja yhteistyön lisääminen ovat eduksi. Kyvykkään ja asiantuntevan yhteistyön edut ovat sekä asiakkaan että työntekijän etu.

Kyselylomakkeen kautta sekä päiväkodin että lastensuojelun henkilökunta saivat vaikuttaa oppaan sisältöön. Oppaassa käsitellään lastensuojelua yleisesti, lastensuojeluprosessia sekä lastensuojelua ohjaavia lakeja. Selkeytimme oppaassa myös huolen vyöhykkeet, huolen heräämisen ja puheeksi ottamisen. Tärkeäksi asiaksi koimme myös lapsen edun ja kasvatuskumppanuuden esiin nostamisen.

Opas antaa lisäksi käytännön vinkkejä lastensuojeluasiakkaan kohtaamiseen ja tukemiseen

2 VARHAISKASVATUS ENNALTAEHKÄISEVÄNÄ LASTENSUOJELUNA

2.1 Päivähoidon ennaltaehkäisevä lastensuojelu

Päiväkoti on osa monen lapsen arkea. Päivähoitoa pidetään vanhempien taholta usein mielestämme itsestään selvänä palveluna. Kulttuurissamme on luonnollista, että molemmat vanhemmat joko opiskelevat tai kulkevat töissä ja lapsen hoidon järjestäminen päiväkotihoidona on tavallista. Vanhemmat ovatkin nykypäivänä hyvin valveutuneita ja odottavat saavansa lapselleen hyvää hoitoa. Siitä huolimatta päivähoitojärjestelmän moninaisuutta, varhaiskasvatuksen suunnitelmallisuutta ja pedagogista pohjaa ei välttämättä ymmärretä täysin. Monille vanhemmille myös päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyö voi olla vierasta. Esimerkiksi varhaiskasvatuslakiin (19.1.1973/36) ja lastensuojelulakiin (13.4.2007/417) on kirjattu se, millä tavoin lastensuojelu ja päiväkoti nivoutuvat yhteen. Lapsiperheiden laajaan palvelukokonaisuuteen kuuluu muun muassa varhaiskasvatus, äitiys- ja perheneuvola sekä perhetyö. Perheiden kannalta olisi hyvä, jos palvelut olisivat koottu yhteen ja niitä voisi käyttää matalalla kynnyksellä.

Ei ole ihan sama millaista hoitoa päiväkodeissa järjestetään. Mittareina ei siis voida pitää ainoastaan sitä, että lapsi viihtyy ja vanhemmat saavat mahdollisuuden opiskeluun ja työhön. Päivähoidolla ja varhaiskasvatuksella on omat tehtävänsä ja niitä ohjaa muun muassa varhaiskasvatuslaki (19.1.1973/36) ja opetushallituksen laatima varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelmaa ollaan parhaillaan uudistamassa ja siitä on tulossa lakisääteinen normi. Tämän valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulisi ottaa käyttöön 1.8.2017 alkaen. (Opetushallitus 2016.) Tämänhetkisessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa keskeistä on edistää lapsen oppimista sekä tasapainoista kasvua ja kehitystä. Sisällöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmassa käsitellään arvoja, toimintaympäristöä ja orientaatioita eli suuntautumisia. Orientaatioita ovat esimerkiksi matemaattiset

ja luonnontieteelliset orientaatiot. Yhteenvedon voidaan todeta, että päiväkodissa annettava varhaiskasvatus on hoidon, opetuksen ja kasvatuksen muodostama kokonaisuus. (Julkari 2005, 8-28.)

Lastensuojelulaisissa (13.4.2007/417) on asetettu kunnalle velvollisuus järjestää perheelle tai lapselle ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä sekä hyvinvointia. Tällä pyritään myös tukemaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan etupäässä peruspalveluissa ja päiväkotit on yksi näistä peruspalveluista. Säännöksissä korostetaan nimenomaan neuvoloiden, koulujen, terveydenhuollon ja päivähoidon merkitystä. Kunnille ei ole kuitenkaan määrätty, että millaisia palveluja kussakin kunnissa tulee olla. Päiväkodin lisäksi palvelu voi olla myös esimerkiksi kotipalvelua, jos kunta näin päättää. (Räty 2012, 4-5.)

Ehkäisevä lastensuojelu ei edellytä lastensuojelun asiakkuutta. Mikäli asiakkuus on jo syntynyt, niin esimerkiksi päiväkotihoito voisi olla osa lastensuojelun avohuoltoa. Avohuolto on lastensuojelutarpeen selvityksen, asiakassuunitelman, lapsen kiireellisen sijoituksen, huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon kanssa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Tätä on myös sosiaalityö, jota voidaan myös antaa ilman, että siihen liitetään eri palveluita. (Räty 2012, 4.)

2.2 Lapsen etu arjessa

Puhuttaessa lapsen edusta puhutaan lapsen kannalta parhaasta ratkaisusta. Lapsen etua arvioitaessa on katsottava, että miten turvata lapselle muun muassa tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, turvallinen kasvuympäristö, ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus, itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen, mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissa sekä kielellisen, kulttuurillisen ja uskonnollisen taustan huomiointi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 1:4 §.)

Lapsen edusta puhuttaessa puhutaan samalla lapsen oikeuksista. Lasten oikeudet on koottu Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimukseen, joka on ihmisoikeussopimus. Sopimuksessa on neljä yleistä periaatetta: syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksella valtio sitoutuu tarvittaessa muuttamaan lakejaan niin, että se on sopimusta vastaava. Sopimus on hyväksytty yleiskokouksessa vuonna 1989. Suomessa sopimus tuli voimaan 1991. (Unicef.) Sopimus pohjautuu lapsen etuun ja sen ensisijaisuuteen. Sopimus koskee toimintaa niin kotona kuin esimerkiksi päiväkodeissa. Suomessa esimerkiksi varhaiskasvatulaisissa (19.1.1973/36) ja lastensuojelulaisissa (13.4.2007/417) lapsen etu on otettu paremmin huomioon kuin vuonna 1991 allekirjoitetussa lapsen oikeuksien sopimuksessa. Täten sopimusta voidaankin pitää Suomen kohdalla niin sanottuna ohjenuorana. (Mahkonen 2013, 30-34.)

Olemme edellä kuvanneet sitä, mitä lapsen etu on ihanimmillaan ja mitä sen tulisi käytännön työssä ja lasten päiväkotiarjessa olla. Edellä esiteltyyn lapsen oikeuksien sopimukseen ja sen periaatteisiin kuului esimerkiksi lapsen näkemysten kunnioittaminen. Päiväkodin arjessa tämä pitäisi näkyä muun muassa siten, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa otettaisiin huomioon myös lapsen mielipide. Lapsi voidaan myös muuten ottaa mukaan päiväkotitoiminnan suunnitteluun. Ymmärtääksemme tämä on kuitenkin edelleen hyvin päiväkotikohtaista, sillä näin olemme havainnoineet muun muassa harjoitteluidemme kautta. Mielestämme lapsen edun toteutumisessa päiväkodin arjessa hienoista sopimuksista ja ohjeista huolimatta on tiettyjä puutteita, jotka toisin kuin luulisi, kärjistyvät koko ajan entisestään. Päiväkodin toimintaa ohjaa omalta osaltaan raha. Kasvaaneet lapsiryhmät ja ympäristön asianmukaisuus, toimivuus sekä turvallisuus ja näihin liittyvät puutteet eivät käytännössä tue lapsen etua. Lapsen etua eivät myöskään aja lastenhoitajien määräaikaiset työsopimukset ja heidän pallottelu päiväkodista toiseen kunnan sisällä. Lapsen etu ja jatkuvat ihmissuhteet päiväkodin arjessa toteutuisivat paremmin, mikäli lasten kanssa työskentelevät saisivat pidempiaikaisempia työsopimuksia.

2.3 Varhaiskasvatuslaki

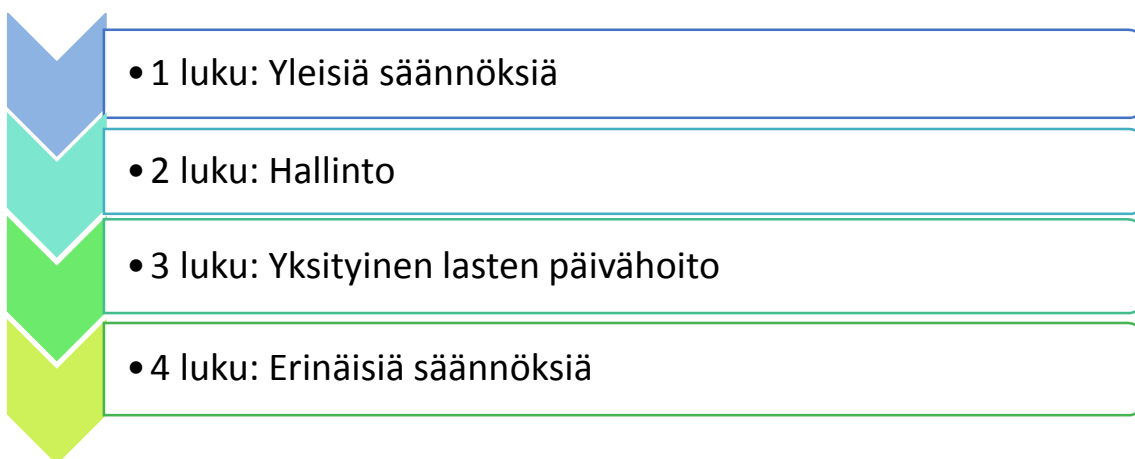
Laki lasten päivähoidosta on muutettu varhaiskasvatuslaiksi (19.1.1973/36) 1.8.2015. Varhaiskasvatus korvaa laissa käsitteenä päivähoidon ja sen tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista. Siinä korostetaan pedagogiikkaa ja se on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen yhdistelmä. Varhaiskasvatus kuuluu lasten oikeuksiin ja tämä oikeus on mainittu kyseisessä laissa. Sitä toteutetaan päiväkodeissa, perhepäivähoitajalla tai muun kaltaisain keinoin järjestettynä. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36 1:1 §.)

Varhaiskasvatuslaki (19.1.1973/36) määrittää varhaiskasvatuksen tavoitteet. Tavoitteena on iän ja kehitystason mukaisen kasvun, terveyden, kehityksen sekä hyvinvoinnin edistäminen. Tavoitteisiin kuuluu myös esimerkiksi myönteisten oppimiskokemusten mahdollistaminen, terveellinen sekä turvallinen oppimisympäristö, pysyvät vuorovaikutussuhteet sekä yhdenmukaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36 1:2 a §.) Varhaiskasvatuslaki määrittää myös esimerkiksi henkilöstön kelpoisuusvaatimukset ja hoidettavien lasten määrän suhteessa hoitajiin erillisellä asetuksella. Kunnan tulee huolehtia lasten päivähoidosta kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti. Hoitoa on järjestettävä tarpeen mukaan suomen, ruotsin tai saamen kielellä lapsen äidinkielen mukaan. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36 1:4 a §, 1:5 § & 2:11 §.)

Varhaiskasvatuslakiin (19.1.1973/36) on lisätty 1.8.2015 varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen yhdessä henkilökunnan ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen laadinnassa voi olla mukana myös muita asiantuntijoita tai tahoja. Tärkeää on, että tässä selvitetään lapsen mielipide ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen. Joissakin päiväkodeissa on esimerkiksi olemassa lapsille oma lomake, jonka työntekijä täyttää lapsen kanssa. Suunnitelma on tarkastettava vähintään kerran vuodessa ja sen laatimisesta vastaa lastentarhanopettaja. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36 1:7 a §.) Opetushallitus on laatinut varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muun muassa varhaiskasvatuksen yh-

denvertaisuuden toteutumiseksi. Kuntien tehtävänä on arvioida näiden toteutumisista omien varhaiskasvatuspalvelujen osalta. (Julkari 2005, 7-8.) Perusteissa käsitellään laaja-alaisesti varhaiskasvatusta sen tavoitteista käytännön toimintaan. Lasten päivähoito on opetus- ja kulttuurihallinnon alainen.

Suomessa ensisijainen kasvatusvastuu kuuluu vanhemmille. Varhaiskasvatuslaki (19.1.1973/36) ei kuitenkaan ulotu kotikasvatukseen, sillä se koskee ainoastaan yllä mainituissa paikoissa tapahtuvaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuslaki on myös hyvin tulkinnanvarainen, sillä se ei kaikilta osin anna selkeää vastausta. Esimerkkinä laissa mainittu kohta, joka koskee lapsen kuljetuksen järjestämistä päivähoitoon tarpeen näin vaatiessa. Sana ”tarpeellinen” on hyvinkin tulkinnanvarainen, sillä toinen voi ymmärtää, että kuljetus on tarpeen jo yhden lapsen sitä tarvitessa, kun taas toinen voi mieltää sen useampaa lasta koskevaksi. (Mahkonen 2013, 39, 43.) Varhaiskasvatuslaki (Kuvio 1) koostuu neljästä luvusta, jotka koostuvat yleisistä säännöksistä, hallinnosta, yksityisestä lasten päivähoitosta ja erinäisistä säännöksistä.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuslaki (Teimme kaavion hyödyntäen varhaiskasvatuslakia 19.1.1973/36.)

3 LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ

3.1 Lastensuojelu

Kuntien sosiaalipalveluihin sisältyy lastensuojelun sosiaalityö. Lastensuojelu on moniulotteista, haastavaa ja asiakkaiden yksityisyyteen puuttuvaa viranomastointia. Lastensuojelua ohjaa todella tarkka lainsäädäntö. Lastensuojelun tavoitteita ovat lasten suojeleminen heidän elämäänsä vaarantavilta tekijöiltä, vaikuttaminen lasten kasvuolosuhteisiin ja vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävissään. Tärkeää lastensuojelussa on ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. Kunnat ovat velvoitettuja järjestämään kuntalaisten tarpeita vastaavat lastensuojelupalvelut. Lastensuojelulain (13.4.2007/417) toteuttamisesta pitävät huolen kuntien poliittiset elimet. Kuntien virkamiehet taas pitävät luottamusmiehet ajan tasalla lasten tarpeista. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 278.) Lastensuojelulaissa korostetaan ehkäisevää lastensuojelua siten, että kunnilla on velvollisuus järjestää ehkäisevää lastensuojelutyötä. Sen tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 1:3 a §.) Lastensuojelussa ”lapsina” pidetään alle 18-vuotiaita, jolloin lapsuus päättyy täysi-ikäisyyden saavuttamisen myötä. Siitä huolimatta oikeusvaikutukset voivat ulottua 21 ikävuoteen asti esimerkiksi jälkihuollossa. (Mahkonen 2003, 32.)

Päivähoidossa ollaan tiiviisti yhteydessä lapseen ja perheeseen. Päivittäisillä havainnoilla voidaan puuttua mahdollisiin ongelmiin hyvin varhaisessa vaiheessa. Kaikilla lasten kanssa työskentelevillä, kuten päiväkodin henkilökunnalla, on vastuu lapsen ja perheen hyvinvoinnista ja siitä, että tarvittava tuki havaitaan riittävän ajoissa (THL 2015 B). Jos asiakkuus on jo alkanut, voi päivähoito olla osa lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Jokaisen kunnan tulee yksin tai yhdessä useamman kunnan kanssa laatia lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, jossa on arvioitava myös peruspalveluiden resurssitarve, sillä tämä mainitaan lastensuojelulaissa (13.4.2007/417).

Kuntien lastensuojelu jakautuu sijaishuoltoon ja avohuoltoon, joista avohuolto on aina ensisijainen palvelu. Lastensuojelua rahoitetaan kunnan varoista, mutta lasten sijoituksiin voidaan saada tukea valtion tasausjärjestelmästä. Tasausjärjestelmän tavoitteena on, että perheen asuinkunnasta riippumatta lastensuojelulain mukainen sijoitus järjestyy. Ehkäisevää lastensuojelua ovat tuet ja erityiset tuet, joita tarjotaan muun muassa päivähoitossa, opetuksessa, neuvoloissa, nuoristyössä ja terveydenhuollossa. Rankempien toimenpiteiden tarvetta ehkäistään ohjaamalla perheitä tukea tarjoavien palveluiden piiriin. Lastensuojelussa työskentelee pääosin sosiaalityöntekijöitä ja sosiaalihojaajia. Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) on määrätty sosiaalityöntekijöiden virkojen perustamisvelvollisuus kunnan tarvetta vastaavaksi ja viroilla on myös omat pätevyysvaatimukset. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 279.)

Stakesin yhteistyöhankkeessa pyrittiin selvittämään lastensuojeluasiakkuuksien syitä ja taustoja vuonna 2006. Tämän tutkimuksen tulos oli, että lastensuojeluasiakkuuden taustalla oli useimmiten vanhemman tai vanhempien jaksamattomuus. Yksittäisiä syitä olivat muun muassa vanhempien uupumus tai rajallinen vanhemmuus, perheen ristiriidat, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä vanhempien osaamattomuus. Lapsiin ja nuoriin liittyvät keskeisimmät tekijät olivat oppimisongelmat ja ristiriitainen suhde vanhempiin. Lastensuojelutarvetta lisää yhä enemmän perheväkivalta, jossa yleensä päihteet ovat osatekijänä. Myös avio- ja avoerot tuovat asiakkuuksia lastensuojelutyöhön, sillä lastensuojelussa käsitellään huolto- ja tapaamisriitoja sekä lapsen roolia vanhempien kiistakapulana. Sosiaalitoimessa vahvistetaan huolto- ja tapaamissopimuksia, mikäli sopimukseen ei päästä, voidaan asiat ratkaistaan käräjäoikeudessa. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 281-282.)

Lastensuojelutyössä työntekijän ja asiakkaan välinen yhteinen ymmärrys ja luottamus ovat erittäin tärkeitä. Tärkeää on kuunnella toista ja työntekijän tulee myös kyetä eläytymään asiakkaan tilanteeseen. Työntekijän tulee tiedostaa omat asenteensa ja ajatella asioita useasta eri näkökulmasta. Hänen tehtävänä on tunnistaa perheen vaikeuksia ja käyttää tietojaan perheen tilanteen arvioinnissa.

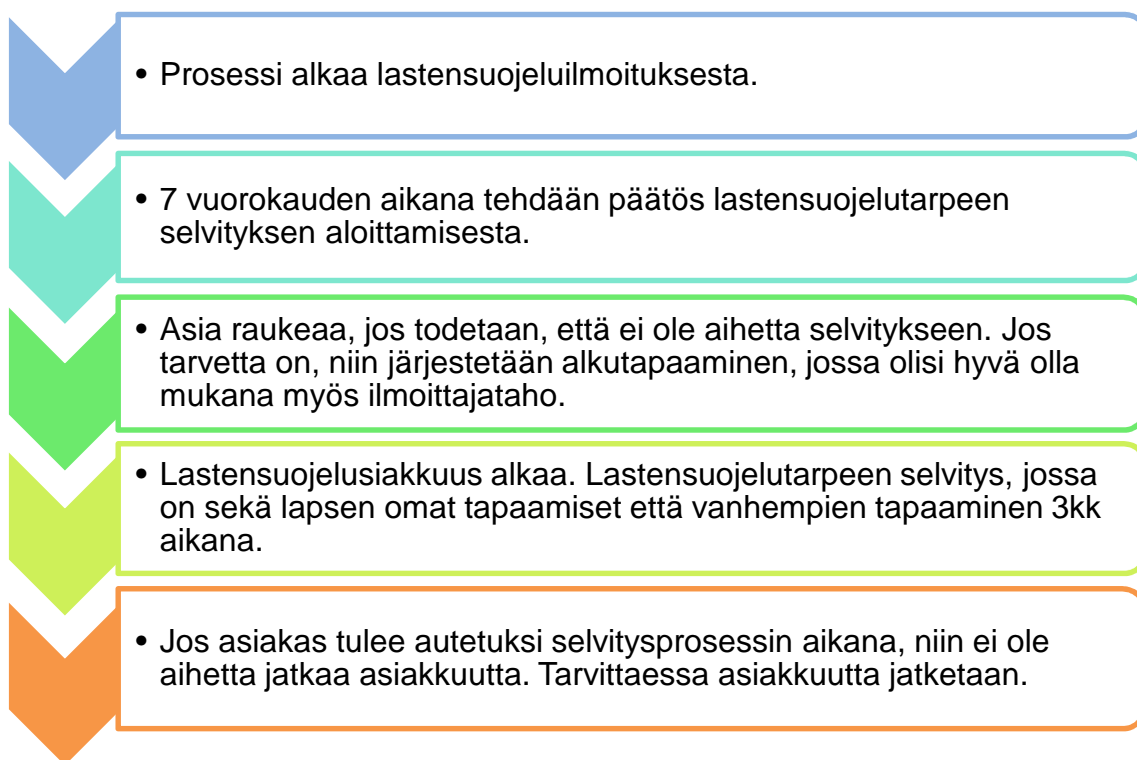
Työntekijän tehtäviin kuuluu myös tukea ja ohjata perhettä tarvittaviin muutoksiin ja eri palveluihin. Lastensuojelutyöntekijänä on kyettävä arvioimaan tilanteet neutraalisti ja kokonaisvaltaisesti sekä tekemään päätökset aina lapsen edun mukaisesti. Lastensuojelutyössä on kyettävä myös kohtaamaan pahoja asioita: lapsen pahoinpitelyä, vanhempien keskinäistä väkivaltaa tai pienen lapsen yksin jättämistä ja niin edelleen. On kohdattava aikuinen, joka on vastuussa näistä teoista ja arvioitava, että pystyykö vanhempi sitoutumaan suunnitelmiin ja toimenpiteisiin. Työntekijän on tehtävä päätös voiko lapsi jäädä vanhempiensa hoitoon, tarvitaanko muita aikuisia tueksi vai sijoitetaanko lapsi pois kotoa. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 282.) Tahdonvastaiset toimenpiteet voivat olla traumaattisia niin lapselle kuin vanhemmillekin. Asiakaslähtöisyys on tärkeää ja se tulisi näkyä sosiaalityössä hienovaraisuutena. (Mahkonen 2003, 34.)

Lapsen kuuleminen on vaikea ja tärkeä asia lastensuojelussa. Lapsi voi olla todella uskollinen vanhemmilleen eikä välttämättä halua puhua vanhemmistaan pahoja asioita. Lapsen kokemusten aiheuttama pelko ja häpeä voivat olla myös esteenä puhumiselle. Sosiaalityöntekijät käyttävät mahdollisuuksien mukaan apuna lasta tuntevia ammattilaisia, kuten esimerkiksi perheneuvolan, päivähoidon ja koulun henkilökuntaa, lastenlääkäreitä, koulu- ja neuvolalääkäreitä, lastenpsykiatreja, terveydenhoitajia ja vanhempia hoitavia lääkäreitä. Lastensuojelu eroaa muista sosiaalityön alueista siten, että siinä valmistellaan ja tehdään päätöksiä myös tahdonvastaisesti. On velvollisuus toimia, vaikka asiakkaalla ja työntekijällä ei olisi yhteistä näkemystä, heidän välillään ei olisi luottamusta tai asiakas ei haluaisi yhteistyötä. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 283.)

3.2 Lastensuojeluprosessi

Lastensuojeluprosessi (Kuvio 2) alkaa yleensä lastensuojeluilmoituksesta, jonka vastaanottaa lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä arvioi, kuinka kiireellinen lastensuojeluilmoitus on. Kiireellisimpiin tilanteisiin reagoidaan välittömästi esimerkiksi lähtemällä kotikäynnille. Lastensuojeluin mukaan lastensuojeluilmoitus tulee olla käsiteltyä seitsemässä vuorokaudessa. Tänä aikana on

myös ilmoitettava perheelle lastensuojeluilmoituksesta ja mahdollisista toimenpiteistä. Seitsemän vuorokauden sisällä tulee päättää, että aletaanko tekemään lastensuojelutarpeen selvitys. Heti alkuun vanhemmat voivat olla puolustuskanalla tai torjuvia, sillä yhteistyö alkaa ikävien asioiden selvittämisellä. Yhteistyön on tärkeää olla asiallista ja ihmistä kunnioittavaa. Olisi tärkeää työskentelyn onnistumisen kannalta, että ilmoittajan voisi kertoa asiakkaalle. Asiakkaan näkökulmasta olisi hyvä, jos ilmoittaja kertoisi huolensa perheen läsnä ollessa. Yksityishenkilöt voivat tehdä lastensuojeluilmoituksen myös nimettömänä, mutta viranomaisia nimettömyys ei koske. Lastensuojeluilmoituksen tultua aletaan selvittämään, että mistä tilanteesta on kysymys. On tärkeää antaa tilaa erilaisille näkemyksille, jolloin parhaimmillaan luottamus syntyy ja yhteinen näkemys löytyy. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 285-286.)

Kuvio 2. Lastensuojeluprosessi (Teimme kaavion hyödyntäen kuvaa 1: Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 283.)

Lapsen ja perheen tilanteen selvittely kokonaisuudessaan vie aikaa. Lastensuojelu voi tarvita ratkaisujen tekoon apua viranomaisilta, jotka tuntevat lapsen ja

perheen. Yhteistyötä tehdessä on tullut esille lastensuojeluilmoituksen tekemisen vaikeus. Työntekijä voi harkita pitkään, että onko tilanne sellainen, joka vaatisi ilmoituksen. On hyvä muistaa, että päivähoidon työntekijä voi soittaa sosiaalityöntekijälle ja kysyä häneltä neuvoa tilanteeseen kertomatta lapsen nimeä. Lastensuojeluun tulee koko ajan asiakkaita, joiden pulmiin olisi pitänyt puuttua jo aikaisemmin. Olisi hyvä tiedostaa se, että ilmoituksen tekemisellä tai tekemättä jättämisellä voi olla lapsen elämän kannalta hyvinkin ratkaiseva merkitys. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 286-287.)

Lastensuojeluasiakkuus alkaa silloin, kun lastensuojelussa ryhdytään kiireellisiin toimiin tai sosiaalityöntekijä päättää aloittaa lastensuojelutarpeen selvityksen tulleen ilmoituksen perusteella. Ilmoittajaviranomainen on yleensä avohuollon työskentelyssä mukana. Lastensuojelutarpeen selvitys tulisi lain mukaan tehdä kolmen kuukauden sisällä selvityksen aloittamisesta. Selvityksessä tavataan perhettä sekä yhdessä että erikseen. Perheen tilannetta, lapsen kasvuolosuhteita ja vanhempien mahdollisuuksia huolehtia lapsesta arvioidaan. Selvityksessä arvioidaan lastensuojelutoimenpiteiden ja avohuollon palveluiden tarvetta. Tämän selvityksen jälkeen varsinainen asiakkuus alkaa, jos näin päätetään. Perheelle tehdään asiakassuunnitelma, johon kirjataan asiat, joihin pyritään yhdessä vaikuttamaan sekä keinot ja arvio toteutusajasta. Avohuollon tavoitteena on, että perhe kykenisi selviytymään itsenäisesti lastensuojelun tuella. Kokonaistilanteen kartoittamisessa tutustutaan lapsen hyvinvointiin ja perheen arkeen. Arkeen liittyviä kartoitettavia asioita ovat muun muassa asumisolosuhteet, sosiaalinen verkosto, toimeentulohuolet, perheenjäsenten suhteet, terveys ja suhteet päihteisiin. Tarvittaessa vanhempia motivoidaan hakemaan apua mielenterveys- ja päihdepalveluista. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 287.)

Lastensuojeluprosessissa vastuuhenkilönä toimii aina sosiaalityöntekijä. Lapsen asemaa on tärkeää arvioida vanhempien elämässä. Miten lapsen iänmukaisista tarpeista huolehditaan, miten lapseen suhtaudutaan ja minkälainen perheen ilmapiiri on. Sosiaalityöntekijän on tuotava vanhemmille esiin, että millä asioilla on

merkitystä ja mihin asioihin kiinnitetään huomiota lapsen hyvinvointia arvioitaessa. Perheen kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi voidaan tehdä myös moniammatillista yhteistyötä eri tahojen kanssa. Näiden lisäksi perhettä voidaan tukea myös tukiperheellä tai –henkilöllä, vertaistukitoiminnalla, terapia- ja hoitopalveilla, perhetyöllä, loma- ja virkistystoiminnalla tai perhe- ja laitoshoidolla. Asiakkaalle on järjestettävä ne palvelut, jotka sosiaalityöntekijä on asiakassuunnitelmassa arvioinut välttämättömiksi. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 287.)

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan kiireelliseen sijoitukseen ryhdytään silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin tarvitsee kiireellisen sijoituksen. Tarve kiireelliseen sijoitukseen voi olla esimerkiksi silloin, kun vanhempien voimakas päihtymys vaikuttaa lapsen turvallisuuteen tai silloin, kun pieni lapsi on jätetty yksin kotiin. Kiireellisen sijoituksen pituus on maksimissaan 30 vuorokautta. Näiden vuorokausien aikana arvioidaan, että voiko lapsi palata kotiin vai jatketaanko sijoitusta ja ryhdytäänkö valmistelemaan huostaanottoa. Mikäli sosiaalityöntekijä tekee tänä aikana hallinto-oikeuteen hakemuksen huostaanotosta, niin silloin ei tarvita erillistä jatkopäätöstä kiireelliselle sijoitukselle. Jos ensimmäiset 30 vuorokautta eivät riitä huostaanottopäätöksen tekemiseen, niin kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa 30 vuorokautta jatkopäätöksellä. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 289.)

Huostaanotto on viimesijaisin ja kaikista raskain lastensuojelun toimenpide. Se on yhteiskunnan voimakasta puuttumista lapsen ja perheen elämään. Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) edellyttää huostaanottoa, jos muut keinot eivät riitä turvaamaan lapsen tilannetta ja se on lapsen edun mukaisinta. Lapsen huostaanotto on tukea ja apua lapselle ja perheelle. Sijaishuoltoon sijoittaminen ja huostaanotto on lapsen oikeus, jolla suojataan lapsen kasvuolosuhteet. Huostaanotosta voi myös syntyä kiista vanhempien, lasten ja lastensuojelun välillä. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 289.)

Lapsi on otettava huostaan, jos tietyt kriteerit täyttyvät. Kriteerit, joilla lapsen huostaanotto täyttyy ovat puutteet lapsen huolenpidossa, lapsen vaarallisuus

omaa terveyttään kohtaan ja kasvuolosuhteita vaarantavat tekijät. Huostaanottoon ja sijaishuoltoon voidaan ryhtyä vain, jos lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat riittämättömiä tai ne eivät ole lapsen edun mukaisia ja sijaishuolto arvioidaan olevan lapsen edun mukaisia. (Mahkonen 2010, 148.)

3.3 Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Päiväkodin henkilökunnalla tulisi olla selkeät tiedot siitä, että miten ja kenelle lastensuojeluilmoitus tehdään. Pidimme tätä tärkeänä myös opasta laatiessamme ja lisäsimme oppaaseen ohjeet lastensuojeluilmoituksen tekoa varten. Tämän lisäksi selvitimme Meri-Lapin alueen lastensuojelun yhteystiedot ja lisäsimme ne oppaaseen. Yhteystiedot tulevat muuttumaan ja päivittymään ajan saatossa, mutta ajattelimme, että siitä huolimatta tämän hetkiset yhteystiedot ovat luonnollinen osa opasta. Opas löytyy meiltä myös sähköisenä versiona, näin jokainen päiväkotikiitos voi halutessaan päivittää yhteystietoja myös itse.

Lastensuojeluilmoitus tehdään aina ensisijaisesti lapsen asuinkunnan sosiaalitoimistoon. Kiireellisissä tapauksissa voidaan soittaa 112, jonka kautta tavoitetaan päivystävä sosiaalityöntekijä. Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä kirjallisesti, puhelimitse tai käymällä henkilökohtaisesti sosiaalitoimistossa. THL:n internet-sivuilta löytyy lastensuojeluilmoituksen tekemiseen lomake, jota voidaan hyödyntää. Tietojen suojaamiseksi lastensuojeluilmoitusta ei saa tehdä sähköpostitse. Ilmoituksen tekijän tulisi kertoa tiedossa olevat lapsen tiedot ja ilmoituksen syyt sekä mahdolliset tapahtumat. On hyvä kertoa myös, että ovatko lapsi tai lapsen vanhemmat tietoisia lastensuojeluilmoituksesta. (THL 2015 A.)

Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä yhteydenottona sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Ilmoitus voidaan tehdä salassapitosäännösten estämättä silloin, kun tehdään ilmoitus yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa. Ilmoitus pitää tehdä viipymättä ja ilmoituksen syyt pitää kertoa. Jos on syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia heti syntymänsä

jälkeen, on viranomaisen tehtävä ennakkollinen lastensuojeluilmoitus. (THL 2015 A.)

Päivähoidon työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Viranomaiset tekevät ilmoituksen aina nimellisenä. Jos ilmoittaja on viranomainen, niin se on kerrottava perheelle. Ilmoittamatta jättäminen on velvollisuuden rikkomista ja siitä voi seurata virkarikossyyte. (Kjällman 2011, 86.)

3.4 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulaki (Kuvio 3) on 95:n pykälän laki, joten sen hallinta voi tuntua haastavalta. Sen kokonaiskuvan hahmottaminen on kuitenkin tärkeää kaikille lasten kanssa työskenteleville. On hyvä tietää, että mitä kaikkea se pääpiirteissään pitää sisällään. Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) vaikuttaa lapsiin, vanhempiin ja lastensuojelun parissa työskenteleviin. Uudistuneessa lastensuojelulaissa painotetaan vanhempien vastuuta ja ennalta ehkäisevää lastensuojelutyötä. Lastensuojelulain toinen luku on kumottu, joten siksi sitä ei löydy alla olevasta taulukosta.

• 1 luku: Yleiset säännökset
• 3 luku: Lastensuojelun järjestäminen
• 4 luku: Lapsen osallisuus
• 5 luku: Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen
• 6 luku: Menettelysäännöksiä

Kuvio 3. Lastensuojelulaki (Teimme kaavion hyödyntäen lastensuojelulakia 13.4.2007/417).

Laista poistettu toinen luku ”Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen” sisälsi lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamisen ja edistämisen, palvelujen kehittämisen kasvatuksen tueksi, tuen koulunkäyntiin sekä lapsen huomioimisen aikuisille suunnatuissa palveluissa. Sisällöllisesti nämä pitivät sisällään muun muassa sen, että kunnan on järjestettävä tarvittaessa erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa, koulunkäynnin tukena tulee tarjota kuraattorin ja koulu-psykologin palveluja sekä on myös selvitettävä ja turvattava lapsen hoito ja tuki vanhempien saadessa esimerkiksi päihdehuollon palveluja. Kaikki lukuun 2 sisältyneet kohdat löytyvät kuitenkin nykyisellään sosiaalihuoltolaista ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaista. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 2:9 §, 2:10 § & 4:44 §.)(Oppilas- ja sosiaalihuoltolaki 1287/2013 1:7 § & 3:15 §.)

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) on päiväkodin henkilökuntaa koskeva uudistus. Kaikki, jotka ovat työnsä puolesta velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen, ovat velvollisia tekemään ilmoituksen poliisille, jos on syytä epäillä lapsen

joutuneen terveyteen tai henkeen kohdistuneen rikoksen uhriksi. Lain päivittymisen myötä lastensuojeluilmoituksen tekeminen ei siis riitä näissä tapauksissa, vaan siitä täytyy ilmoittaa myös poliisille. (Antila 2015.)

Lastensuojelulaissa 1-6 pykälissä määritellään ”lapsen etua” ja käsitellään lapsen erityistä suojelua tilanteissa, joissa lapsen hyvinvointi alkaa vaarantua. Pykälien tarkoituksena on turvata YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen lapsen oikeudet. (Mahkonen 2010, 42.) Laista on poistettu toinen luku eli pykälät 7-10.

Lain 11-19 pykälissä määritellään kuntien lastensuojelun järjestämisvastuuta ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolia. Pykälissä määritellään myös seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittämiseen liittyvät palvelut ja niiden kiireellisyys sekä vankilan perheosastoon liittyvät pykälät. Pykälissä 20-24 määritellään lapsen kuulemiseen liittyviä asioita iästä riippumatta ja 12-vuotiaan puhevaltaa erityistilanteissa. Pykälissä käsitellään myös edunvalvojan määräämistä lapselle, mikä määrätään joissakin eturistiriitatapauksissa. (Mahkonen 2010, 43.)

Lain 25-28 pykälissä määritellään lastensuojeluilmoitusta, ennakkollista lastensuojeluilmoitusta sekä lastensuojelutarpeen arvioinnin pyyntöä. Pykälissä käsitellään myös asiakkaan lastensuojelutarpeen selvitystä ja hallinto-oikeudelta haettavia lupia. Lain 29-33 pykälissä määritellään asiakassuunnitelmaa, asiakastietojen kirjaamista ja asiakirjojen ylläpitoa. Pykälissä käsitellään myös tilanteita, joissa ennen lapsen sijoittamista, kartoitetaan lapsen läheisverkosto. Lain 34-37 pykälissä määritellään avohuollon tukitoimia erilaisin esimerkein. Laissa määritellään avohuollon tukitoimena tapahtuvaa sijoitusta sekä sen tavoitteita ja kestoa. (Mahkonen 2010, 43.)

Lain 38-39a pykälissä määritellään lapsen kiireellistä sijoitusta, sen 30 vuorokauden kestoa sekä asianomaisten kuulemista. Lain 40-48 pykälissä käsitellään huostaanoton edellytyksiä, hallinto-oikeuden päätöksen tekoa huostaanotossa ja

sen hakemista. Lain 49-60 pykälissä määritellään sijaishuolto ja sen erilaiset järjestämistavat. Pykälissä käsitellään myös lastensuojelulaitosten vähimmäiskriteerejä paikkaluvuista, henkilökunnan määrästä ja koulutuksesta. Lain 61-74 pykälissä määritellään erilaisia rajoitustoimenpiteitä ja niiden kirjaamista sijaishuollossa: yhteydenpidon ja liikkumisvapauden rajoittamista, tarkastusten suorittamista sekä suljettua hoitoa. (Mahkonen 2010, 43-44.)

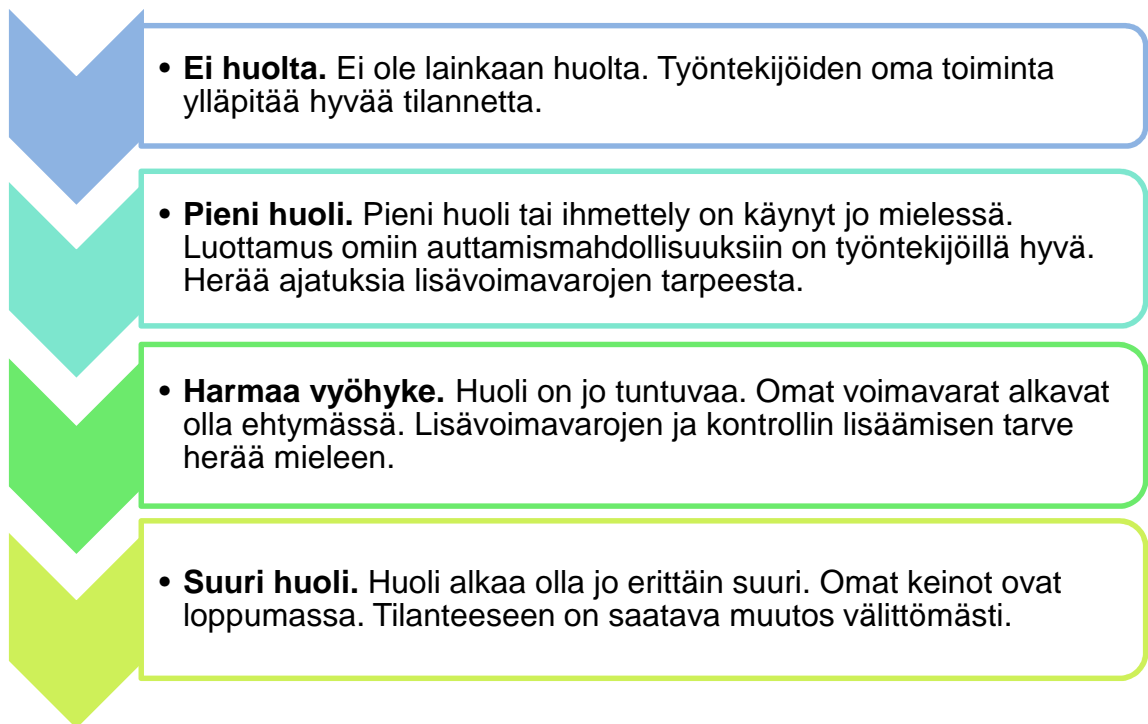
Lain 75-77 pykälissä määritellään sijaishuoltoa. Kunnan tulee järjestää sijaishuoltoa sekä huostaanotetuille että avohuollon tukitoimena sijoitetuille. Lain 78-81 pykälät koskevat lastensuojelun valvontaa ja kunnan ilmoitusta lapsesta, joka sijoitetaan. Valvontaan kuuluu kunnan, sijoituskunnan ja lääninhallituksen valvonta sekä yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon laadun valvonta. (Mahkonen 2010, 44.)

Lain 82-88 pykälät koskevat hallintotuomioistuimessa tapahtuvaa asian käsittelyä, lapsen kuulemista tilanteessa ja käsittelyn kiireellisyyttä. Hallinto-oikeus tekee päätöksen tahdonvastaisesta huostaanotosta. Päätöksestä voidaan valittaa vain korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Lain 89-92 pykälissä käsitellään muutoksenhakua, siihen oikeutettuja henkilöitä ja lainvoimaa vailla olevan hallinto-oikeuden päätöksen täytäntöönpanoa. Lain 93-95 pykälissä määritellään erityisiä säännöksiä, kuten valtioneuvoston asetuksen antomahdollisuutta, lain voimaantuloa sekä siirtymäsäännöksiä. (Mahkonen 2010, 45.)

4 HUOLEN HERÄÄMINEN JA SIIHEN REAGOIMINEN

4.1 Huolen vyöhykkeistö

Työntekijäjällä voi herätä huoli lapsen tai vanhemman käytöksestä. Mikäli työntekijällä nousee huoli, voidaan huolen vyöhykkeistöä (Kuvio 4) hyödyntää moniammatillisessa yhteistyössä. Se antaa ammattilaisille viitekehysten, jonka avulla voidaan hahmottaa heränneen huolen tasoa. Huolen vyöhykkeistö on metafora, jonka avulla eri alojen ammattilaisilla on yhteinen sanasto huolen heräessä. Huolen vyöhykkeitä on neljä: ei huolta, pieni huoli, harmaa vyöhyke ja suuri huoli. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 309.)

Kuvio 4. Huolen vyöhykkeistö (Teimme kaavion hyödyntäen taulukkoa 1: Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 309.)

Ei huolta –tilanteessa koetaan lapsen asioiden olevan hyvin. Lapsella on hyvät kasvuolosuhteet ja hän kasvaa, kehittyy sekä oppii normaalisti. Tällöin työntekijässä ei herää huolta, sillä asiat sujuvat niin kuin pitääkin. On tärkeää muistaa, että vaikka lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen eivät herätä huolta työntekijässä,

niin taustalla voi olla siitä huolimatta ongelmia. *Pieni huoli* –tilanteessa jotkin lapsen tilanteen tekijät herättävät työntekijässä pientä ihmettelyä ja huolta. Työntekijällä voi esiintyä huolta toistuvasti, mutta hän luottaa omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Työntekijä saattaa kuitenkin mietiskellä lisävoimavarojen tarvetta. Tilanteissa pyritään ottamaan asiat puheeksi asiakkaan kanssa ja yleensä saadaan aikaan myönteistä kehitystä. Varhaisen puuttumisen suuri merkitys nousee esiin tällä vyöhykkeellä. *Harmaa vyöhyke* –tilanteessa huoli on jo tuntuvaa ja kasvavaa. Työntekijällä ei ole enää auttamiskeinoja jäljellä tai ne alkavat loppua. Huoli alkaa olla jo emotionaalisesti kuormittavaa ja omiin auttamismahdollisuuksiin uskomisen alkaa hiipua. Työntekijällä ei ole välttämättä tietoa muiden tahojen mukana olosta ja työnjako voi olla epäselvää. Tässä vyöhykkeellä työntekijä voi vielä pelätä todisteiden puutetta tai omaa liioittelua. *Suuri huoli* –tilanteessa työntekijän omat keinot ovat lopussa. Tällä vyöhykkeellä on tavallaan helpoin toimia, kun kriisi on jo käsillä ja voidaan olla varmempia puuttumisen tarpeesta. Työntekijä ennakoi, että lapselle käy huonosti, jos tilanteeseen ei saada muutosta välittömästi. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 309.)

Eri alojen työntekijöiden huoli lapsen tilanteessa voi olla eri vyöhykkeillä, sillä huoli määritellään työntekijän auttamismahdollisuuksien mukaan. Työntekijä saa vuorovaikutussuhteesta niin sanottua kontaktitietoa, johon huolen syntyminen perustuu. Jokaisella työntekijällä on omanlaisensa suhde ja kontakti lapseen, joten heillä on arvokasta kontaktitietoa, jota muilla työntekijöillä ei välttämättä ole. Työntekijöillä on helpompaa ottaa yhteyttä toisiin, kun heillä on huolen vyöhykkeistö turvana, minkä mukaan he voivat huolensa ilmaista. Lähtökohtana huolen vyöhykkeissä on se, että jokainen työntekijä tekee työssään sen mitä voi tehdä, minkä jälkeen yhteistyöverkostosta haetaan lisäapua huolen vyöhykkeistöä apuna käyttäen. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 310.)

Työntekijät voivat tehdä huolikartoitusta kirjaamalla ylös huolensa eri vaiheet. Myös *ei huolta* –tilanteet kirjataan ylös. Kirjaamisella ei luokitella lapsia, vaan kirjataan ylös työntekijässä heränneet huolet. Havainnointiajan jälkeen työntekijät voivat yhdessä pohtia tilannetta. Kirjataan ylös, että mitkä asiat työntekijöiden

mielestä pitävät huolia loitolla ja mitkä lisäävät niitä. Havainnoinnin jälkeen voidaan ottaa yhteyttä vanhempiin ja tarvittaessa pohtia moniammatillista yhteistyötä. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 312.) Varhaiskasvatuksen työntekijä voi pohtia yhdessä vanhempien kanssa, että ketä perheen tilanteeseen liittyviä tärkeitä ihmisiä kutsutaan paikalle. Sen jälkeen järjestetään yhteinen kokoontuminen, jonka tavoitteena on jokaisen osapuolen kuuleminen, tilanteen selkeyttäminen ja toimintasuunnitelman tekeminen. (Varpu – tukea ajoissa.)

4.2 Syitä huolen heräämiseen

Päiväkodin arjessa työntekijällä voi nousta huoli lapsesta tai perheestä monesta-kin eri syystä. Tunne voi kasvaa pikkuhiljaa tai sen voi aiheuttaa jokin äkillinen asia tai tilanne. Huoli voi nousta esimerkiksi lapsen muuttuneesta käytöksestä. Lapsi voi olla alakuloinen, levoton, äkkipikainen ja aggressiivinen tai käytös voi olla muuten ikätasoon nähden tai lapsen aiempaan käytökseen verrattain poikkeavaa. Lapsi voi olla myös pelokas ja itkuinen tai hänellä voi olla keskittymisvaikeuksia.

Myös muutokset lapsen olemuksessa voivat kiinnittää työntekijän huomion. Lapsi voi olla toistuvasti epäsiisti tai rikkiäisissä vaatteissa. Hänellä voi olla mustelmia, ruhjeita tai naarmuja. Vanhemmat voivat myös toistuvasti jättää huomiotta sääolosuhteet lapsen ulkovaatetuksessa tai vaatteet ovat muuten väärän kokoiset. Työntekijä voi huomata lapsen myös olevan todella nälkäinen, etenkin viikonloppun tai muiden vapaapäivien jälkeen. Vanhemmat voivat jättää huomioimatta jonkin lapsen terveyteen tai kehitykseen liittyvän asian. He eivät esimerkiksi vie lasta lääkäriin iho-oireiden tai muun fyysisen oireen kuten kivun vuoksi. Vanhemmat saattavat myös suhtautua kielteisesti lapsen kehityksessä havaitun viivästymän vuoksi tarjottuun apuun. Perheen sosiaalinen verkosto voi olla heikko. Päiväkodissa voidaan havainnoida myös jotain muuta huolta herättävää.

Vanhempien ja lasten yksinäisyys voi herättää myös huolta työntekijässä. Lapsi voi kärsiä yksinäisyyden tunteesta aivan niin kuin vanhempikin. Yksinäisyydellä

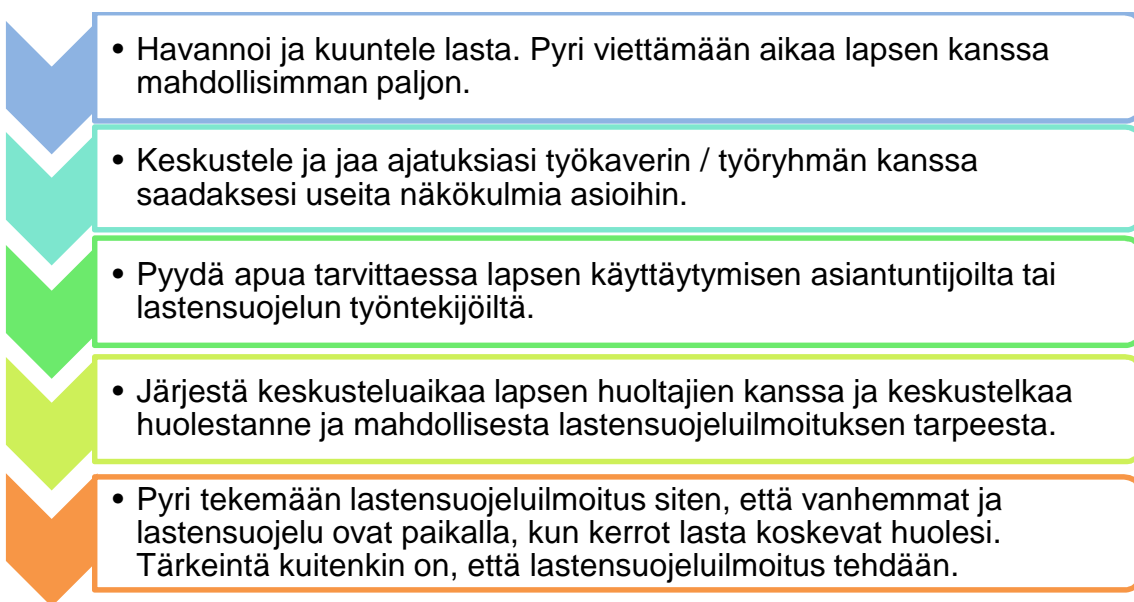
tarkoitetaan ahdistusta ja erillisyyden kokemusta. Se voi olla todella lamaannuttava tunne, kun ei ole ketään, jolle voisi jutella. Ei ole ketään, joka voisi kuunnella. Lapsi voi tuntea olonsa yksinäiseksi isossa joukossa, johon ei koe kuuluvansa. Yksinäisyyttä on emotionaalista sekä sosiaalista. Lapsen emotionaalinen yksinäisyys tarkoittaa lapsen ahdistusta, levottomuutta ja toivottomuuden tunteita. Kun taas sosiaalisella yksinäisyydellä tarkoitetaan lapsen kokemusta poissuljetuksi ja ulkopuoliseksi jäämisestä. Lapsuudessa nämä yksinäisyyden tunteet voivat kulkea käsi kädessä. (Junttila 2015, 14-15.)

Yksinäisyys, sosiaalisten verkostojen puute ja uupumus voivat olla tuoreiden äitien haasteita. Vanhempien yksinäisyys voi alkaa jo jopa ennen lapsen syntymää esimerkiksi uudelle paikkakunnalle muuton takia. Synnytyksen jälkeinen masennus voi myös aiheuttaa yksinäisyyden tunnetta, kun ei jakseta poistua kotoa tai edes soittaa kenellekkään. Parisuhteessa vanhemmat voivat myös tuntea yksinäisyyttä. Puoliso voi vetäytyä työpäivän päätteeksi harrastustensa pariin, jolloin lastenhoito ja kotityöt jäävät toisen vanhemman hoidettavaksi. Yksinäisten vanhempien on tärkeä saada apua ja tukea esimerkiksi vertaistuen avulla. (Hemming 2015, 8-9.)

4.3 Toimiminen huolen herätessä

Lastensuojeluilmoitusprosessiin (Kuvio 5) on koottu tärkeät asiat, jotka liittyvät lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Päiväkodin työntekijän on tärkeää havainnoida lasta ja kuunnella aidosti. Läsnäoleminen ja ajan viettäminen lapsen kanssa lisäävät luottamusta lapsen ja työntekijän välille. Huolen herätessä on hyvä keskustella ja jakaa ajatuksia työkavereiden kanssa. Keskustelemalla saa muiden ammattilaisten näkökulmia asioihin. Tarvittaessa työntekijä voi kysyä apua tilanteeseen muilta asiantuntijoilta. Esimerkiksi lastensuojeluun voi soittaa ja kysyä vinkkejä tilanteeseen kertomatta lapsen nimeä. Päivähoidon työntekijän on hyvä järjestää keskusteluaikaa lapsen vanhempien kanssa, vaikka huolen tuominen esille voi tuntua haastavalta. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on to-

della tärkeää ja työntekijällä on lastensuojeluilmoitusvelvollisuus. Lastensuojeluilmoitus tehdään nimellisenä ja olisi tärkeää tuoda huoli esille siten, että lastensuojelun työntekijä ja lapsen vanhemmat ovat paikalla. On hyvä pitää mielessä, että lapsen etu on tärkeintä ja yhteistyön olisi oltava avointa. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 285-286.)

Kuvio 5. Lastensuojeluilmoitusprosessi (Teimme kaavion hyödyntäen kuvaa 2: Kivitie-Kallio & Söderholm 2012, 286.)

Kiteyttääksemme oppaan sisällön käytäntöön, kehitimme oppaaseen esimerkkitapauksen:

Milka aloitti päiväkotihoidon 3-vuotiaana. Tyttö oli hyvin iloinen ja tomera. Häntä oli helppo lähestyä ja hän oli hyvin luottavainen. Myöhemmin tytön käytös kuitenkin muuttui. Hoitajat ottivat vanhempien kanssa puheeksi tytön uhmakkaan käytöksen. Tyttö toisinaan haastoi riitaa, rikkoi tahallaan leluja ja tönä kaveritansa. Aluksi asia vaikutti normaalilta ikään kuuluvalta uhmalta ja rajojen kokeilulta. Vanhemmat kertoivat huomanneensa saman ja yhdessä pohdittiin yhteisiä keinoja lapsen elämän tukemiseen.

*Myöhemmin tytön omahoitaja havaitsi tytön olevan viikonlopun jäljiltä usein itkui-
nen, väsynyt ja kiukkuinen. Tyttö alkoi eräänä päivänä ruokapöydässä puhu-
maan, että ei tahtoisikaan tulla tulevaa syyslomaa pois tarhasta, koska kotona on tyl-
sää. Hoitaja alkoi pohtia kyseistä kommenttia ja muutoksia tytön käytöksessä.
Hoitaja otti asian puheeksi muiden työntekijöiden kanssa palaverissa. Muut olivat
tehneet samoja havaintoja ja heille oli myös noussut huoli työstä. Keskustelu
vahvisti ajatusta siitä, että asialle olisi tehtävä jotain. Huoli ei ollut kuitenkaan niin
suuri, että tilanteesta olisi välittömästi täytynyt tehdä lastensuojeluilmoitus. Työn-
tekijät järjestivät vanhemmille ajan keskusteluun, johon osallistui vanhemmat,
omahoitaja ja lastentarhanopettaja.*

*Vanhemmille kerrottiin keskustelussa hienovaraisesti esiin nousseesta huolesta.
Työntekijät olivat myös valmistautuneet suosittelemaan erilaisia palveluita per-
heelle. Keskustelu ei kuitenkaan johtanut mihinkään, sillä isä tyrmäsi kaikki huo-
lenaiheet. Äiti istui hiljaa ja oli osallistumatta keskusteluun, vaikka aiemmin
yleensä jutteli hyvin avoimesti asioista. Keskustelun päätyttyä työntekijöiden huoli
työstä ei ollut laantunut. Huoli vain kasvoi ja he tekivät työstä lastensuojeluilmoi-
tuksen puhelimitse paikalliseen sosiaalitoimistoon. Työntekijät olivat ilmoittaneet
vanhemmille tekevänsä lastensuojeluilmoituksen. Vanhemmille tuotiin esille se,
että näkemys tytön voinnista on päiväkodin henkilökunnan oma arvio ja sosiaali-
toimi selvittää myöhemmin asian omalta osaltaan. He kertoivat vanhemmille
myös, että kyseinen toimintatapa on lain velvoittama.*

*Tilanteessa ei ollut kiireellisen lastensuojelun tarvetta, joten sosiaalitoimessa teh-
tiin lastensuojelutarpeen selvitys seitsemän vuorokauden kuluessa. Lastensuo-
jeluasiakkuus alkoi ja perhe pyydettiin tapaamiseen sosiaalitoimeen. Selvityksen
oli valmistuttava kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. Selvityksen
aikana muun muassa sosiaalityöntekijä, perhe ja ilmoituksen tehnyt taho kokoon-
tuivat keskustelemaan sovitusti. Kyseisen perheen kohdalla sosiaalityöntekijä to-
tesi lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenvedossa, että asiakkuuden jatkumi-
selle on tarve, joten asiakkuus jatkui. Tässä vaiheessa vanhemmat myönsivät
itsekin olevansa avun tarpeessa ja asiakkuus jatkui hyvässä yhteistyössä.*

Esimerkkitapauksessa hyödynsimme omakohtaisia kokemuksia sekä ammatillisista opinnoista saatua tietoa. Esimerkkitapaus on täysin fiktiivinen ja sen tarkoitus on ainoastaan selkeyttää huolen heräämiseen, huolen puheeksiottamisen ja lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvää prosessia.

4.4 Huolen puheeksi ottaminen

Puheeksi ottamisen tukena voidaan käyttää erilaisia työmenetelmiä ja työvälineitä. Yksi tunnetuista työvälineistä on nalle-kortit. Nalle-kortteja voidaan käyttää esimerkiksi puheeksiottotilanteessa siten, että läsnäolijat voivat kuvailla tunteitaan siitä, miltä heistä tuntui tulla tapaamiseen. Niiden avulla voidaan myös perheen vanhempien kanssa selvittää perheen voimavaroja ja haasteita tai pyytää vanhempia kuvaamaan lapsensa luonnetta. (Välivaara B.) Puheeksiottotilanteessa voidaan hyödyntää myös lapset puheeksi- menetelmää. Menetelmää voidaan käyttää esimerkiksi päivähoitossa, sillä työntekijän koulutustausta voi vaihdella eikä siihen tarvita esimerkiksi psykologin koulutusta. Menetelmän tarkoituksena on keskustelun avulla tukea lapsen hyvinvointia. Etenkin vahvuuksien löytäminen eri toimintaympäristöissä, kuten kotona ja päiväkodissa, myös niiden tukemiset ovat keskeisessä asemassa. (Solantaus 2013.)

Huolen puheeksi ottaminen on osa varhaista puuttumista. Mahdollisimman varhain annettu tuki estää ongelmien kärjistymistä, mutta varhainen puuttuminen on myös taloudellisesti kannattavaa. Päivähoito on yksi paikka, jossa toteutetaan varhaista tukea. Tavoitteena on tehdä yhteistyötä perheen kanssa tehostetusti normaalipalvelujen piirissä, jottei tulisi syytä siirtyä lastensuojelun asiakkaaksi. Varhaisessa puuttumisessa on kolme vaihetta. Ensiksikin tulee tunnistaa huoli, jonka jälkeen vuoroon tulee puheeksi ottaminen. Kolmantena vaiheena ovat korjaavat toimenpiteet. (Taskinen 2012, 46-47.) Päivähoito toimii ennaltaehkäisevänä instituutiona, se tarjoaa esimerkiksi lapselle hoidon ja vanhemmille mahdollisuuden työhön. Korjaavassa työssä päiväkotitoimii muun muassa silloin, kun havaitaan erityistä tukea tarvitseva lapsi ja siihen puututaan. Tällöin voidaan

muuttaa päiväkodin olosuhteita ja järjestää eri asiantuntijoiden palveluja. (Huhtanen 2004, 45.)

Silloin, kun työntekijällä on noussut huoli lasta koskevassa asiassa, puheeksi ottaminen tulee eteen. Huolena voi olla esimerkiksi voimakas muutos lapsen käytöksessä. Tällaisessa tilanteessa työntekijä joutuu miettimään, että millä tavalla huoli otetaan puheeksi lapsen vanhemman kanssa. Puheeksi ottaminen on asia, joka tavalla tai toisella tulee todennäköisesti eteen jokaiselle päiväkodissa työskentelevälle jossain vaiheessa työelämää. Päiväkodissa keskustelu vanhempien kanssa on monesti hyvin pintapuolista, eikä keskusteluja välttämättä synny kovin helposti ongelmatilanteista. Työntekijä voi pelätä vanhempien suhtautumista huolettavan asian nostettaessa esille. Pelkona voi olla esimerkiksi vanhempien loukkaantuminen tai suuttuminen ja täten asian tarkempi käsittely voi viipyä tai jopa estyä kokonaan. Pelko voidaan siis nähdä esteenä puheeksi ottamisessa. Esteenä voi olla myös esimerkiksi keinojen puuttuminen. Keinottomuus voi johtua esimerkiksi työntekijän koulutuksen tai kokemuksen puutteesta.

Tässä yhteydessä huolella tarkoitetaan työntekijän subjektiivista näkemystä, joka on noussut esiin asiakassuhteessa. Työntekijä on havainnoinut jotain huolta aiheuttavaa, jonka hän yhdistää aikaisempiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa. Subjektiivisuudella tarkoitetaan myös sitä, että se on henkilökohtainen eikä kenelläkään toisella voi olla samaa keskinäisessä vuorovaikutuksessa syntynyttä kontaktitietoa. Asiakkaan tilanne voi näyttäytyä erillä lailla eri paikoissa, esimerkiksi neuvolassa ja päiväkodissa. Myös kahdella päiväkodin työntekijällä voi molemmilla olla huoli lapsen tilanteesta, mutta toinen voi kokea tilanteen huolestuttavampana kuin toinen. Huolen voimakkuus määrittelee mille asteikolle huolen vyöhykkeistössä tunne sijoittuu. Parempi kuva lapsen tilanteesta saadaan yhdistettyä nämä eri työntekijöiden tiedot. (Eriksson & Arnkil 2012, 21, 24.) Ennen puheeksiottoa onkin hyvä keskustella asiasta esimerkiksi omien kollegoiden kanssa. Keskustelujen kautta työntekijä voi saada varmuutta puheeksiottotilanteeseen tai lisää pohdittavaa sen suunnittelua varten.

Huolesta on hyvä kirjata esiin nousseita asioita ylös. Konkreettisten esimerkkien kertominen vanhemmille helpottaa puheeksi ottamista. Se helpottaa työntekijää selkeyttämään tunteitaan ja ajatuksiaan sekä miettimään käytännön asioita, joita mahdollisesti tarvitaan esiin nousseen huolen tueksi. Konkreettisilla esimerkeillä vanhemman on helpompi ymmärtää, että mistä työntekijä puhuu ja mistä hänelle on noussut huoli. Mikäli huolenaiheita on monta tai huoli on suuri, puheeksi kannattaa ottaa asia kerrallaan. Näin turvataan yhteistyön jatkuvuutta ja vanhemman on helpompi ymmärtää, että mistä huoli on noussut. Ennen puheeksiottoa työntekijä voi valmistautua tilanteeseen esimerkiksi kirjoittamalla ylös lauseita, joilla avata keskustelua. Tärkeää on ottaa huomioon kenelle puhuu ja miten asiat ilmaisee. Puheeksiottotilanteessa on hyvä konkreettisten esimerkkien lisäksi käyttää ymmärrettävää kieltä ja muistaa asiakkaan kunnioittaminen. (Eriksson & Arnkil 2012, 23–24.)

Työntekijää mietityttävän asian puheeksiottoa on tärkeää miettiä huolella etukäteen, jotta puheeksiotto tapahtuu toista loukkaamatta. Kun asiakasta kohdellaan kunnioittavasti, ja hänen asiantuntijuutta omasta elämästään arvostetaan, on helpompi luoda avoimempaa ja antoisampaa keskustelua. Puheeksi ottamisessa on tärkeää tuoda huoli esille ja pyytää asiakasta yhteistyöhön, jotta huolesta päästäisiin eroon sen sijaan, että asiat kylmästi vain todettaisiin ja esitettäisiin esimerkiksi valmiit toimintamallit tilanteen korjaamiseksi. Kun asiakkaalle kerrotaan, että työtä huolen hyväksi tehdään yhteistyössä päiväkodin henkilöstön kanssa, ei vanhemmille jää keskustelusta kuvaa, että he joutuisivat yksin painimaan huolta aiheuttavien asioiden parissa.

Työntekijän on hyvä tuntee huolen vyöhykkeistö. Tutkimalla huolen vyöhykkeistöä ennen puheeksiottoa, työntekijä voi saada siitä itselleen varmuutta ja selkeyttä tulevaan keskusteluun. Vyöhykkeistö on apuna selkeyttämässä ajatusta siitä, että mihin työntekijän omat voimavarat tilanteessa riittävät ja mitä muuta mahdollista tukea hän tai asiakas mahdollisesti tarvitsisi. Työntekijä voi itse konsultoida asiantuntijoita eri ammattiryhmistä tai ottaa selvää, että minkä avun piiriin voisi keskustelussa mahdollisesti asiakasta ohjata.

Olennaista puheeksi ottamisessa ja siihen valmistautumisessa on ennakointi. Työntekijä pyrkii puheeksiotolla parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen ja miettii keinoja siihen. Ennakoimalla voidaan miettiä millä tavalla tuohon lopputulokseen parhaiten pääsee, esimerkiksi miten olla avuksi ja mitkä ovat sen seuraukset. Mikäli työntekijällä on aiempaa kokemusta puheeksi ottamisesta, niin kokemuksia on hyvä hyödyntää. Tarkoituksena on saada työntekijä tietoisesti pohtimaan eri vaihtoehtoja ja esimerkiksi tuen tapoja. On hyvä valmistautua siihen, että yksi keskustelukerta ei riitä ja myös siihen, että vastaanotto voi olla negatiivista. Negatiiviseen vastaanottoon valmistautuminen helpottaa reaktion kohtaamista ja keskustelun jatkamista. Mikäli tilanteessa on väkivallan uhka, on puheeksiottoa harkittava muita keinoja käyttäen, tärkeintä on asian eteenpäin vieminen. (Eriksson & Arnkil 2012, 27–29.)

Päiväkodin työntekijän ja vanhempien yhteistyötä ajatellen on hyvä miettiä niitä voimavaroja ja hyviä asioita, joiden kautta syntyisi motivaatio työskennellä kohti asioiden muuttumista parempaan suuntaan. On hyvä tuoda keskustelussa esiin nämä myönteiset asiat, kuten esimerkiksi se, että lapsi osaa pitää puolensa kavereiden kesken ja lapsella on hyvä mielikuvitus. Vanhemmat saattavat puolestaan pitää hyvin huolen lasten hygieniasta ja vaatteiden puhtaudesta. Huolen puheeksi ottamisen taustalla on muutos ja tuen antaminen. Auttamistyö ei ole kuitenkaan puhtaasti tuen antamista vaan samalla myös kontrollointia. Näitä ei voida erottaa toisistaan, eikä niiden erottaminen eri työntekijöille ole tarkoituksenmukaista. Tarvitaan siis esimerkiksi kannustusta ja rajojen asettamista eli tukea ja kontrollia yhdessä. (Eriksson & Arnkil 2012, 31–33.)

Puheeksi ottaminen toimii vuorovaikutuksellisessa dialogissa. Keskustelijat eivät jyrkästi puolusta omaa kantaansa vaan kuuntelevat ja ymmärtävät toisenkin osapuolen kantaa. Näin dialogi voi muodostaa jotain uutta ja asioita eteenpäin vievää. Tarkoituksena ei siis välttämättä ole täydellinen yhteisymmärrys, vaan eräänlainen ajattelemisen prosessi. (Eriksson & Arnkil, 2012, 37.) Huoli harvem-

min katoaa yhden keskustelun jälkeen, sillä se vaatii useita keskusteluja. Työntekijä arvioi päiväkodin arjessa, että tapahtuuko muutosta haluttuun suuntaan. Vanhemmat mahdollisesti arvioivat muutosta omalta osaltaan kotona. Välillä on hyvä pitää seurantatapaamisia. Mikäli tilanne on parantunut ja työntekijän huoli pienentynyt voidaan tapaamiset sovitusti lopettaa. Mikäli huoli vain kasvaa voidaan miettiä, että kuinka tilanteessa toimitaan ja olisiko tarve myös muulle avulle. Keskustelua käydään yhdessä vanhempien kanssa. Verkostotyöskentely eri yhteistyötahojen ja työntekijöiden kanssa on asiakkaan eduksi silloin, kun yhden työntekijän antama tuki ei ole riittävää. Tällaista voimavarayhdistelmää ja vuoropuhelua tarvitaan, jotta lapsen etu toteutuisi. (Eriksson & Arnkil 2012, 39.)

5 LAPSEN, PERHEEN JA VIRANOMAISTEN YHTEISTYÖ

5.1 Lastensuojeluasiakkaan kohtaaminen

Lastensuojeluasiakkaan kohtaamisessa on tärkeää muistaa hienovaraisuus ja se, että aikuisen on keskusteltava lapsen kanssa asioista lapsen tasolla. Lapsen kanssa keskustellessa tulee käyttää sellaisia sanoja, jotka lapsikin ymmärtää. Lapsen kohtaamisessa yhtenä lähtökohtana on lapsilähtöisyys, jolloin lapselle annetaan tilaa hänen omaan ilmaisuun ja ollaan aidosti kiinnostuneita lapsesta. Aikuisen tulee varoa, ettei ohjaile lapsen puhetta mihinkään suuntaan. Lapset tulee myös kohdata aina yksilöllisesti. Lastensuojeluasiakkaan kohtaamisessa on tärkeää kunnioittava asenne, jos lapsi esimerkiksi ei halua puhua perheensä asioista, niin sitä päätöstä täytyy kunnioittaa. Lapsi olisi tärkeää nähdä lapsena, niin kuin kaikki muutkin, eikä pelkästään lastensuojeluasiakkaana. Aikuisen aito ja luotettava läsnäolo on osa avointa kohtaamista.

Lapsen kanssa keskusteluun on olemassa erilaisia lapsilähtöisiä menetelmiä, joita voidaan hyödyntää. Näihin kuuluu esimerkiksi kissan päivät- kortit, joiden avulla lasta voidaan auttaa tunteiden sanallistamisessa tai rentouttamaan jännittävässä tilanteessa (Välivaara A). Menetelmistä löytyy myös tunnepyörä, jonka avulla voidaan auttaa lasta, jotta hän rohkaistuisi puhumaan kokemuksistaan ja tunteistaan (Välivaara C). Lastensuojelujärjestö Pesäpuu ry on yksi taho, jonka kautta saa lisätietoa eri menetelmistä.

Lapselle tulee antaa tilaisuuksia puhumiseen ja kuulluksi tulemiseen. Jos lapsen kanssa on käyty keskustelua vaikeista asioista, niin keskustelu olisi hyvä päättää mukavasti. Lapsen kanssa voi keskustelun jälkeen esimerkiksi leikkiä tai pelata hetken, jotta lapsi pääsee yli ikävästä mielialasta. Jos lapsi luottaa aikuiseen ja kertoo perheen ongelmista, niin on tärkeää kiittää lapsen rohkeudesta kertoa aikuiselle. Rehellisyys on myös tärkeää. Lapselle ei saa esimerkiksi luvata pitävää salaisuuden, jos on aikomus viedä lapsen kertoma asia eteenpäin.

5.2 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus päiväkodissa on sitä, että vanhemmat ja päiväkodin henkilökunta yhteistyössä tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuslaissa säädetään, että päivähoidon tavoitteisiin kuuluu tukea koteja heidän kasvatustehtävässään. Toimiva päivähoitokasvatus onnistuu siten vain yhteistyön kautta. Nykyään vanhempien osallisuutta päivähoitokasvatukseen on kasvatettu ja yhteistyöpuheista onkin siirrytty puhumaan kasvatuskumppanuudesta. Kasvatuskumppanuus mainitaan myös varhaiskasvatuksen perusteissa, jotka ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelmia kunta- ja yksikkötasolla. Kasvatuskumppanuus alkaa vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan ensi tapaamisesta. Tärkeitä kasvatuskumppanuuden vahvistajia ovat vasu- keskustelut, päivittäiset kohtaamiset lapsen tuonti- ja hakutilanteissa sekä vanhempainillat. (Karlig & Ojanen & Siven & Vihunen & Vilen 2009, 294.)

Onnistuakseen kasvatuskumppanuus tarvitsee luottamusta ja se vaatii toimiakseen myös tietoista asennoitumista. Työntekijän on tärkeä arvostaa vanhempien mielipiteitä ja näkemyksiä sekä ymmärtää vanhempien ainutkertainen suhde lapseensa. Työntekijän on myös pohdittava, että millä tavalla tuo oman ammatillisen näkemyksensä ja tietonsa esille kasvatuskumppanuudessa. Tärkeää on vuorovaikutuksen syntyminen työntekijän ja vanhempien välille, jolloin keskustelu on avointa ja toista kunnioittavaa. Dialogissa syvennyttään kunnolla kuuntelemaan, että mitä toisella on kerrottavana. Siihen kuuluu niin sanallinen kuin sanatonkin viestintä. Vanhempia kuunnellaan ja heiltä tarvittaessa kysytään tarkentavia kysymyksiä. Parhaimmillaan kasvatuskumppanuudesta oppivat niin työntekijät kuin vanhemmatkin. (Karlig ym. 2009, 294.)

Oma perhe on lapsen tärkein kasvuympäristö, vähitellen lapsen kasvaessa mukaan tulee monen lapsen kohdalla päivähoito. Tasapainoisen kasvun ja kehityksen vuoksi on olennaista se, että lapsen päivä on mahdollisimman eheä. Kasvatuskumppanuudella on tähän suuri merkitys. Lapsen eri ympäristöjen kuten kodin ja päivähoiton keskinäisen vuorovaikutuksen sekä yhteistyön tulee toimia lapsen

parhaaksi. Kaikilla vanhemmilla ei ole yhtä vahvaa luottamusta omiin taitoihinsa kasvattajana tai valmiuksia yhteistyöhön. Työntekijöiden tulisi rohkaista etenkin näitä vanhempia sekä antaa heille aikaa luoda toimivaa kumppanuutta. Työntekijän tulee myös ymmärtää vanhempien erilaisuutta, sillä toiset voivat aktiivisemmin olla mukana esimerkiksi vanhempainilloissa, kun taas toiset keskustelevat asioista aktiivisemmin kahden kesken. Myös yksityisyyttä on kunnioitettava ja mietittävä, että mitkä asiat todellisuudessa yhteistyöhön kuuluvat. (Karlig yms. 2009, 295–296.)

Työntekijän on hyvä keskittyä pohtimaan omaa suhtautumistaan kasvatuskumppanuuteen. Eteen ei aina tule perheitä, joiden kanssa yhteistyö sujuu mutkitta ja perheitä, joiden tarjoama kasvuympäristö ja kasvatustavat vastaisivat työntekijän omaa näkemystä. Tärkeää on huomata, että tasavertaisessa kasvatuskumppanuudessa vanhemmat voivat kertoa avoimesti asioista ilman leimatuksi tulemisen pelkoa. Aina yhteistyö ei kuitenkaan suju, jolloin syy voi olla joko vanhemmissa tai työntekijässä, myös molemmissa. Tärkeää onkin käsitellä kasvatuskumppanuutta myös työyhteisössä. (Karlig ym. 2009, 298.)

5.3 Moniammatillisen yhteistyön esteet

Päiväkodin sekä lastensuojelun yhteistyö perustuu lapsen ja hänen perheensä asioiden käsittelyyn. Päiväkodin henkilökunta näkee lasta ja hänen perhettään lähes päivittäin ja luo oman käsityksensä lapsen hyvinvoinnista. Tämä tieto voi olla ensiarvoisen tärkeää myös lastensuojelun sosiaalityöntekijälle. Kyseinen tieto, jota päiväkodin henkilökunta työssään havainnoi lapsesta ja mahdollisesti kuulee lapselta tai vanhemmilta itseltään ovat salassa pidettäviä. Salassa pidettäviä asioita voi kuitenkin joutua luovuttamaan eteenpäin, mikäli tietyt lain asettamat kriteerit täyttyvät. Tällöin esimerkiksi lastentarhanopettaja voi joutua kertomaan tietoonsa saamansa asiat sosiaalityöntekijälle, vaikkei lupaa perheeltä olisi saatukaan.

Yhteistyö on paitsi asiakkaan, myös työntekijän etu. Yhteistyötä itsessään pidetään yleisesti toivottavana, mutta käytännössä yhteistyö ei ole aina mutkatonta. Tämä kävi ilmi myös teettämämme kyselylomakkeen vastauksissa. Päiväkodin motivaatiota yhteistyöhön voi laskea tiedon jakamisen yksipuolisuus. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä voi saada päiväkodin lastentarhanopettajalta rutkasti tarvitsemaansa tietoa lapsen tai perheen tilanteesta, mutta lastentarhanopettaja voi puolestaan kokea olevansa vain tiedon antajan roolissa. Tällöin lastentarhanopettaja ei koe saavansa omassa työssään tarpeelliseksi kokemaansa tietoa lapsesta ja perheen tilanteesta sosiaalityöntekijältä, jolloin yhteistyö ei mahdollisesti etene toivotulla tavalla. Molempien velvollisuudet ovat kuitenkin kirjattuina lakeihin, joten kummatkin toimivat asiakkaan parhaaksi ja molemmat ovat omassa työssään asiantuntijoita.

Päiväkotityö itsessään on moniammatillista työtä työyhteisön sisäisessä tarkastelussa, sillä eri koulutustaustat kohtaavat päiväkodissa. Moniammatillisuus ei rajoitu kuitenkaan päiväkodin sisälle vaan moniammatillista työtä tehdään myös ulkoisena moniammatillisuutena muiden yhteistyökumppaneiden kanssa kuten sosiaalitoimen. Päiväkodissa moniammatillisuuden esteeksi voidaan nähdä yksilöllisesti painottunut työorientaatio. Lisäksi esteenä voi olla vieras ajatus oman sekä työtovereiden osaamisen tarkastelusta. Myös yhteisille neuvotteluille varattu hyvinkin vähäinen aika on este moniammatilliselle yhteistyölle. Etenkin tässä jälkimmäisessä, päiväkodin johtajalla on keskeinen rooli. Hänen tulisi työssään tehdä moniammatillinen työ mahdolliseksi esimerkiksi huolehtimalla, että yhteiset pohdinnat muutenkin kiireisen päiväkotityön lomassa ovat mahdollisia järjestämällä siihen aikaa ja paikan. Johtajan tehtävänä on myös vakiinnuttaa tämä työskentelytapa osaksi päiväkotityötä. (Karila & Nummenmaa 2001, 145-146.)

Moniammatillista yhteistyötä tarvitaan mahdollisesti silloin, kun lapsella tai perheellä on ilmennyt ongelmia. Tällöin eri tahoilta tulevat asiantuntijat yhdistävät tietonsa sekä taitonsa ja yhdessä perheen kanssa miettivät välineitä sekä keinoja ongelmien ratkaisuun. Tässä yhteistyöverkossa jaetaan omaa osaamistaan sekä

kehitetään uusia toiminta- ja työtapoja. Moniammatillinen työryhmä koetaan toimivaksi silloin, kun se rikkoo rajoja ja ei pitäydy omassa asiantuntijuudessaan, vaan työskentelee dialogissa muiden kanssa. (Huhtanen 2004, 85-86.) Yhteistyötä helpottavat työntekijöiden halukkuus yhteistyöhön. Myös keskinäisellä arvostuksella sekä aktiivisuudella toimia yhdessä asiakkaan parhaaksi on merkitystä. Yhteistyön säännöllisyydellä sekä järjestelmällisyydellä on myös todettu olevan merkitystä. Vanhemmilla on yhteistyössä suuri rooli tiedon siirron kannalta. Vanhemmilta saadulla luvalla tietoa voi antaa asiantuntijalta toiselle, jolloin yhteistyö sujuu jouhevammin eikä vaihtelovollisuus ole hidasteena. (Huhtanen 2004, 86-87.)

Vaikka moniammatillisuuteen kannustetaan ja sen hyödyt tunnustetaan, käytännössä työ ei suju täysin ongelmitta. Erinäiset pulmat aiheuttavat katkoksia palveluissa. Voi olla, että asiakkaalla on päällekkäisiä palveluita tai hän on pudonnut ulos kokonaan palvelujen piiristä. Eteen tulevat ongelmat ja niiden tiedostaminen auttavat keksimään ratkaisuja palveluverkoston ongelmiin. (Huhtanen 2004,92.) Yhteistyötä tekemällä työntekijä oppii koko ajan lisää siitä, että miten sen toimivuutta voitaisiin parantaa. Tämä vaatii työntekijöiltä halua, ammattitaitoa ja sinnikkyyttä. Yhteistyö vaatii myös uudenlaisten työtapojen opettelua.

Salassapitovelvollisuutta pidetään isona yhteistyön esteenä. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista eli asiakaslaki (22.9.2000/812) määrittää sosiaalihuollon salassa pidettävien tietojen siirtämisen. Ensisijaisesti tulee pyytää asiakkaan suostumusta. Mikäli suostumusta ei saada työntekijä saa antaa salassapitovelvollisuuden estämättä tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen tarpeen selvittämiseksi sekä toimeentulon edellytysten turvaamiseksi. Lisäksi tietoja saa antaa, jos tieto annetaan lapsen edun vuoksi, tieto on tarpeen asiakkaan välttämättömien etujen ja oikeuksien turvaamiseksi eikä asiakkaalla itsellään ole edellytyksiä tätä arvioida. Myös silloin, jos asiakas, jota asiakirja koskee, on hoidon tai huollon ilmeisessä tarpeessa terveytensä, kehityksensä tai turvallisuutensa vaarantumisen vuoksi, eikä hoidon tai huollon tarvetta taikka toimenpiteitä voida toteuttaa. (Huhtanen 2004, 92.)

Kiire ja ajanpuute ovat myös yhteistyön ongelmia. Olemassa oleva järjestelmä voi olla toimiva, mutta ajan puutteen vuoksi tuota järjestelmää ei käytetä. Palaverista jättäydään pois, myös asiakirjojen päivittäminen voi jäädä. Päädytään mahdollisesti siihen ajatukseen, että palaverissa ei ole tarvetta olla juuri kyseisen työntekijän henkilökohtaisesti. Tällöin yhteistyön merkitys heikkenee ja menettää samalla merkitystään. Myös yhteistyöryhmän liian suuri koko voi vaikeuttaa yhteistyötä. (Huhtanen 2004,94.) Tällöin varsinkin vanhempien asema yhteistyökumppanina heikkenee. Vanhemmat voivat jäädä esimerkiksi omaa asiantuntijuuttaan esiin puskevien jäsenten jalkoihin. Asiantuntijaryhmä voi myös osaltaan ryhmänä olla keskenään asioista samaa mieltä, tällöin tästä mielipiteestä vanhempien oman eriävän mielipiteen esiin tuominen ja siitä kiinnipitäminen voi olla vaikeaa.

Yhteistyötä estävät lain lisäksi monet muutkin seikat. Mahkonen toteaa kirjassaan päivähoito ja laki useita mahdollisia syitä yhteistyölle. Hänen mielestään näitä olivat organisoinnin puutteet, yhteistoimintaa rajoittava ammattilpeys, oman ammatillisen taustan varmistelu, yhteistyön toimijoille asettamat tietyt lisävelvoitteet, yhtyeensopimattomat ”henkilökemiat”, potentiaalsiin yhteistyökumppaneihin kohdistuva luottamuspula, eri osapuolten toisistaan poikkeavat ”pelisäännöt”, perinteet ja muutosvastarinta sekä osapuolen rajoittunut käsitys yksityisyyden käsitteestä. (Mahkonen 2013,136).

Vaikka päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyössä on omat esteensä ja ongelmansa, yhteistyöllä itsessään olisi paljon annettavaa. Tästä syystä näemme, että yhteistyön ongelmiin ja esteisiin tulisi puuttua ja tuoda ne rohkeammin esille työyhteisössä. Ongelmien käsittely yhdessä auttaa työntekijää jaksamaan paremmin työssään. Työhyvinvointiin yhteistyöllä olisi siis positiivinen merkitys. Toisella näkökulmilla voi nähdä tilannetta myös uudella tavalla. Onnistuneessa asiakastyössä ilon jakaminen yhteistyökumppaneiden kanssa on työn mukavia puolia. Myös silloin kun toivottuun lopputulokseen ei päästä, niin tieto siitä, että

asiaa on katsottu monien mielipiteiden ja näkökulmien kautta on helpottavaa. (Isoherranen 2005, 142.)

Toimiva yhteistyö on yksi suurimmista ehkäisevän lastensuojelun resursseista. Talentian kyselyssä tarkasteltiin eri sektoreiden välistä yhteistyötä ja sen toimivuutta. Eteenkin pienissä kunnissa koettiin, että sosiaalityöntekijöihin oli helppo ottaa yhteyttä. Osittain kuitenkin sosiaalityöntekijöitä pidettiin niin vaikeasti tavoitettavina, että avun saanti koettiin vaikeaksi. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja kiireellisyys koettiin myös haasteena. Kaikissa sektoreissa oltiin koettu sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia yhteistyöstä. Talentian kyselyn vastauksista tuli ilmi, että päivähoitossa suhtauduttiin muihin verrattuna huomattavasti kriittisemmin yhteistyön toimivuuteen. Heidän mielestään yhteistyö oli todella vähäistä ja riittämätöntä. (Paavola 2010, 8-10.)

5.4 Yhteistyötä ohjaavat lait

Yhteistyöstä, etenkin moniammatillisesta yhteistyöstä, puhutaan koko ajan enenevässä määrin. Yhteistyöstä kertyneen lisääntyneen kokemuksen myötä arvostus ja ymmärrys sen tuomasta rikkaudesta ja merkityksestä työkentällä on kasvanut. Myös laissa on otettu huomioon moniammatillinen yhteistyö.

Yhteistyöhön ryhdytään lapsen edun turvaamiseksi. Moniammatillisessa yhteistyössä voivat olla mukana esimerkiksi sosiaalitoimi, sivistystoimi, terveydenhuolto sekä oikeus- ja poliisitoimi. Usein laki sallii yhteistyön ja osa laeista velvoittaa yhteistyöhön. Lait ovat monilta osin monimutkaisia, mutta yhdeltä osin laki on hyvin yksiselitteinen; laki ei milloinkaan kiellä yhteistyötä. (Mahkonen 2013,118-120.) Lainsäädäntö on hyvin oleellinen osa moniammatillista yhteistyötä.

On olemassa useita lakeja siitä, milloin laki velvoittaa esimerkiksi päiväkodin henkilökuntaa yhteistyöhön. Näissä korostetaan yhteistyön velvoittavuutta poik-

keavuutena normaalisti hyvin tiukkaan salassapitovelvollisuuteen nähden. Säännökset, joiden mukaan päivähoiton työntekijät veloitetaan kertomaan salassa pidettäviä asioita löytyvät lähinnä lastensuojelulaista, perusopetuslaista, rikoslaista, poliisilaista sekä oikeudenkäymiskaaren säännöksistä. Tutkittaessa lastensuojelulakia pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi edellyttää yhteistyötä, toisin kuin lastensuojeluilmoituksen ja ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Perusopetuslaissa veloitetaan yhteistyöhön silloin, kun on kyse tiedoista, jotka ovat välttämättömiä opetuksen järjestämiseksi. Rikoslaissa veloitte koskee vain suunnitteilla olevia rikoksia. Ilmoituksen tekemättä jättämisellä voi olla rikosoikeudellisia seurauksia ilmoituksen laiminlyönnistä. Poliisilakia (7.4.1995/493) tarkasteltaessa poliisilla on rikosta selvittäessään oikeus saada päiväkodin henkilökunnalta muutoin salassa pidettäviä tietoja.

Oikeudenkäymiskaaresta voidaan todeta, että silloin kun käsiteltävänä olevasta jo tehdystä rikoksesta voidaan tuomita vähintään kuuden vuoden rangaistukseen, on todistajaksi haastetun, esimerkiksi päiväkodin työntekijän, kerrottava asiasta kaikki tietämänsä. (Mahkonen 2013,122-128.) Sosiaalihuollon asiakaslaissa todetaan, että ”Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat alaikäistä, on ensisijaisesti otettava huomioon alaikäisen etu”. Täten voidaan tulkita, että salaaminen ei mene koskaan lapsen edun edelle. Tämä seikka on hyvä muistaa yhteistyötä ajatellen. Laki sallii yhteistyön luonnollisesti myös siinä tilanteessa, että asianosaisilta on saatu lupa salassa pidettävän asian kertomiseen. (Mahkonen 2013,130.)

Ympäri suomen on käytössä, tai ainakin on saatavilla tai kehitteillä, eri toimintamalleja yhteistyöhön lastensuojelun ja päiväkodin välillä. Yksi näistä on Kuusamossa 2013 julkaistu ”Kuusamon varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön toimintamalli”. Toimintamallia voidaan hyödyntää kun päivähoitoa annetaan avohuollon tukitoimena. Mallissa on otettu huomioon ennaltaehkäisevä työ, vastuun sekä tehtävien jakaminen ja tiedon siirtäminen taholta toiselle. Myös vanhempien osallisuutta on tarkoitus lisätä mallin kautta. Malli antaa ohjeita esimer-

kiksi siihen, miten edetään tai mitä tapahtuu päiväkodissa nousseen huolen jälkeen. (Autio, Kattilakoski, Kokko-Martiskainen, Kumpuvaara, Martin, Naumanen, Reivolahti, Saapunki & Suorajärvi. 2013.).

6 KÄYTÄNNÖLLINEN LASTENSUOJELUOPAS

6.1 Kyselylomake

Keräsimme aineistoa eli tietoa opinnäytetyöhömme muun muassa kyselylomakkeilla. Kyselylomake oli mielestämme hyvä valinta, jotta saimme mahdollisimman kattavan aineiston varhaiskasvatuksesta, lastensuojelusta ja niiden välisestä yhteistyöstä opinnäytetyötämme varten, niin laadullisesti kuin määrällisestikin. Tappamme oli siltä osin kvalitatiivinen, että me valitsimme itse ne Meri-Lapin alueen päiväkodit, joihin kyselylomakkeet toimitimme. Valitsimme kooltaan ja sijainniltaan erilaisia päiväkoteja mukaan kyselyyn. Kysymysten muodostamisessa sovelsimme sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista menetelmää, koska lomakkeet sisälsivät sekä avokysymyksiä että strukturoituja kysymyksiä. Tämä siksi, että saimme lomakkeesta mielenkiintoisen, eikä kyselystä tullut liian raskas. Strukturoituja kysymyksiä laitoimme lomakkeen alkuun, jottei lomakkeen täyttäjälle tullut ähky jo ensi metreillä. Mikäli kyselylomake olisi tehty pelkästään esimerkiksi strukturoiduilla kysymyksillä, emme olisi saaneet lomakkeiden kautta kasaan tarvittavaa ja laadullista aineistoa. Strukturoituja kysymyksiä oli hyvä käyttää kyselyssä kuitenkin lisänä. (Tilastokeskus A.)(Tilastokeskus B.)

Avoimet kysymykset antoivat hyvin tilaa vastaajille kertoa mielipiteensä omin sanoin. Lisäksi avokysymykset omalta osaltaan mahdollisesti auttoivat meitä saamaan sellaista tietoa, jota emme itse olisi ehkä muuten huomanneet edes kysyä. Niiden kautta vastaajat pystyivät kertomaan myös, että mitkä ovat ne keskeiset asiat aiheesta, jotka vastaajaa mietityttivät tai hän piti tärkeänä. Kyselylomaketta kootessamme otimme myös huomioon sanavalinnat, joita käytimme. Valitsimme sanoja, jotka eivät johdattelisi vastaajaa ja pyrimme välttämään sanoja, joita vastaaja ei mahdollisesti ymmärtäisi. Lisäksi käytimme mahdollisimman lyhyitä ja ytimekkäitä kysymyksiä sekä kysyimme yhtä asiaa kerrallaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara .2009, 201–203.)

Opinnäytetyön aineistonhankintamenetelmän kriteereinämme olivat muun muassa aineiston keruun nopeus, laajuus ja luotettavuus. Koimme kyselylomakkeen luotettavammaksi kyselymuodoksi verrattain ryhmähaastatteluun esimerkiksi siksi, että sen kautta jokainen vastaaja sai äänensä kuuluviin ilman ulkopuolista painetta. Kyselylomake oli helppo ja nopea täyttää kiireisessäkin työympäristössä. Kyselylomake vaati meiltä perehtymistä sekä panostusta, jotta esimerkiksi kysymysten väärinymmärrys voitiin minimoida. Aineistonkeruumenetelmää valitessamme pyrimme huomioimaan myös muut mahdolliset haitat ja ymmärsimme, että joka tapauksessa päädyimme me valinnassamme mihin tahansa, haitoilta ei voi välttyä. Kyselylomakkeen käytössä näitä haittoja ovat edellä mainitun väärinymmärrysten lisäksi esimerkiksi se, että emme voi olla täysin varmoja kuinka tärkeänä vastaaja kyselyä piti ja kuinka harkiten ja ajatuksen kanssa hän lomaketta täytti. (Hirsjärvi yms. 2009,195.) Yritimme kuitenkin minimoida haitat ja käytimme kyselylomakkeen laatimiseen aikaa ja tutkimme myös aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

Opinnäytetyössämme koimme työn eettisyyden ja luotettavuuden hyvin tärkeäksi. Eettisyyden otimme huomioon myös kyselylomaketta laatiessamme. Kysymyksiä kootessa otimme huomioon, että ne eivät loukkaisi vastaajaa. Varmistimme, että kysymykset oli muotoiltu niin, etteivät ne ohjalleet vastaajaa eivätkä sisältäneet omia mielipiteitämme. Ennen kyselylomakkeiden toimitusta keskustelimme kyselylomakkeiden toimittamiseen liittyvistä seikoista päiväkotien johtajien kanssa. Selvitimme, että mikä oli otollisin paikka kyselylomakkeiden sijoittamiselle sekä vaadittava aika, jonka sisään mahdollisimman moni työntekijä ehti lomakkeen täyttää. Tilanteen mukaan keskustelimme johtajien kanssa, mikä olisi mahdollisimman häiriötön paikka kyselyiden täyttämiseen. (Kajaanin amk.)

Kyselylomakkeiden mukana veimme infolapun, jossa kerroimme kyselystä pääpiirteittäin (Liite 1). Infolapun tarkoituksena oli herättää huomiota ja kiinnostusta työtämme kohtaan, sekä korostaa työmme tärkeyttä. Halusimme tuoda esiin sen, että mitä suurempi osallistujamäärä ja vastauksiin panostaminen on, sitä luotettavamman ja kattavamman oppaan me voimme työstämme päiväkodeille antaa.

Lapusta löytyi lisäksi myös kaikki muu tärkeä ja tarvittava tieto, kuten mihin mennessä lomake tuli olla täytettynä sekä yhteystietomme mikäli kysyttävää ilmeni. (Edutool 2005.)

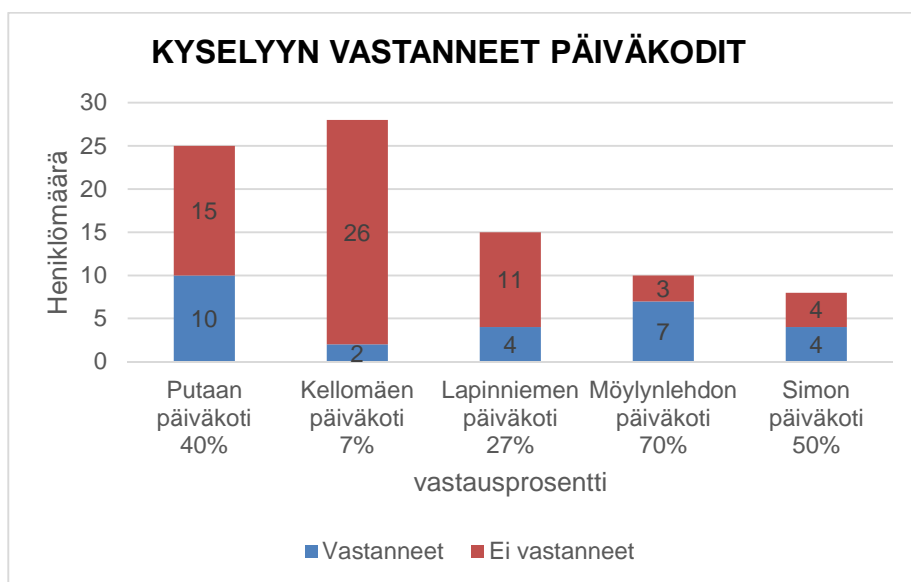
Korostimme lomakkeiden nimettömyyttä ja sitä, että ne tulevat ainoastaan meidän käyttöömme. Toivoimme, että luottamuksellisuus kasvattaisi vastaajien määrää. Tämän lisäksi kannustimme päiväkotien johtajia motivoimaan henkilökuntaa lomakkeen täyttämässä, tuoden esille esimerkiksi oppaan merkityksen hyvänä työkaluna heidän omassa työssään. (Helsingin yliopiston tietotekniikkakeskus.) Kyselylomakkeiden läpikäymisessä käytimme huolellisuutta ja tarkkuutta. Kiinnitimme myös huomiota lomakkeiden säilytykseen (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta.) Kokosimme lastensuojelun työntekijöille oman kyselylomakkeen, jossa meitä ohjasivat samat eettiset ja laadulliset periaatteet kuin päiväkodille tehdyn kyselylomakkeen kanssa.

Veimme kyselylomakkeet jokaisen kunnan yhdelle päiväkodille ja sosiaalitoimistoihin sekä yhteen lastensuojeluyksikköön Meri-Lapin alueella. Päiväkodeista valitsimme sijainniltaan ja kooltaan erilaisia päiväkoteja, halusimme myös mukaan vuoropäiväkoteja. Veimme kyselylomakkeet Kemin Takajärven päiväkotiin, Keminmaan Kellomäen päiväkotiin, Simon päiväkotiin, Tervolan Lapinniemen päiväkotiin sekä Tornion Juhannussaaren päiväkotiin. Lastensuojelun puolelta veimme lomakkeet Kemin sosiaalitoimistoon, Simon sosiaalitoimistoon, Tervolan sosiaalitoimistoon, Tornion sosiaalitoimistoon sekä yhteen lastensuojeluyksikköön. Keminmaan sosiaalitoimisto jättäytyi pois kyselystämme.

Teimme sosiaalitoimistoihin ja päiväkoteihin omat kyselylomakkeet, jotta saimme tarpeitamme vastaavat tulokset. Kysymykset olivat lähes samanlaisia, mutta kysymykset muotoilimme hieman eri tavalla. Esimerkiksi päiväkodin henkilökunnalta kysyttiin, että olivatko he saaneet lastensuojeluun liittyvää koulutusta (Liite 2). Vastaavasti sosiaalitoimiston henkilökunnalta kysyttiin, että kokevatko he päiväkodin henkilökunnan saaneen lastensuojeluun liittyvää koulutusta (Liite 3). Näin saimme tietoa molemmista eri näkökulmista.

6.2 Kyselylomakkeiden vastaukset ja analysointi

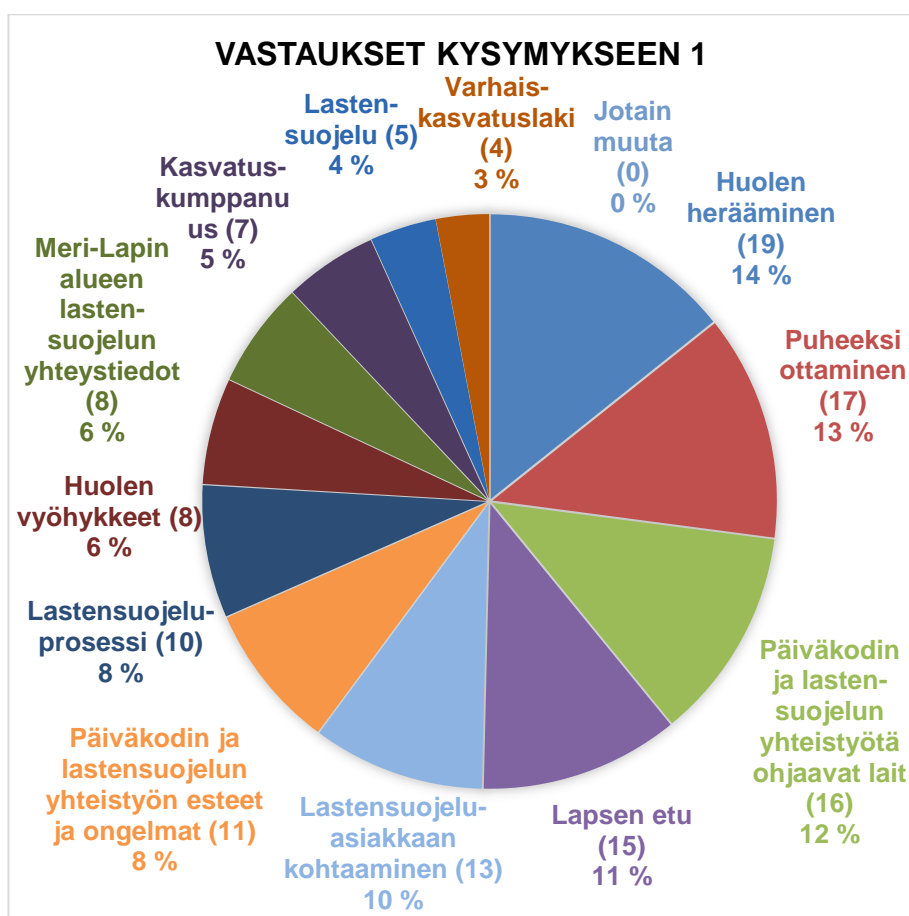
Kyselyyn osallistui viisi päiväkotia (Kuvio 6) Meri-Lapin alueelta: Putaan päiväkotia, Kellomäen päiväkotia, Lapinniemen päiväkotia, Möylynlehdon päiväkotia ja Simon päiväkotia. Saimme puhelimitse arviot päiväkotien henkilöstön lukumääristä, joiden mukaan toimitimme tarvittavat määrät kyselylomakkeita, joten vastausprosentit ovat suuntaa antavia. Päiväkotien yhteinen vastausprosentti oli 31%. Kyselyyn vastasi 27 työntekijää, kun kyselylomakkeita toimitettiin 86. Putaan päiväkodin vastausprosentti oli 40%. Kellomäen päiväkodin vastausprosentti oli 7%. Lapinniemen päiväkodin vastausprosentti oli 27%. Möylynlehdon päiväkodin vastausprosentti oli 70%. Simon päiväkodin vastausprosentti oli 50%. Vastausprosenttien erot olivat melko suuret, sillä alhaisin vastausprosentti oli 7% ja korkein 70%. Odotimme hieman suurempia vastausprosentteja, mutta olimme kuitenkin tyytyväisiä. Vastaukset olivat niin hyviä, että saimme niistä kuitenkin paljon tietoa.

Kuvio 6. Vastausprosentit (Kyselyn vastaukset.)

Kyselyn ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin, mitä aihealueita koetaan tärkeiksi oppaan teemoiksi. Vaihtoehtoja sai valita useita. Vastauksista eniten kannatusta saivat huolen herääminen 14%, puheeksi ottaminen 13% sekä päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyötä ohjaavat lait 12%. Näiden jälkeen tulivat lapsen etu 11%, lastensuojeluasiakkaan kohtaaminen 10%, päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyön esteet ja ongelmat 8%, lastensuojeluprosessi 8%, huolen vyöhykkeet 6%, Meri-Lapin alueen lastensuojelun yhteystiedot 6%, kasvatuskumppanuus 5%. Vähiten kannatusta saivat lastensuojelu 4% ja varhaiskasvatuslaki 3%. Kukaan ei valinnut jotain muuta vastausta.

Vastausprosentit vaihtelivat 0% - 14% välillä (Kuvio 7). Päätimme valita oppaaseen käsiteltäväksi kaikki aihealueet, koska kaikki saivat ääniä ja prosenttieroit eivät olleet kovin suuria. Eniten tietoa kaivattiin reagoitinvaiheesta ja yhteistyöstä. Vastaukset vahvistivat ajatustamme siitä, mitä tietoa oppaalta haluttiin.

Kuvio 7. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

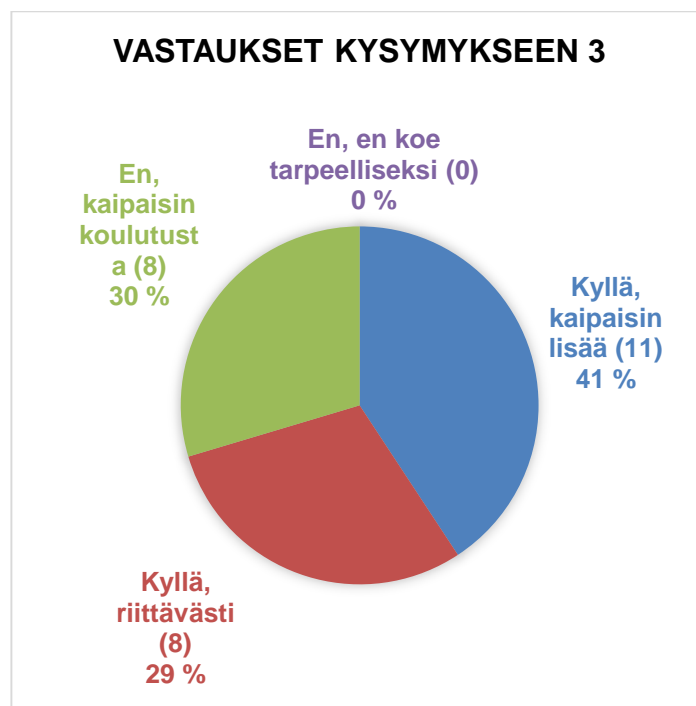

Kyselyn toisessa kysymyksessä kysyttiin, mitä edellä mainituista aihealueista tahdottaisiin erityisesti nostaa esille tai mitä muuta tietoa toivottaisiin oppaasta löytyvän. Useat vastaajat pitivät kaikkia aihealueita tärkeinä (Taulukko 1). Erityisen tärkeänä pidettiin lastensuojeluprosessin eri vaiheiden esille tuomista, mikä pitää sisällään muun muassa huolen heräämisen, puheeksi ottamisen ja lastensuojeluilmoituksen jälkeen tapahtuvat asiat, niin asiakkaan kuin työntekijän näkökulmasta. Vastaajat korostivat päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyön merkitystä, sen esteitä ja ongelmia sekä yhteistyötä ohjaavia lakeja. Osa vastaajista pohti, että miksi tieto lapsen lastensuojeluasiakkuudesta ei tule suoraan lastensuojelun kautta, vaan esimerkiksi lapsen kertomana. Päiväkodin työntekijöistä osa koki myös yhteistyön haastavaksi, koska he eivät ole tarpeeksi tietoisia lapsen asioista. Vastauksissa pohdittiin, että kuinka herkästi asioihin pitäisi puuttua ja toivottiin myös esimerkkejä eri tilanteista. Vastauksista nousi esille myös se, että kynnys ottaa yhteyttä lastensuojeluun on suuri. Oppaaseen toivottiin ohjeita vaikeiden asioiden käsittelyyn ja uhmaikäisiin lapsiin suhtautumiseen. Vastaajat toivoivat myös, että yhteystiedot löytyisivät oppaasta.

Taulukko 1. Vastaukset kysymykseen 2 (kyselyn vastaukset.)
<ul style="list-style-type: none"> • Yhteystiedot tärkeitä ja itse prosessi
<ul style="list-style-type: none"> • Lastensuojeluasiakkaan kohtaaminen. Miten käsitellä vaikeita asioita. • Kuinka herkästi puuttua. Esimerkkejä eri tilanteista. • Puheeksi ottaminen.
<ul style="list-style-type: none"> • Koko prosessi. • Kokonaisuus! • Päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyötä ohjaavat lait. • Lastensuojeluprosessi ja huolen herääminen. • Kaikki tärkeitä. • Kaikki on tärkeitä.
<ul style="list-style-type: none"> • Miten suhtautua uhmaikäisiin lapsiin? • Tietoa miten ja mihin ottaa yhteys. Miten asiat etenevät ja mitä siitä seuraa ilmoitettavalle ja ilmoittajalle. SIIS TIETOA! • Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyön esteet ja ongelmat. • Lastensuojelu. • Lastensuojeluprosessi • Milloin teet lastensuojeluilmoituksen, mihin soitat yms. • Huolen herääminen, yhteistyötä ohjaavat lait, puheeksi ottaminen. • Huolen puheeksi ottaminen, kynnys on suuri ottaa yhteyttä lastensuojeluun.
<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö tapauksessa, jossa päiväkodin lapsi on asiakkaana lastensuojelussa. • Päiväkodissa henkilökunta ei ole aina tietoinen lapsen asioista. Henkilökunta saa tiedon vain lapsen kertomana. • Puheeksi ottaminen ja kohtaaminen ovat aina vaikeita tilanteita. Esteet ja ongelmat yhteistyölle, olisi ihan perusteltua tietää, miksi lastensuojelun asiakkaista informoidaan niin vähän. • Päiväkodeissa tärkeintä huolen herääminen ja sen jälkeen puheeksi ottaminen. • Yhteistyö lastensuojelun kanssa... • Huolen herääminen ja puheeksi ottaminen.

Kyselyn kolmannessa kysymyksessä kysyttiin, että kokeeko vastaaja, että on saanut tarpeeksi lastensuojeluun liittyvää koulutusta. Vastaajista suurin osa vastasi, että ”kyllä, kaipaisin lisää” 41%. Lähes kolmasosa vastaajista vastasi, että ”en, kaipaisin lisää koulutusta” 30%. Vastaajista 8% vastasi, että ”kyllä, riittävästi”. Vastaajista kukaan ei valinnut ”en, en koe tarpeelliseksi” vaihtoehtoa.

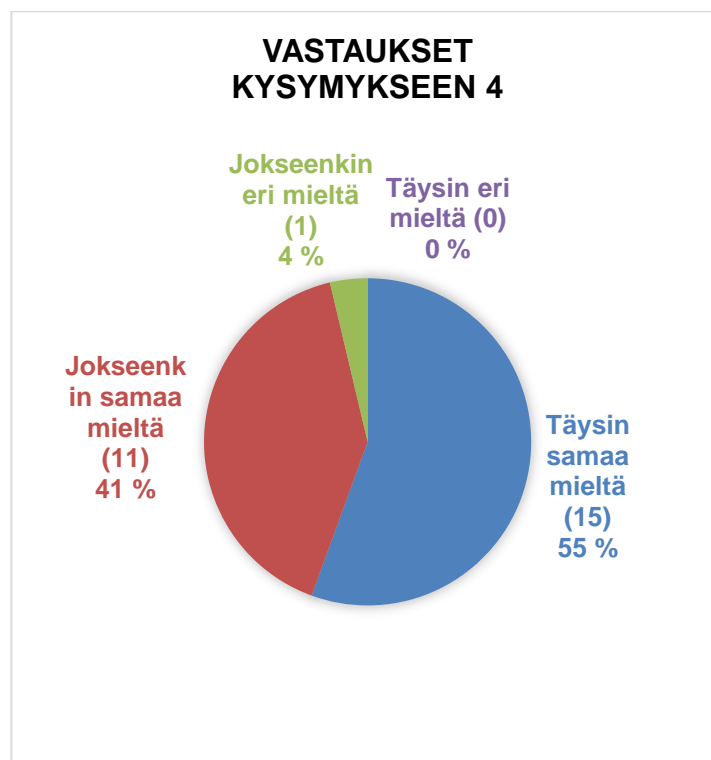
Vastaukset kertoivat (Kuvio 8), että yhteensä jopa 71% päiväkodin henkilökunnasta kaipaisi koulutusta. Jopa lähes kolmasosa kertoi, ettei ole koskaan saanut lastensuojeluun liittyvää koulutusta. Odotimme kyllä, että henkilökunnasta löytyisi koulutusta kaipaavia vastaajia, mutta heidän määrä yllätti meidät. Päiväkodeille tulisi ehdottomasti järjestää lisäkoulutusta lastensuojeluun liittyen. Tämän kysymyksen vastaukset vahvistivat, että olemme tekemässä hyödyllistä opinnäyte-työtä.

Kuvio 8. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

Kyselyn neljännessä kysymyksessä kysyttiin, että kokevatko vastaajat tarvetta käytännölliselle lastensuojeluoppaalle päiväkodissa. Yli puolet vastaajista vastasi, että ”täysin samaa mieltä”, joten sen vastausprosentti oli 55%. Vastaajista 41% vastasi, että ”jokseenkin samaa mieltä”. Vain 4% vastaajista oli ”jokseenkin eri mieltä”. Kukaan vastaajista ei ollut ”täysin eri mieltä”.

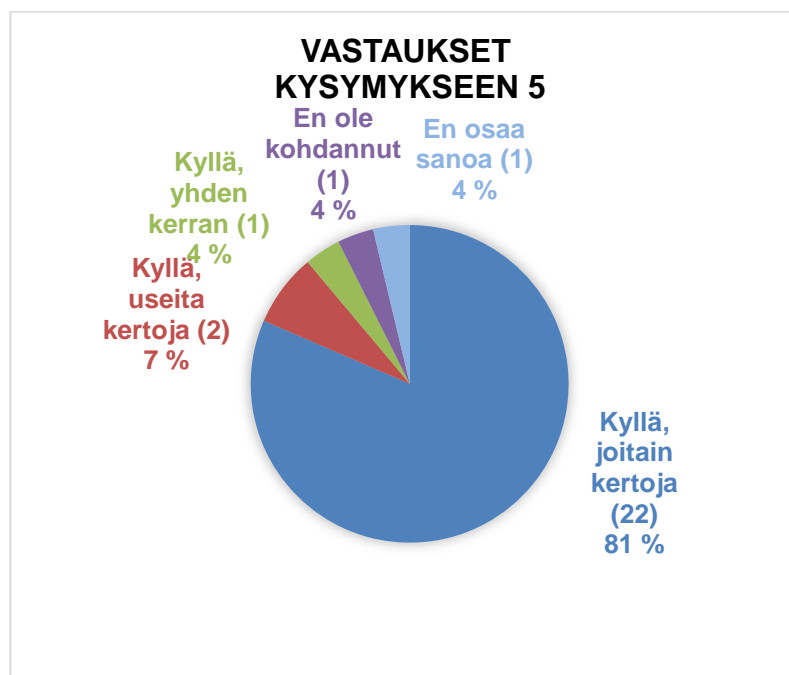
Suurin osa vastaajista oli täysin sitä mieltä, että lastensuojeluoppaalle on tarvetta päiväkodeissa (Kuvio 9). Nämäkin vastaukset olivat hyviä opinnäytetyömme kannalta. Kuitenkin osa oli jokseenkin samaa mieltä ja jokseenkin eri mieltä. Voi olla, että he keiltä jo tarvittava koulutus ja tietämys lastensuojelusta löytyvät, eivät kaipaa lastensuojelun opasta. Me itse uskomme, että vaikka opas ei toisikaan kaikille uutta tietoa, eikä kertaakaan kaikille ole tarpeen, niin siitäkin huolimatta opas voi saada aikaan hyvää keskustelua aiheesta.

Kuvio 9. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

Kyselyn viidennessä kysymyksessä kysyttiin, että onko vastaaja kohdannut työssään lastensuojeluasiakkaita. Suurin osa vastaajista vastasi ”kyllä, joitain kertoja”, joten sen vastausprosentti oli 81%. Vastaajista 7% oli vastannut, että ”kyllä, useita kertoja”. Kolmeen viimeiseen vaihtoehtoon: ”kyllä, yhden kerran”, ”en ole kohdannut” ja ”en osaa sanoa” tuli vastausprosentiksi 4%.

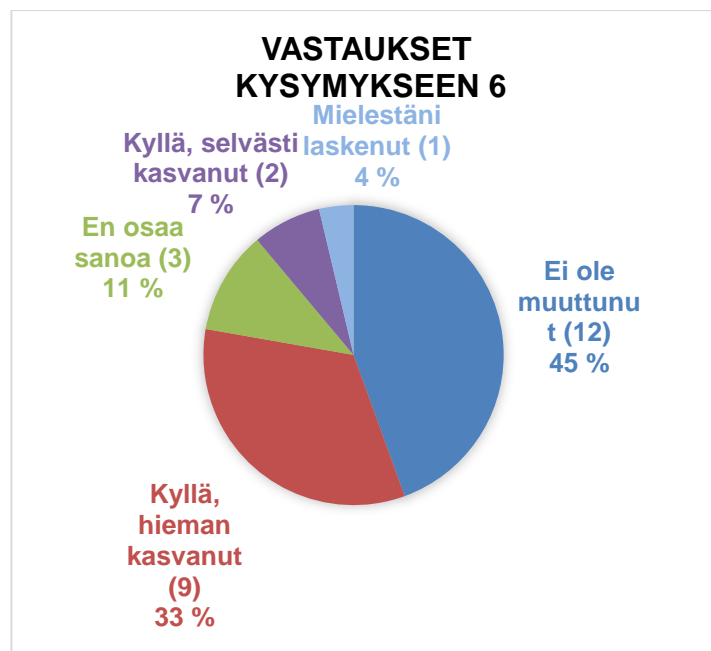
Lastensuojeluasiakkaan kohtaamiset ovat osa päiväkodin arkea. Työntekijät eivät kuitenkaan aina ole tietoisia siitä, että onko kohtaamansa lapsi lastensuojelun asiakas. Mielestämme ei ole niinkään väliä, että tietääkö päiväkodin henkilökunta lapsen mahdollisesta lastensuojeluasiakkuudesta, ellei se ole yhteistyössä sosiaalitoimen ja vanhempien kanssa päätetty. Päiväkodin työntekijän tehtävänä on välittää huolensa sosiaalityöntekijälle, joka jatkaa asiaa eteenpäin. Ei ole asianmukaista ”tiedustella” aina perheen tilannetta sen tarkemmin. Omalla työpanoksellaan päiväkodin työntekijä voi auttaa lasta ja perhettä ilman tietoa lastensuojeluasiakkuudestakin havainnoimalla ja tukemalla lasta. Tämän kysymyksen vastauksien innoittamana teimme oppaaseen ”lastensuojeluasiakkaan kohtaaminen” sivun, jossa kerroimme ihan käytännön vinkkejä lastensuojeluasiakkaan kohtaamiseen.

Kuvio 10. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

Kyselyn kuudennessa kysymyksessä kysyttiin, että kokeeko vastaaja lastensuojeluasiakkaiden määrän kasvaneen lähiaikoina. Lähes puolet vastaajista vastasi ”ei ole muuttunut, joten vastausprosentti siihen oli 45%. Kolmasosa vastaajista valitsi ”kyllä, hieman kasvanut” vaihtoehdon vastausprosentti oli 33%. Vastaajista 11% vastasi ”en osaa sanoa”. 7% vastaajista vastasi, että ”kyllä, selvästi kasvanut”. Vain 4% vastaajista vastasi ”mieleistäni laskenut”.

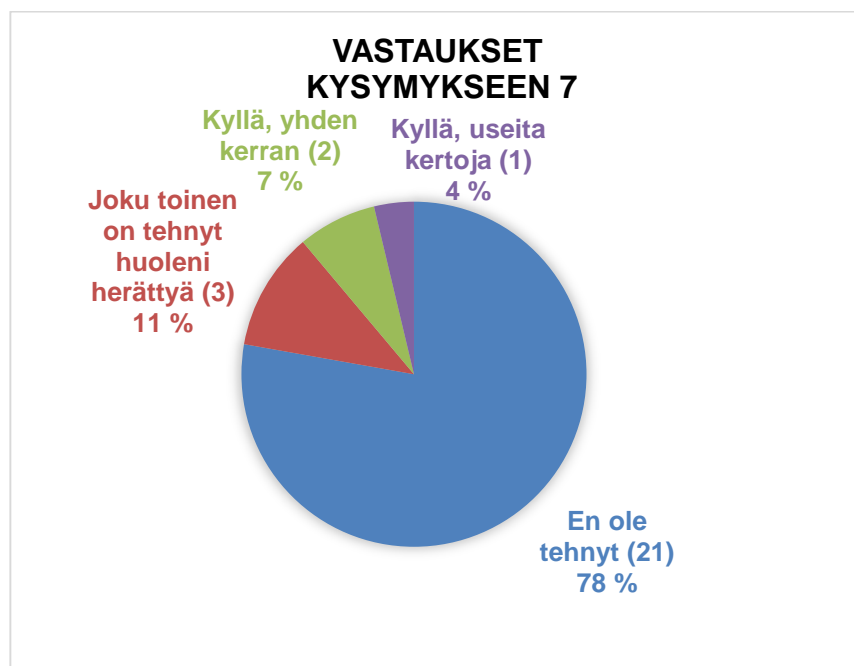
Suurin osa vastaajista koki, että määrät eivät ole kasvaneet (Kuvio 11). Kolmasosa oli sitä mieltä, että määrät ovat hieman kasvaneet. Jonkun mielestä määrät olivat laskeneet. Määrän arviointiin vaikuttaa vastaajan työkokemuksen pituus, kuinka pitkällä aikavälillä hän muutoksia ajattelee. Sotkanetin tilastojen mukaan Meri-Lapin lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut lähivuosina nousussa. Vuonna 2012 lastensuojeluilmoituksia tuli yhteensä 797 kappaletta. Vuoteen 2013 määrä nousi jo 917 kappaleeseen. Vuonna 2014 lastensuojeluilmoitusten määrä nousi 998 kappaleeseen. Ilmoitusten määrä ei kerro lastensuojeluasiakkaiden määrää. Toisaalta ilmoitusten määrän kasvu voidaan nähdä hyvänä asiana, sillä ainakin tilanteisiin on puututtu joka vuosi enemmän ja enemmän. (Sotkanet.)

Kuvio 11. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

Kyselyn seitsemännessä kysymyksessä kysyttiin, että onko vastaaja koskaan tehnyt lastensuojeluilmoitusta työssään päiväkodissa. Suurin osa vastasi, että ”en ole tehnyt”, joten vastausprosentti siihen oli 78%. Vastaajista 11% vastasi ”joku toinen on tehnyt huoleni herättyä”. 7% vastaajista vastasi ”kyllä, yhden kerran”. Vastaajista 4% vastasi ”kyllä, useita kertoja”.

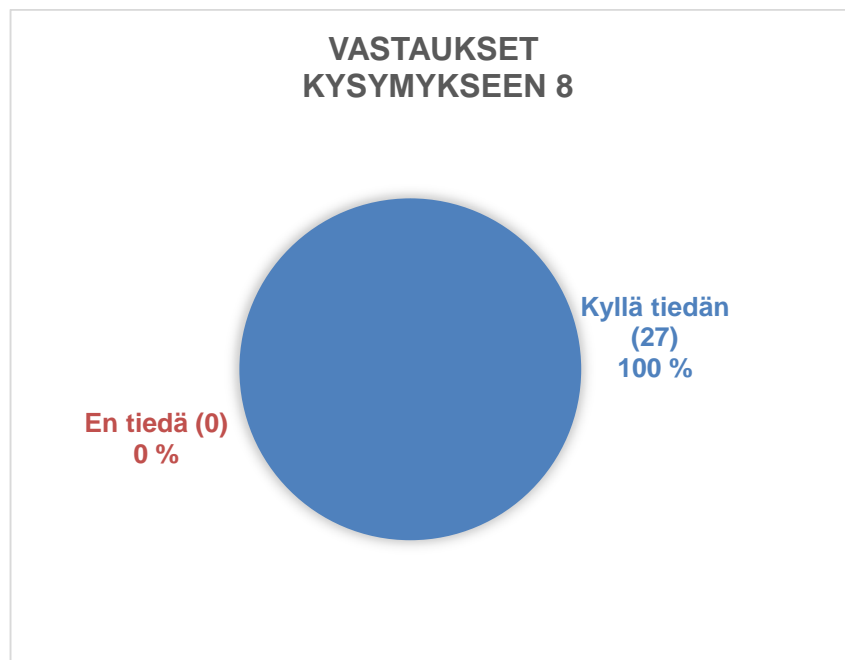
Suurin osa päiväkotien henkilökunnasta ei ole tehnyt lastensuojeluilmoitusta (Kuvio 12). Määrä kuulostaa melko isolta. Hyvähan se on, jos huolta ei ole ja ilmoituksia ei tarvitse tehdä. Toisaalta kuitenkin päiväkodissa on paljon lapsia ja voisi olettaa, että siellä huolia herää, joten tästä näkökulmasta on hälyttävää, että suurin osa henkilökunnasta ei ole koskaan tehnyt lastensuojeluilmoitusta. Osa vastaajista ei ole tehnyt ilmoitusta, koska joku toinen on tehnyt huolen herättyä. Tämä voi selittyä sillä, että päiväkodeissa voi olla tapana, että esimerkiksi päivähoiton johtaja tai lastentarhanopettaja tekee aina lastensuojeluilmoitukset. Teimme oppaaseen ”Miten tehdään lastensuojeluilmoitus?” sivun, jossa kerroimme kuinka ilmoitus tehdään. Lisäsimme oppaaseen myös Meri-Lapin alueen lastensuojelun yhteystiedot. Yritimme pienentää kynnystä päiväkotien ja sosiaalitoimistojen välisessä yhteistyössä.

Kuvio 12. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

Kyselyn kahdeksannessa kysymyksessä kysyttiin, että tietääkö vastaaja, mitä tarkoittaa lastensuojeluilmoitusvelvollisuus. Kaikki vastaajat vastasivat ” kyllä tiedän”, joten vastausprosentti tähän vaihtoehtoon on 100%.

Kaikki vastaajat tiesivät, että mitä lastensuojeluilmoitusvelvollisuus tarkoittaa (Kuvio 13). Se on todella hyvä asia. Lisäsimme kuitenkin vielä oppaaseen kertauksena, että mitä lastensuojeluilmoitusvelvollisuus päivähoidon työntekijöille tarkoittaa ja mitä sen rikkomisesta voi seurata työntekijän näkökulmasta. On tärkeä ymmärtää myös se, että lastensuojeluilmoituksen tekemisellä tai tekemättä jättämisellä voi olla lapsen elämään suuresti vaikuttava merkitys.

Kuvio 13. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

Kyselyn yhdeksännessä kysymyksessä kysyttiin, että mietityttääkö vastaajaa jokin lastensuojeluilmoituksen tekemisessä. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, ettei heitä mietitytä mikään lastensuojeluilmoituksen tekemisessä. Vastaajille lapsen etu oli tärkeintä, eikä ilmoituksen tekemisessä ollut epäselvyyttä, kun tarve näin vaatii. Osa vastaajista toi esille kuitenkin huolen, että mitä ilmoituksen tekemisestä seuraa heille. Yksi vastaajista pohti, miksei voi tehdä nimetöntä ilmoitusta, koska hänen mielestään tällaisissa tapauksissa nykyään on pelko väkivallasta. Myös vanhempien reaktiot puheeksi ottamisen jälkeen mietitytti vastaajaa. Päiväkodin henkilökunnan lastensuojeluilmoitusvelvollisuus oli vastaajien tiedossa.

Oli hienoa huomata, kuinka suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, ettei ilmoituksen tekemisessä huoleta mikään (Taulukko 2). Vastauksissa kuitenkin nousi esille myös huolia, jotka liittyivät ilmoituksen tekemisen seurauksiin. Oppaassa kerroimme esimerkiksi, että miksei työntekijä voi tehdä ilmoitusta nimettömästi. Lisäksi opas antaa työntekijöille keinoja vanhempien kohtaamiseen ja lastensuojeluilmoituksesta kertomiseen.

Taulukko 2. Vastaukset kysymykseen 9 (Kyselyn vastaukset.)
<ul style="list-style-type: none"> • Ei, jos tarvetta, ei ole kynnystä puuttua asiaan.
<ul style="list-style-type: none"> • En osaa sanoa, koska sellaista ei ole vuosiin sattunut kohdalleni. • Ei. • Ei, päiväkodin henkilökunnalla on lastensuojeluilmoitusvelvollisuus. • Ei. • Ei! Lapsen etu on tärkein! • Ei mietitytä lapsen etu tärkeintä!!
<ul style="list-style-type: none"> • Puheeksi ottaminen -> vanhempien reaktiot. • Seuraamukset jälkikäteen. • Mitä seuraamuksia siitä tulee ilmoittajalle? Epävarmuus, että on tehnyt oikein -> siitä seuraukset. • Toisinaan sitä pidetään turhaan liian raskaana tekona, mutta lapsihan on tärkein ja hänen hyvinvointi. • Ei. • Ei. • Ei sitä varmaan ensimmäisenä ajattele. • Ei. • Ei tällä hetkellä.
<ul style="list-style-type: none"> • Miksei voi tehdä nimetöntä ilmoitusta, koska nykyisin tällaisissa tapauksissa on pelko väkivallasta. • Ei silloin, kun tarvetta on. • Ei, sehän on velvollisuus.

Kymmenennessä kysymyksessä kysyttiin, että mitä kehitettävää olisi päiväkodin ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyön kannalta avoimuutta tulisi lisätä (Taulukko 3). Vastaajat kokivat, että salassapito- tai vaitiolovelvollisuus rajaavat yhteistyötä, mikä hankaloittaa päiväkodin henkilöstön auttamismahdollisuuksia lapsen tukemisessa. Pienillä paikkakunnalla lastensuojeluilmoituksen tekemisen kynnys koettiin suuremmaksi, koska kaikki tuntevat toisensa. Vastaajat toivoivat selkeitä ohjeita ja parannusta tiedon kulkemiseen eri yhteistyötahojen välillä. Vastauksissa nousi esiin myös ehdotus siitä, että lastensuojelun asiantuntijat voisivat käydä kertomassa työstään päiväkotien henkilökunnalle. Ehdotus oli mielestämme erittäin hyvä. Etenkin säännöllisen vierailun kautta, nimeämällä päiväkodeille omat sosiaalityöntekijät, saisi kynnyksestä lastensuojeluilmoituksen tekoon madallettua ja yhteistyötä lastensuojelun kanssa luontevammaksi osaksi omaa työtä.

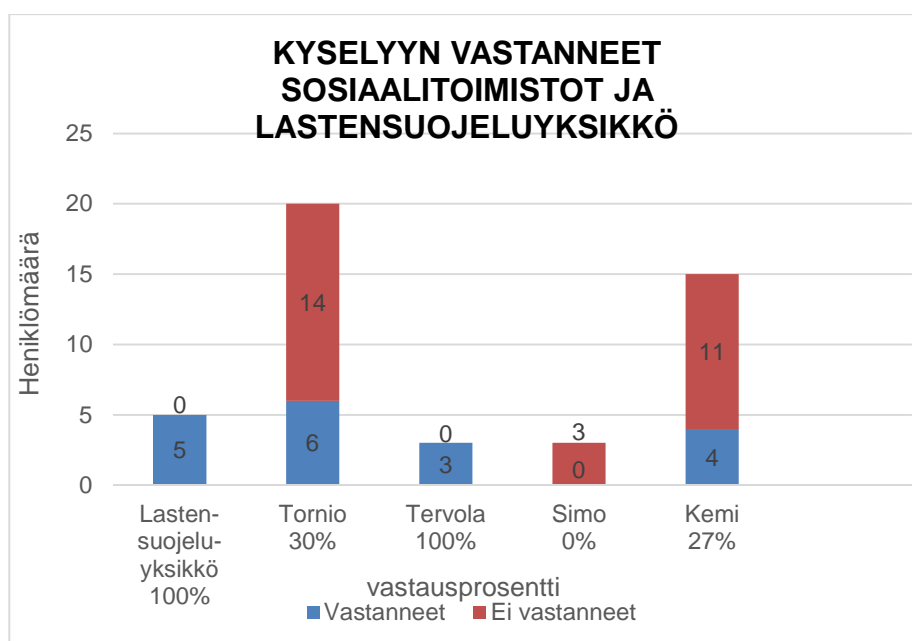
Taulukko 3. Vastaukset kysymykseen 10 (Kyselyn vastaukset.)	
<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö itsessään ja tiedon kulku, avoimuus. • Tällä hetkellä yhteistyö tuntuu olevan yksisuuntaista: päiväkodista on kerrottava kaikki lastensuojelulle, mutta lastensuojelusta ei tule mitään (tarvittavaakaan) tietoa päiväkotiin, joka auttaisi lapsen tilannetta. Siinä on kehitettävää. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Perheiden pitäisi saada tukea helpommin silloin, kun tarve huomataan, ennen kuin on lastensuojelun varsinaista tarvetta. Kynnys matalammaksi esim. neuvolan kautta yhteys perhetyöntekijään, että perhe ottaisi avun vastaan pelkäämättä leimautumista... • Paljonkin, varsinkin pienellä paikkakunnalla, jossa tunnetaan toisemme on kynnys tehdä lastensuojeluilmoitus suuri, vaikka niin ei saisi olla. • Meillä sujuu hyvin, helppo ottaa asioita esiin jos tulee. Päiväkodin johtajan kans voi keskustella, mitä tehdä. • Esim. Lastensuojelun asiantuntijat voisivat käydä kertomassa työstään päiväkotien henkilökunnalle. Voisivat kertoa esimerkki tapauksia vaikka. 	
<ul style="list-style-type: none"> • En osaa sanoa. • Yhteistyötä enempi. • Avoimuus puuttuu, eteenkin päiväkotin jää monestikin ilman tietoa lapsen asioista (vaitiolovelvollisuus?). • Avoimuutta lisättävä. Tiiviimpää yhteistyötä (esim. kerrottava perheen tilanteesta tiheämpään). • Informaation kulku. • Yhteistyön pitäisi olla avointa! • Yhteistyö avoimemmaksi. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Tiedon kulkeminen eri yhteistyötahojen välillä. • Enemmän yhteistyötä esim. lastensuojelutyöntekijät kävisivät pk säännöllisesti. • En oikein osaa sanoa. Ehkä luottamusta enemmän eri tahoille. • Yhteiset pelisäännöt nlan yms. kanssa lapsen eduksi! • Olisi paljon kehitettävää. • Kommunikointi puolin ja toisin. • Vaikka harvoin tarvetta, olis hyvä saada enemmän tietoa. • Selkeät ohjeet miten toimitaan. • Tiedon kulku voisi toimia paremmin. • Enemmän yhteistyötä, jotta esim. pelkän neuvon pyytäminen olisi helpompaa. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Jos päiväkotiiin tulee lastensuojelun asiakas, päiväkotiiin ei kerrota taustoja ollenkaan, koska meidän ei tarvitse tietää mitään. Päiväkodista tuskin uteliaisuutta kysellään, vaan ihan helpottamaan työtä ja sopeutumista. • Avoimempaa yhteistyötä. • Yhteistyö asiat, salassapito. Päiväkodin väki ei saa tietoa lapsen perhetilanteesta, vaikka lapsi yleensä kokopäivähoidossa, mikä vaikeuttaa lapsen kanssa työskentelyä. 	

Yhdennessätoista kysymyksessä kysyttiin vastaajien mielipidettä kyselylomakkeesta. Suurin osa vastaajista piti lomaketta hyvänä. Vastaajien mukaan kyselylomake oli helposti täytettävä, lyhyt ja asiallinen. Vastaajat pitivät aihetta tarpeellisenä ja tärkeänä. Erään vastaajan mukaan kysymykset 1 ja 10 olivat hyviä, mutta muut eivät antaneet oleellista tietoa opasta ajatellen.

Halusimme palautetta kyselylomakkeestamme ja sen toimivuudesta. Oli mukava huomata, kuinka suurin osa vastaajista piti lomaketta hyvänä (Taulukko 4). Tavoitteemme kyselylomaketta koskien toteutuivat vastauksien ja palautteen näkökulmasta. Olemme itse sitä mieltä, että saimme kaikista kysymyksistä oleellista tietoa opasta ja opinnäytetyötämme koskien.

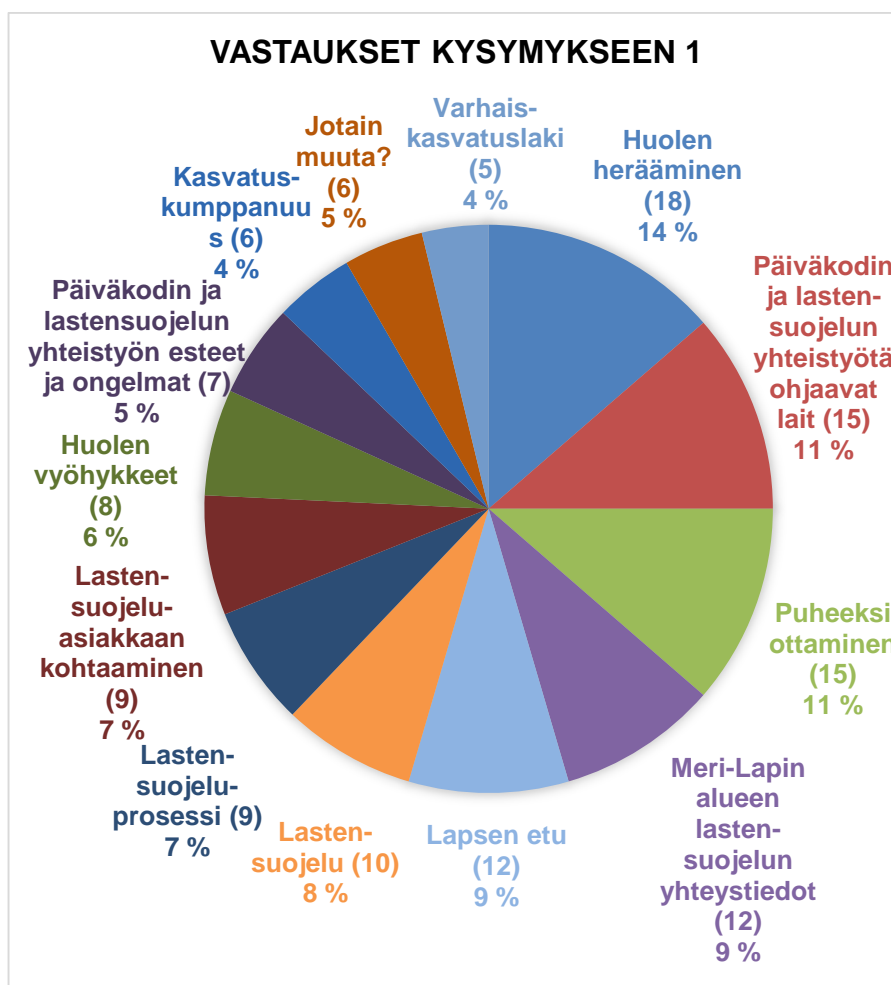
Taulukko 4. Vastaukset kysymykseen 11 (Kyselyn vastaukset.)
<ul style="list-style-type: none"> Lastensuojeluopasta ajatellen kysymykset 1 ja 10 ovat hyviä, muut eivät anna oleellista tietoa opasta ajatellen.
<ul style="list-style-type: none"> Ok. Lomake on yksinkertaisen selkeä ja asia on tärkeä. Asiallinen, ei ollut vaikea täyttää. Tärkeä asia! Hyvä!
<ul style="list-style-type: none"> Ok. Ok! Helposti täytettävä, ok, hyvän asian puolesta. Ok! Ok! ☺ Ihan ok.
<ul style="list-style-type: none"> Hyvä. Hyviä kysymyksiä. Toivottavasti toteutuu ja menee edespäin. Ihan ok. Ok. Hyvä, lyhyt ja ytimekäs. Ihan ok. Asiallinen kysely ja tarpeellinen. Selkeä ja helppo vastata.
<ul style="list-style-type: none"> Harvemmin esille nouseva aihe, joten ihan paikallaan mieltä näitäkin asioita.

Teimme hieman erilaisen kyselyn lastensuojelun työntekijöille. Aihealueet olivat samat kuin päiväkodeille, mutta kysymykset muotoiltiin lastensuojelun työntekijöiden näkökulmasta. Kyselyyn osallistui yksi lastensuojeluyksikkö ja neljä sosiaalitoimistoa Meri-Lapin alueelta: (Kuvio 14) Tornion sosiaalitoimisto, Tervolan sosiaalitoimisto, Simon sosiaalitoimisto ja Kemin sosiaalitoimisto. Pyrimme saamaan puhelimitse arviot henkilöstön lukumääristä toimittaaksemme oikeat lukumäärät kyselylomakkeita osallistuviin toimistoihin. Kaikkia emme kuitenkaan tavoittaneet, joten arvioimme henkilöstön määrän sosiaalitoimistojen internet-sivujen perusteella, täten vastausprosentit ovat suuntaa antavia. Yhteinen vastausprosentti oli 39%. Kyselyyn vastasi 18 työntekijää, kun kyselylomakkeita toimitettiin 46. Lastensuojeluyksikön vastausprosentti oli 100%. Tornion sosiaalitoimiston vastausprosentti oli 30%. Tervolan sosiaalitoimiston vastausprosentti oli 100%. Simon sosiaalitoimiston vastausprosentti oli 0%. Kemin sosiaalitoimiston vastausprosentti oli 27%. Alhaisin vastausprosentti oli 0% ja korkein 100%. Vastausprosenttien vaihtelut yllättivät miedät. Nämä suurimmat erot olivat pienien kuntein sosiaalitoimistoissa. Olimme tyytyväisiä kyselyjen yhteiseen vastausprosenttiin. Saimme kyselystä tärkeää tietoa lastensuojeluoppaan kokoamiseen.

Kuvio 14. Vastausprosentit (Kyselyn vastaukset.)

Kyselyn ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin, mitä aihealueita koetaan tärkeiksi oppaan teemoiksi. Vaihtoehtoja sai valita useita. Vastauksista eniten kannatusta saivat huolen herääminen 14%, päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyötä ohjaavat lait 11% ja puheeksi ottaminen 11%. Näiden jälkeen tulivat Meri-Lapin alueen lastensuojelun yhteystiedot 9%, lapsen etu 9%, lastensuojelu 8%, lastensuojeluprosessi 7%, lastensuojeluasiakkaan kohtaaminen 7%, huolen vyöhykkeet 6%, päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyön esteet ja ongelmat 5% Vähiten kannatusta saivat kasvatuskumppanuus 4%, jotain muuta 5% ja varhaiskasvatuslaki 4%. Vastausprosentit siis vaihtelivat 4% - 14% välillä (Kuvio 15). Päätimme valita oppaaseen käsiteltäväksi kaikki aihealueet, koska kaikki saivat ääniä ja prosenttieroit eivät olleet kovin suuria.

Kuvio 15. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

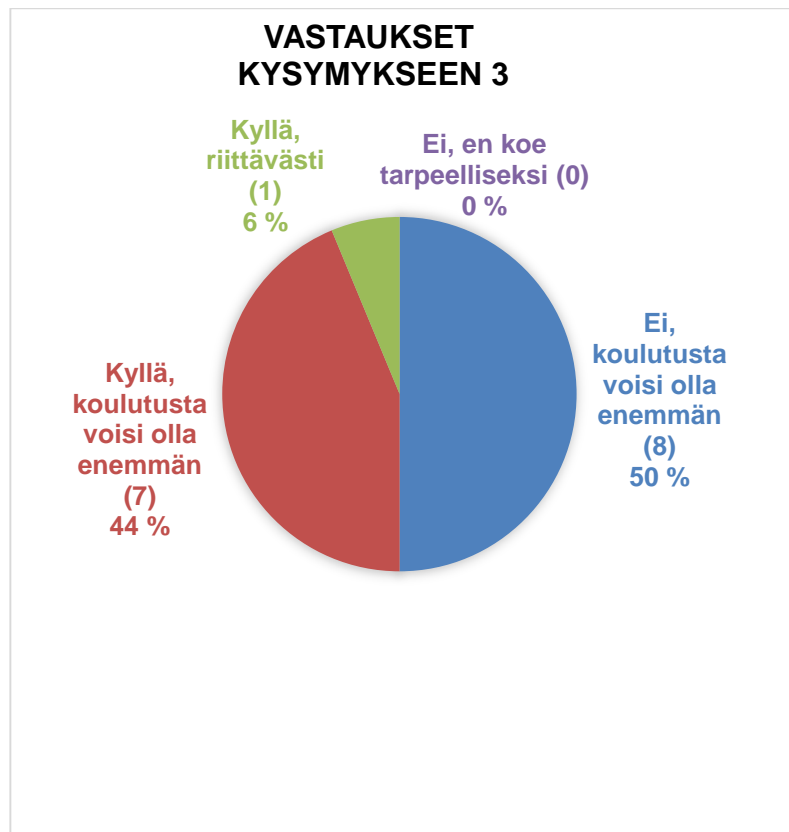
Toisessa kysymyksessä kysyttiin, että mitä edellä mainituista aihealueista tahdottaisiin erityisesti nostaa esille tai mitä muuta tietoa toivottaisiin oppaasta löytyvän. Suurin osa vastaajista piti tärkeänä nostaa esille päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyötä ohjaavat lait, esteet ja ongelmat (Taulukko 5). Vastauksissa toivottiin selkeitä ohjeita miten toimia, kun huoli herää ja mihin ottaa yhteyttä. Yhdeksi teemaksi nousi ennalta ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen puuttuminen. Sosiaalitoimistosta toivottiin myös, että yhteistyötä tehtäisiin ilman lastensuojelun tarvetta jo vähäisemmän huolen noustessa esiin. Vastauksissa lapsen etua pidettiin tärkeänä. Sosiaalitoimistosta kommentoitiin, että päivähoiton työntekijöille tulisi saada sellainen tieto, että he ovat perusosa lastensuojelun ketjua ja heitä koskee ilmoitusvelvollisuus. Osa vastaajista piti kaikkia osa-alueita tärkeänä.

Kaikkia osa-alueita pidettiin tärkeinä, joten ne kaikki löytyvät oppaastamme. Sosiaalitoimiston vastauksissa korostettiin yhteistyön tärkeyttä. Vastauksien pohjalta toimme oppaassa esille esimerkiksi sen, että lastensuojeluun voi ottaa yhteyttä jo ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa.

Taulukko 5. Vastaukset kysymykseen 2 (Kyselyn vastaukset.)	
<ul style="list-style-type: none"> • Yhdeksi teemaksi tulisi nostaa lapsen ja perheen tukeminen JO ennen lastensuojelun tarvetta. Yhteistyötä sosiaalityön kanssa olisi suotavaa tehdä myös ilman lastensuojelua = ENNALTAEHKÄISEVÄÄ LASTEN SUOJELUA. Uuden SHL:n mukainen työskentely. • Varhainen tukeminen monialaisesti kuten uusi sosiaalihuoltolaki on hengeltään ja yhteydenotto/yhteistyö vähäisemmän huolen ollessa (palvelutarpeenarvointi yhteistyönä monialaisesti eri viranomaisten kanssa). 	
<ul style="list-style-type: none"> • Kaikki yllämainitut aihealueet ovat tärkeitä. Enkä osaa nimetä vain muutamia. Toki lapsen etu, huolen herääminen, lait... antavat hyvän rungon... • Kasvatuskumppanuus, kuinka otetaan puheeksi kun huoli herää. • Päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyötä ohjaavat lait, esteet ja ongelmat. • Miten lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä? Ja missä vaiheessa se on aiheellinen? • Ilmoitusvelvollisuus: koskee kaikkia myös yksityisihmisiä, pk ja ls yhteistyötä ohjaavat lait, lasten etu, puheeksi ottaminen: pienikin väliintulo voi saada prosessin liikkeelle kohti lapsen etua. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Päivähoidon työntekijöille tulisi saada sellainen tieto, että he ovat perusosa lastensuojelun ketjua. He näkevät lapsen normaalissa toimintaympäristössä ja nostavat huolet esille. • Päivähoidon työntekijöille tulisi saada sellainen tieto, että he ovat perusosa lastensuojelun ketjua. He näkevät lapsen normaalissa toimintaympäristössä ja nostavat huolet esille. • Päivähoidon työntekijöille tulisi saada sellainen tieto, että he ovat perusosa lastensuojelun ketjua. He näkevät lapsen normaalissa toimintaympäristössä ja nostavat huolet esille. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lastensuojeluprosessi. Yhteiset käytännöt Meri-Lapin alueelle. • Huolenvyöhykkeet. Päiväkodin ja lastensuojelun esteet ja ongelmat yhteistyössä. • Toivoisin löytyvän selkeät ohjeet "Mitä teen kun huoli herää?" ja kenelle otetaan yhteys mistäkin päiväkodista -> konkreettista. Yhteistyön esimerkkejä. • Päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyön esteet ja ongelmat. • Käytännönläheinen opas, siitä mistä huoli herää ja millon yhteys lastensuojeluun. • Huolen herääminen, lastensuojelu. 	

Kyselyn kolmannessa kysymyksessä kysyttiin, että kokeeko vastaaja, että päiväkodin henkilökunta on saanut lastensuojeluun liittyvää koulutusta. Puolet vastaajista vastasivat, että ”ei, koulutusta voisi olla enemmän, joten vastausprosentti siihen vastausvaihtoehtoon oli 50%. Vastaajista 44% vastasi, että ”kyllä, koulutusta voisi olla enemmän”. Loput 6% vastasi, että ”kyllä, riittävästi”. Kukaan ei vastannut, että ”ei, en koe tarpeelliseksi”.

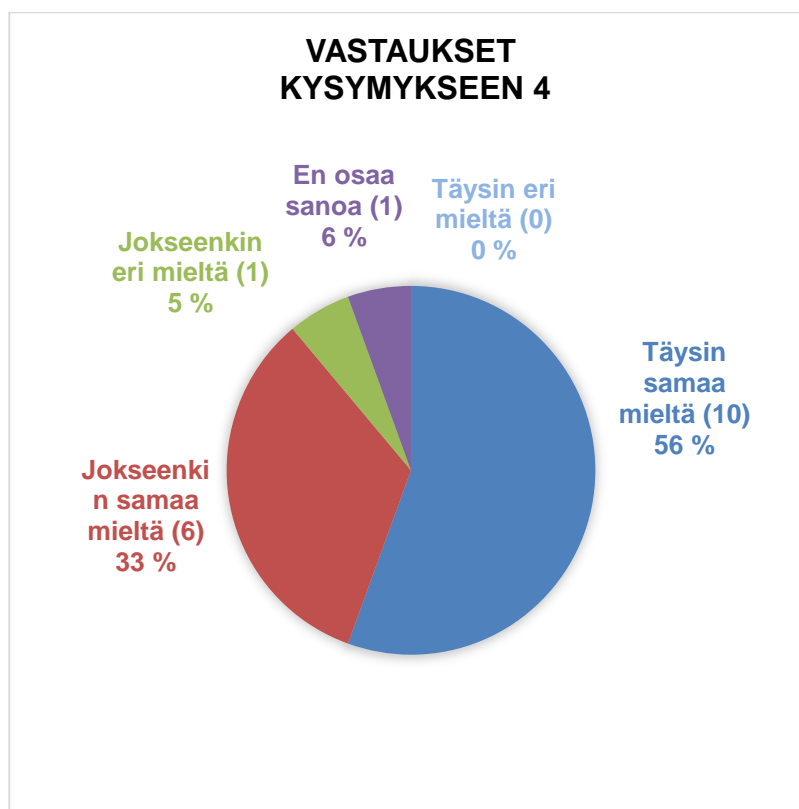
Puolet sosiaalitoimistojen vastaajista kokivat, etteivät päiväkodin työntekijät ole saaneet lastensuojelun koulutusta (Kuvio 16). Lähes kaikki vastasivat, että koulutusta voisi olla enemmän. Vastaukset näyttivät selvästi sen, että lastensuojelun koulutusta tulisi tarjota enemmän päiväkodin henkilökunnalle.

Kuvio 16. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

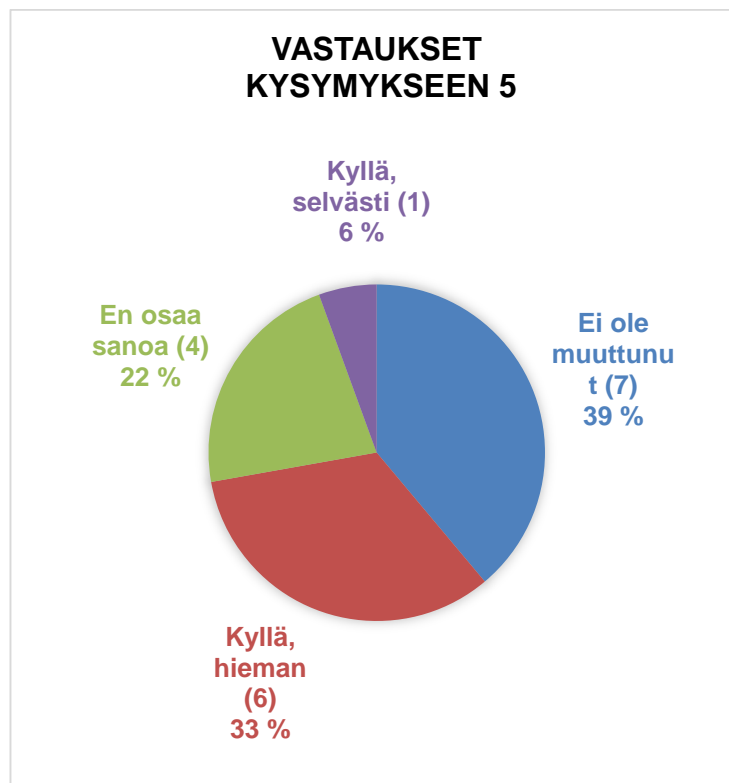
Kyselyn neljännessä kysymyksessä kysyttiin, että kokevatko he tarvetta käytännölliselle lastensuojeluoppaalle päiväkodissa. Vastaajista yli puolet vastasi ”täysin samaa mieltä”, joten vastausprosentti tähän vaihtoehtoon oli 56%. Vastaajista 33% vastasi ”jokseenkin samaa mieltä”. 5% vastaajista vastasi ”jokseenkin eri mieltä”. 5% vastaajista valitsi ”en osaa sanoa” vaihtoehdon. Kukaan ei valinnut ”täysin eri mieltä” vaihtoehtoa.

Suurin osa oli täysin samaa mieltä ja kolmasosa jokseenkin samaa mieltä (Kuvio 17). Sosiaalitoimistoissa on huomattu, että päiväkodeissa lastensuojeluoppaalle olisi käyttöä. Vastaajista yksi oli jokseenkin eri mieltä ja yksi ei osannut sanoa, mutta kukaan ei ollut täysin eri mieltä. Vastaukset vahvistivat sitä, että opas olisi tulossa tarpeeseen.

Kuvio 17. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

Kyselyn viidennessä kysymyksessä kysyttiin, että kokeeko vastaaja päiväkotikäisten lastensuojeluasiakkaiden määrän kasvaneen lähiaikoina. Suurin osa vastaajista vastasi ”ei ole muuttunut”, joten vastausprosentti siihen vastausvaihtoehtoon on 39% (Kuvio 18). Kolmasosa eli 33% vastaajista vastasi ”kyllä, hieman”. Vastaajista 22% vastasi ”en osaa sanoa”. Kun taas 6% vastaajista valitsi ”kyllä, selvästi” vaihtoehdon. Vaikka iso osa kokeekin, että päiväkotikäisten lastensuojeluasiakkaiden osuus ei ole ollut kasvussa lähiaikoina, niin saman verran ollaan sitä mieltä, että osuus on kasvussa tai hieman kasvanut, kun näiden prosentit laskee yhteen.

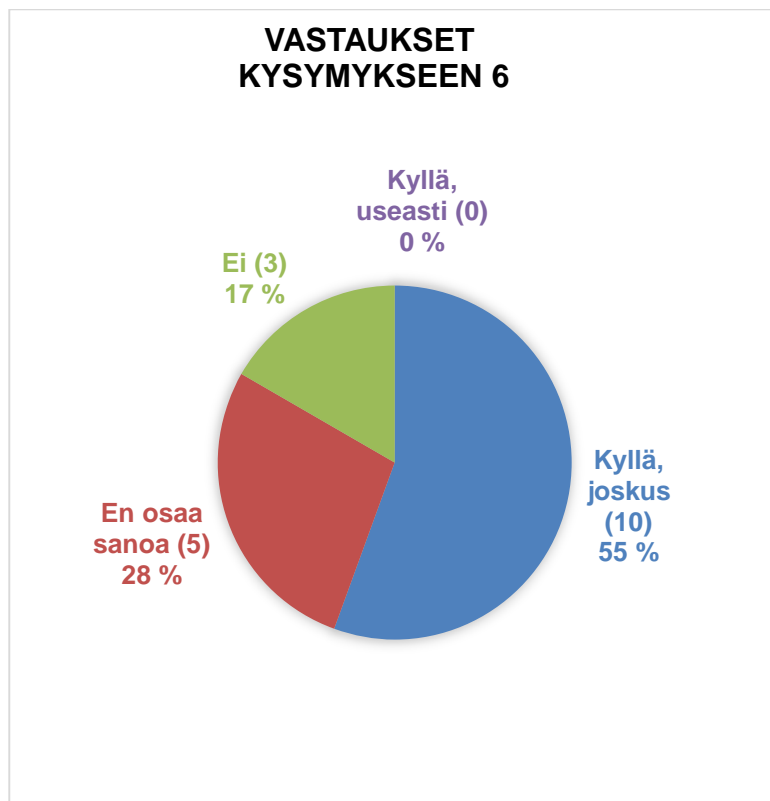

Kuvio 18. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin, että tuleeko päiväkodin kautta lastensuojeluilmoituksia. Yli puolet vastaajista vastasi, että ”kyllä, joskus”, joten vastausprosentti sille vastausvaihtoehdolle oli 55%. Lähes kolmasosa eli 28% vastaajista vastasi ”en osaa sanoa” vaihtoehdon. 17% vastaajista vastasi ”ei”. Kukaan ei valinnut vaihtoehtoa ”kyllä, useasti”.

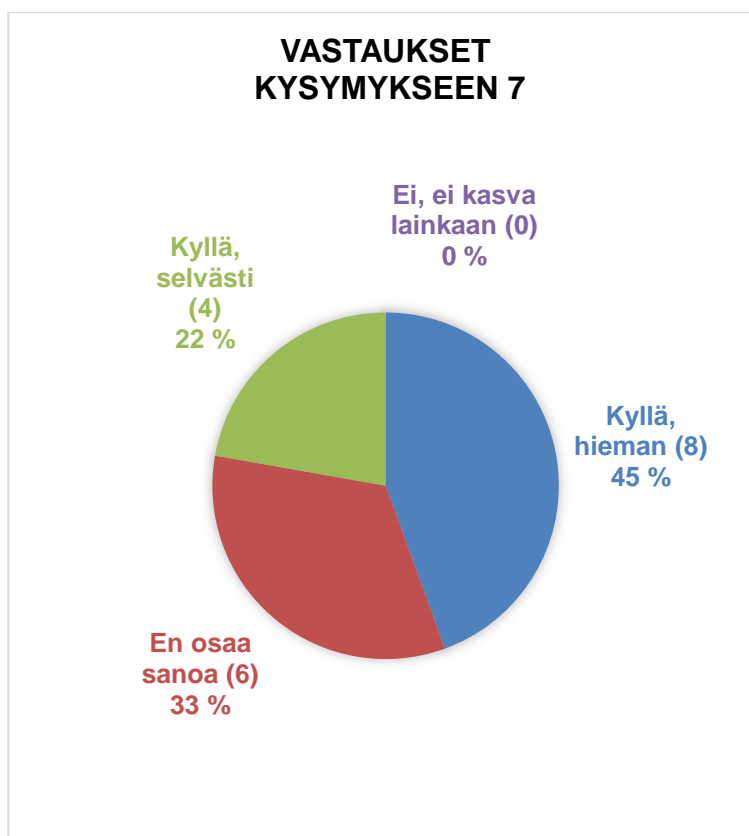
Vastaukset osoittavat, että ilmoituksia ei tule useasti päiväkodeista, mutta joskus kuitenkin (Kuvio 19). Osa oli myös sitä mieltä, että ei tule. Oppaassa pyrimme korostamaan päiväkotien ja sosiaalitoimistojen välistä yhteistyötä. Tahdomme oppaan kautta viestittää päiväkodin henkilökunnalle heidän tärkeästä roolista havainnoijana päiväkodin arjessa ja huolen herättyä toimimaan sen vaatimalla vakavuudella.

Kuvio 19. Vastausten jakautuminen (Kyselyn vastaukset.)

Seitsemännessä kysymyksessä kysyttiin, että uskovatko vastaajat päiväkotien kautta tulevien lastensuojeluilmoitusten määrän kasvavan, mikäli henkilökunnan tietämys aiheesta kasvaa. Vastaajista 4 vastasi ”kyllä, selvästi”, joten vastausprosentti tähän vaihtoehtoon on 22%. Vastaajista 8 vastasi ”kyllä, hieman”, joten vastausprosentti tähän vaihtoehtoon on 45%. Vastaajista 0 vastasi ”ei, ei kasva lainkaan”, joten vastausprosentti tähän vaihtoehtoon on 0%. Vastaajista 6 vastasi ”en osaa sanoa”, joten vastausprosentti tähän vaihtoehtoon on 33%.

Vastaajista suurin osa oli sitä mieltä, että lastensuojeluilmoitusten määrä kasvaisi, jos henkilökunnan tietämys aiheesta kasvaisi (Kuvio 20). Toivommekin, että oppaamme herättelee päiväkodin työntekijöitä katsomaan työskentelyään uusin silmin.

Kuvio 20. Vastauksien jakautuminen(Kyselyn vastaukset.)

Kahdeksannessa kysymyksessä kysyttiin, että mitä kehitettävää vastaajan mielestä päiväkodin ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä on. Vastauksista nousi esille yhteistyön vakiinnuttaminen sekä käytäntöjen luominen (Taulukko 6). Myös yhteisiä tapaamisia esitettiin. Yksi vastaajista ehdotti jokaiselle päiväkodille omaa nimettyä sosiaalityöntekijää, jonka kautta viestit kulkisivat. Tällöin huolen herättyä päiväkodin henkilökunta tietäisi heti keneen olla yhteydessä. Kyseinen vastaaja myös vähentäisi salamyhkäisyyttä ja tekisi kynnyistä matalammaksi. Kommentteissa tuotiin esille, että päiväkodin henkilökunnan tulisi herkemmin olla yhteydessä lastensuojeluun ja rohkeammin ottaa asioita puheeksi vanhempien kanssa. Näille keskusteluille olisi hyvä varata riittävästi aikaa. Päiväkodissa tehtävä työ on luonteeltaan perheitä tukevaa toimintaa eli ennaltaehkäisevää työtä. Lapsen yleiseen hyvinvointiin tulisi heidän työssään kiinnittää huomiota. Lapsen etu tuotiin vastauksissa myös esille. Vanhemmat eivät esimerkiksi laiskuuttaan vie lapsia päiväkotiin, vaikka itse olisivatkin kotona, syynä voi olla myös esimerkiksi kyvyttömyys toimia vanhempana. Vastauksissa kommentoitiin myös, että luulo salassapitovelvollisuudesta on yhteydenpidon esteenä. Yksi vastaaja korosti sitä, että yhteistyötä ei voi tehdä yksin.

Taulukko 6. Vastaukset kysymykseen 8 (Kyselyn vastaukset.)
<ul style="list-style-type: none"> • Päiväkodissa tehtävä työ on luonteeltaan lapsia ja perheitä tukevaa, ennaltaehkäisevää työtä.
<ul style="list-style-type: none"> • Puheeksi otto vanhempien kanssa huolista, jotka nousevat päiväkotia arjessa. • Kun huoli herää oltava rohkea ja ottaa asiat puheeksi asiakkaan kanssa. Varattava riittävästi aikaa henkilökunnalle. Jos huoli ei poistu, suorat kontaktit sosiaalitoimistolle onko jo kyseessä lastensuojelu perhe. -> Ilmoitus. • Herkemmin oltava yhteydessä, jos huoli on. Lasten yleinen ulkonäkö ja hyvinvointiin kiinnitettävä huomiota. • Luulo salassapitovelvoitteesta -> pitäisi "tonttia laajentaa", jotta puheeksi ottamisen kynnyksen madaltuisi ja lapsen etu toteutuisi!
<ul style="list-style-type: none"> • Lastensuojelun ja päivähoiton yhteiset tapaamiset sekä käytäntöjen luomiset / läpikäymiset. • Lastensuojelun ja päivähoiton yhteiset tapaamiset sekä käytäntöjen luomiset / läpikäymiset. • Lastensuojelun ja päivähoiton yhteiset tapaamiset sekä käytäntöjen luomiset / läpikäymiset.
<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen etu. Kaikki vanhemmat eivät ole laiskoja, mikäli lapsi on päiväkodissa ja vanhemmat kotona. Usein kyse kyvyttömyydestä toimia vanhempana. • Salamyhkäisyys vähemmäksi. Kynnyksiä matalammaksi. Ja jos huoli vaiheessa tietäisi kukaan ssa mihin ja kenelle voi reilusti ottaa yhteyttä. Joka päiväkodille nimetty sosiaalityöntekijä, jonka kautta viestit kulkisivat. • Yhteisiä palaverieita. • Yleensäkin yhteistyön vakiinnuttaminen ja käytäntöjen luominen ja rakentaminen. • Yhteistyötä on hankala tehdä yksin. • Yhteistyö ja toimintaperiaatteet.

Yhdeksännessä kysymyksessä kysyttiin vastaajien mielipidettä kyselystä. Useampi tähän kysymykseen vastannut koki, että kyselylomake oli hyvä, ytimekäs ja selkeä (Taulukko 7). Aihetta pidettiin ajankohtaisena ja opasta tarpeellisena. Yksi vastaajista ehdotti laajentamaan näkökulmaa myös lasten suojeluun, korostaen tätä kautta ennaltaehkäisevää työtä sekä varhaista puuttumista. Näin emme tarkastelisi asiaa pelkästään lastensuojelun näkökulmasta, joka on niitä melko viimesijaisia palveluita sisältävä kokonaisuus. Kaksi vastaajista koki vaikeaksi kysymyksiin vastaamisen, toinen omasta työnkuvasta johtuen ja toiselle päiväkodin toimintatavat olivat vieraita. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että kyselylomake oli liian laaja ja kysymykset olivat ympärilyöreyttä. Hän ei uskonut, että saisimme kyselylomakkeella opasta kasattua, eikä ymmärtänyt mitä kyselylomakkeella pyrimme selvittämään. Hänen mielestä kysymykset olisivat kaivanneet selkeämpää rajausta.

Saimme pääosin hyvää palautetta kyselylomakkeesta. Laajensimme oppaassa näkökulmaa hieman myös lastensuojelun ennaltaehkäisevässä näkökulmassa. Kyselyn vastaukset antoivat meille paljon tärkeää tietoa opinnäytetyön ja oppaan kokoamiseen.

Taulukko 7. Vastaukset kysymykseen 9 (Kyselyn vastaukset.)	
<ul style="list-style-type: none"> • Kysymykset koskevat lastensuojelua, vaikea vastata aikuissostyön puolelta... • Näkökulmaa kannattaa laajentaa myös lasten suojeluun (huom erikseen kirjoitettuna) koska se on luonteeltaan ennaltaehkäisevää varhaiseen puuttumiseen tähtäävää. Lastensuojelu (yhteen kirjoitettuna) on vain yksi osa ja melko viimesijaisia palveluita sisältävä kokonaisuus. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Kyselylomake oli mielestäni liian laaja, enkä usko, että sen avulla opasta pystytte kasaamaan. Kysymykset olivat liian ”ympäryöreyttä” ja olisin toivonut niihin selkeämpää rajausta. Epäselväksi jäi mitä kyselylomakkeella pyrittiin selvittämään. • Kun ei ole päiväkodissa töissä on vaikea arvioida niiden tekemisiä. Niimpä arvioisin tehtäviä oman työn kautta niin kuin sen toivoisi toimivan. • Ok. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Hyvä. • Lomake oli oikein selkeä ja ajankohtainen. Tsemppiä koontiin! • Selkeä kysely. Toivottavasti opas saadaan pian käyttöön! • Hyvä lomake. • Hyvä idea, aihe. Tarpeellinen varmaan tämä opas. Lyhyt hyvä ytimekäs kyselylomake. 	

Kaksi vastaajista kirjoitti ”muuta kommentteja”- Toinen kommentoi, että yhteistyöhön tarvitaan halua ja rohkeutta. Hänen mielestään lastensuojelu koetaan pelottavana tabuna. Toinen vastaajista kertoi, että yhteistyötä on yritetty käynnistää

laihoin tuloksin. Hän sanoi myös, ettei lastensuojeluilmoituksia tule todellakaan päiväkodeista.

6.3 Oppaan teko

Aineiston keruun tarkoitus oli tiivistää laajasta aihealueesta kaikki olennainen, mitä kattavaan oppaaseen tarvitaan sekä nostaa esille mahdollisesti jotain uutta aineiston kautta esiin tullutta asiaa tai näkökantaa. Opasta tehdessämme emme pitäytyneet tiukasti kyselylomakkeista saadun aineiston analyysissä ja kaiken tiedon siirtämisessä oppaaseen, vaan kokosimme siitä tarvittavan tiedon ja etsimme lisämateriaalia muun muassa lähdekirjallisuuden avulla. Aineiston analyysissä oli siis tietynlaista vapautta, koska keräsimme aineistoa osittain antamaan meille lähtökohtia oppaan tekemiseen, ei yksiselitteisesti sisällöksi. Kyselylomakkeita käytettiin tarvelähteisyyden vuoksi. Oppaan kuvitusta mietimme yhdessä, jotta se vastasi meidän molempien mielikuvia ja toiveita. Kuvitus toteutettiin yksityisen henkilön eli Sisko Kreivin toimesta yhteistyössä meidän kanssa.

Perusajatuksena oppaassa on se, että se on suunnattu päiväkodin henkilökunnalle. Aineisto on kerätty tästä ajatuksesta kiinni pitäen. Annoimme oppaan luettavaksi myös muille asiantuntijoille, jotka tekevät lasten ja perheiden kanssa työtä ja heiltä saamamme palautteen kautta opas todettiin hyväksi apuvälineeksi myös muille kuin päivähoidon ammattilaisille. Asiantuntijat olivat esimiestyötä tehnyt lastentarhanopettaja, lastensuojeluyksikkö ja lastensuojelun kanssa yhteistyötä tekevä työryhmä. Opasta onkin pyydetty toimittamaan työvälineeksi muutamaan muuhunkin paikkaan päiväkotien lisäksi. Teimme oppaasta visuaalisesti selkeän ja mielenkiintoisen. Myös oppaan kokoa mietimme tarkkaan. Oppaan tuli olla pituudeltaan sellainen, jonka ehtii lukea suhteellisen lyhyessä ajassa, joten tekstin tiivistäminen vaati rutkasti työtunteja. Halusimme kuitenkin, että opas on riittävän kattava tiedollisesti. Selkeällä sisällysluettelolla tietyn asian etsiminen oppaasta käy vaivattomasti. Muotoilimme otsikoita kysymysmuotoihin, jotta lukijalla olisi helpompi löytää tietoa mielessään pyörivään kysymykseen.

Oppaan alussa esittelimme opastamme ja sen käyttöä työvälineenä. Sisällöllisesti tahdoimme lähteä etenemään varhaiskasvatuksen kokonaisuudesta kohti lastensuojelua. Kokonaisuuksissa avattiin sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun käsitteitä ja lakeja. Näiden jälkeen siirryimme huoleen liittyvään kokonaisuuteen, joka eteni huolen vyöhykkeistä ja syistä konkreettiseen toimintaan: kuinka toimia tilanteessa ja ottaa asiat puheeksi. Puheeksiotto veikin aiheita seuraavaan kokonaisuuteen: itse perheeseen, asiakkaan kohtaamiseen ja kasvatuskumppanuuteen. Seuraavaksi käsiteltiin viranomaisten välistä yhteistyötä, sen esteitä ja ohjaavia lakeja. Kun kaikki teoreettiset asiat oli esitelty, niin tulikin esimerkkitapauksen aika. Esimerkkitapauksessa kiteytimme oppaan sisällön käytäntöön. Sijoitimme ohjeet lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja Meri-Lapin alueen yhteystiedot viimeiselle aukeamalle, jotta ne löytyvät sieltä nopeasti ja helposti. Takakanteen sijoitimme Lapin Ammattikorkeakoulun logon, tekijät, lähteen ja kuvittajan.

Halusimme kerätä oppaiden saajilta palautetta oppaastamme, joten annoimme oppaan mukana palautepyyntölaput, joissa oli myös avoin kutsu opinnäytetyöseminaariimme (Liite 4). Jaoimme oppaat henkilökohtaisesti kaikille Meri-Lapin alueen päiväkodeille (Liite 5). Veimme yhdet oppaat myös sosiaalitoimistoihin ja lastensuojeluyksikköön. Lähetimme valmiit oppaat myös ulkopuolisille arvioitsijoillemme.

Saimme yhteensä kolme palautetta oppaasta. Ensimmäinen palaute: ”Onneksi olkoon onnistuneesta työstä ja aina mitä parhainta, se tulee käyttöön! Oli kyllä ihanan selkeää tekstiä! ☺” Toinen palaute: ”Tutustuin tekemäänne lastensuojeluoppaaseen ja mielestäni se on juuri nimensä veroinen eli käytännöllinen. Se on hyvin selkeää, helposti luettava ja suureksi avuksi, kun tarvii nopeasti tietoa lastensuojeluun liittyviin asioihin. Olette tehneet hyvää työtä. Kiitos teille molemmille. ☺” Kolmas palaute: ”Opas on hyvä, joten ei ole mitään lisättävää.” Mielellämme olisimme ottaneet enemmänkin palautetta vastaan, mutta olimme tyytyväisiä näihin kolmeenkin palautteeseen. Palautteet osoittivat sen, että työmme on onnistunut tavoitteidemme mukaisesti.

7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

7.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme alusta alkaen ottaneet työn eettisyyden huomioon asianmukaisella vakavuudella. Olemme tutustuneet yleisesti kirjallisuuteen eettisistä menettelytapaohjeista ja periaatteista. Monien muiden ohella opetusministeriön tutkimuseettinen neuvottelukunta on koonnut ohjeita tieteellisiin menettelytapoihin. (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta.) Ohjeissa mainitaan muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. Olemme pitäneet nämäkin ohjeet mielessämme koko opinnäytetyömme ajan. Näin olemme tältäkin osin noudattaneet hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Jo aiheen valinnassa tuli pohtia eettisyyttä, sillä mietimme miksi työhön ryhdyttiin ja kenen ehdoilla aihe valittiin. Aiheen valinnassa meille olikin tärkeää sen yhteiskunnallinen merkitys, ei ainoastaan niin sanotusti muodin mukainen tai muuten pinnalla oleva aihe. Me annoimme vastaajille mahdollisuuden myös olla osallistumatta kyselyyn sekä pyrittiin kyselylomakkeen ohella kuvaamaan mihin ja miten kyselylomakkeesta saatua tietoa käytetään. Epärehellisyys on myös yksi periaate, joka tulee ottaa opinnäytetyössä huomioon. Keskeisiä periaatteita tähän ovat muun muassa toisen tekstin plagiointi, sillä toisen tekstiä ei saa esittää omanaan ja lainattu teksti on merkittävä. Tuloksia ei saa lähteä myöskään yleistämään, jollei siitä ole selkeää näyttöä. Näin ollen emme kyselylomakkeiden vastausten analysoinnissa voineet kauhastella tai kauhistella tuloksia. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007,23-26.)

Käytimme opinnäytetyössämme vain luotettavia lähteitä. Etsimme huolella eri ammattilaisten kirjoittamaa kirjallisuutta. Luimme kriittisesti eri artikkeleita ja tutkimuksia aiheeseemme liittyen. Opinnäytetyötä kirjoittaessamme pyrimme ottamaan huomioon tieteellisen kirjoittamistavan, siten mihin taitomme yleiskielen hallinnan osalta riittivät. Otimme huomioon sekä opasta että opinnäytetyötämme kootessamme kohderyhmän, jolle kirjoitimme. Teimme ne kuitenkin unohtamatta omaa persoonallista tyyliämme. (Vilkkä 2006,115.)

Halusimme tehdä opinnäytetyön parina, koska mielestämme se, että meillä oli aina molempien näkökulmat asioihin, lisäsi opinnäytetyömme luotettavuutta. Aihetta valitessa meidän täytyi miettiä ideaamme eettisesti ja kokonaisvaltaisesti. Motivaatiomme ideaa kohtaan toi luotettavuutta työskentelyymme. Olimme molemmat täysin sitä mieltä, että teemme käytännöllisen lastensuojeluoppaan Meri-Lapin alueen päiväkodeille. Ajattelimme, että opas olisi kätevä ja helppokäyttöinen työväline päiväkodin henkilökunnalle. Toivoimme, että päiväkotien henkilökunta ottaisi oppaan hyvin vastaan. Valitsimme tasa-arvoisesti opinnäytetyöhömmme mukaan koko Meri-Lapin alueen. Aloitimme opinnäytetyön hyvissä ajoin, jotta meillä oli vuosi aikaa sen tekoon. Pitkä pohdinta ja hiominen varmistivat opinnäytetyömme luotettavuutta.

Päätimme käyttää aineistonkeruumenetelmänä kyselylomaketta, koska se oli nopea, luotettava ja selkeä väline. Mielestämme oli eettisyydenkin kannalta hyvä, että työntekijät pääsivät osallisiksi vaikuttamalla oppaan sisältöön. Jokaisesta kunnasta henkilökuntaa pääsi vaikuttamaan oppaan sisältöön. Kyselylomake oli mielestämme luotettava menetelmä, koska oletimme, että vastaajat uskalsivat vastata lomakkeeseen rehellisesti ja suoraan. Verraten esimerkiksi ryhmähaastatteluun, kyselylomakkeessa vastauksiin ei vaikuttanut ryhmän paine tai muut tekijät. Eettisesti koimme tärkeänä sen, että kyselylomakkeisiin vastattiin nimettömänä. Lisäksi päätimme, ettemme lajitelleet opinnäytetyössämme olevaan kyselylomakkeiden analysointiin työntekijöiden vastauksia yksikkökohtaisesti, sillä vastaajamäärät olivat niin pieniä. Vaarana olisi ollut se, että vastausten takaa olisi ollut arvattavissa vastaajien henkilöllisyydet. Eettisesti pohdittuna tunnistusta keskeisempänä voi olla kuitenkin se, mitä ja miten tutkittavista kirjoitetaan (Vilkkä 2006, 116). Sanavalinnat analyysiä tehdessä oli siis myös tärkeää huomioida. Kyselylomaketta tehdessämme keskityimme siihen, etteivät kysymykset ohjailleet vastaajaa. Pyrimme myös siihen, etteivät omat mielipiteemme näkyneet kyselylomakkeessa mitenkään. Kyselylomaketta tehdessämme pohdimme jatkuvasti, etteivät kyselylomakkeet kysymykset olisi ketään loukkaavia. Kyselylomakkeiden vastaukset olivat vain meidän käyttöön ja säilytimme niitä asianmukaisesti.

Loimme luotettavuutta myös sillä, että veimme kyselylomakkeet henkilökohtaisesti päiväkodeille, sosiaalitoimistoille ja lastensuojeluyksikköön, jonka jälkeen viikon päästä haimme ne myös itse. Olisimme päässeet helpommalla lähettämällä ne sähköisesti, mutta halusimme käydä henkilökohtaisesti paikan päällä. Kävimme myös jakamassa valmiit oppaat päiväkoteihin ja sosiaalitoimistoihin. Oppaita jakaessamme jätimme henkilökunnalle lapun, jossa pyysimme heitä antamaan palautetta oppaasta sähköpostitse. Halusimme, että saisimme palautetta oppaasta ennen opinnäytetyöseminaariamme.

Opasta suunnitellessamme pohdimme opinnäytetyön hankkeistamista, koska oppaan teettäminen tulisi melko kalliiksi. Jos olisimme kysyneet jokaista kuntaa rahallisesti mukaan opinnäytetyöhömmme, niin silloin olisi ollut riski, etteivät kaikki kunnat olisi lähteneet mukaan. Silloin meidän olisi pitänyt teettää oppaat vain tietyille päiväkodeille ja meidän mielestä se ei olisi ollut meidän ajatusten mukaista. Myöskään ei olisi ollut eettisesti oikein sekään, että jos osa kunnista olisi osallistunut rahoittamiseen ja niillä varoilla olisi teetetty kaikkien kuntien oppaat. Näiden pohdintojen jälkeen päätimme olla hakematta rahoitusta keneltäkään. Näin ainakin saimme tasa-arvoisesti oppaat kaikkiin alueen päiväkoteihin, koska halusimme vahvistaa koko Meri-Lapin lastensuojelutietämystä. Emme päätyneet hankkeistamiseen myöskään siksi, että halusimme pitää päätäntävällän koskien opinnäytetyötämme ja sen tekoprosessia.

Opas on täysin meidän kahden tuottama, joten meillä on siihen täydet tekijänoikeudet. Vain me saamme valmistaa siitä kirjallisia kappaleita ja julkaista niitä. Opasta ei saa kopioita eikä jakaa eteenpäin ilman meidän suostumusta. Olemme informoineet päiväkoteja, että he saavat muokata opasta ainoastaan päivittämällä yhteystietoja. Sähköisen version he saavat meiltä kysymällä.

7.2 Tutkimustehtävät ja -aineisto

Kun olimme päätyneet keskustelujen ja harkinnan kautta opinnäytetyömme aiheeseen, niin se oli meille jo puoli voittoa. Jo ennen aineiston keruuta joutui monenlaisien valintojen ja pohdintojen äärelle. Näillä oli merkitystä koko prosessiin ja sen lopputulokseen. Päätökset olivat sekä tietoisia, että tiedostamattomia. Ennen aineiston keruuta pohdittavana oli ongelman muotoileminen selkeäksi. Oli pohdittava, että miten saada tietoa, mikä tieto on olennaista ja millä menetelmällä ongelmaan saadaan parhaiten vastauksia. Lisäksi valintoja joutui tekemään sen osalta, että miten teoria liittyi ongelmaan ja miten valinnat lopulta perustellaan. Metodiossa korostettiin ongelman tarkkaa pohdintaa ja määritelmää ennen aineiston keruuta. Ongelma sanana oli melko raskas ja usein sen tilalla käytettiin termiä tutkimustehtävä. (Hirsjärvi yms. 2009,123-126.) Tutkimustehtävä voi sisältää yhden selkeän pääongelman, mutta se voi sisältää myös muita esimerkiksi pienempiä alaongelmia. Nämä voivat muokkautua prosessin aikana. Meillä pääaiheena oli tiedon lisääminen lastensuojelusta päiväkodeissa, josta nousi esiin muutamia painoarvoa saaneita niin sanottuja alaongelmia, kuten lastensuojelun ja päiväkodin yhteistyö. (Hirsjärvi yms. 2009,126.)

Valitessamme tutkimusmenetelmää meillä oli hypoteesi ja käytännön kokemus päiväkodeissa olevasta tietoudesta koskien lastensuojelutyötä. Tahdoimme lähteä tarkastelemaan tätä käsitystä ja mahdollisuuksien mukaan myös olla apuna siihen, että lapsen hyvinvoinnin havainnointiin panostettaisiin enemmän. Halusimme, että lastensuojelullisiin asioihin uskallettaisiin tarvittaessa herkemmin puuttua ja lisäksi, että yhteistyön ongelmat päiväkodin sekä lastensuojelun välillä tulisivat tietoisemmaksi. Halusimme, että tietoutta esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja velvoitteesta sekä siihen liittyvistä ”möröistä” voitaisiin helpottaa ja muuttaa oppaan kautta.

Tutkimusjoukko rajoittui melko nopeasti ja selkeäksi. Emme voineet lähteä koamaan kokonaistutkimusta teettämällä kysely kaikille Meri-lapin alueen päiväkodeissa työskenteleville, vaan valitsimme joukon mahdollisimman eri tyyppisistä

päiväkodeista esimerkiksi sijainnin ja koon puolesta. Näin valitsimme perusjoukon, joiden vastaustuloksista pystyimme tekemään joitain yleistyksiä oppaan kokoamista varten. Tältä osin aineistomme paino oli kvantitatiivinen. Laadullisena eli kvalitatiivisenakin aineiston keruutamme voi kuvailla, koska tarkoituksenamme oli ymmärtää, että mistä tutkittava ongelma johtuu. Tutkimusaineiston osalta oli keskeistä tarkkaan mietitty tutkimustehtävä. Sen avulla pystyimme hahmottamaan, että miten ja millaista aineistoa opinnäytetyöprosessimme vaatisi. Aineiston rajaus tuotti kuitenkin välillä prosessin aikana päänvaivaa ja työtä, jotta työ ei paisunut liian suureksi ja lisäksi, ettei sen keskeinen ongelma hämärtyisi tai sen käsittely jäisi lopulta liian vähäiseksi. Tärkeää oli myös pohtia ajankäyttöä ja kustannuksia aineistoa suunniteltaessa. (Hirsjärvi yms.2009,179-181.)

7.3 Analyysimenetelmät

Opinnäytetyömme oli tutkimuksellinen, koska tarkoituksenamme oli vastata työelämän tarpeisiin ja ongelmiin. Tarkoituksemme oli kartoittaa, millaista tietoa nykypäivän päiväkodin työntekijät kaipaavat lastensuojelusta. Lisäksi otimme selvää, että mitä puolestaan lastensuojelun työntekijät tahtoivat tuoda oppaassamme esille. Oppaan kautta tahdoimme siirtää myös niin sanottua hiljaista tietoa eteenpäin, mitä työntekijöiltä löytyy. Tahdoimme oppaamme kautta antaa käytännön työvälineitä päiväkodin arkeen ja lisätä lastensuojelun, päiväkodin sekä perheiden yhteistyötä. Lapsen etu oli tietysti myös keskeisenä lähtökohtana oppaan tekemisessä.

Koska opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa päiväkotien tarvetta vastaava opas, koimme erittäin tärkeänä jakaa kyselylomakkeet riittävän suurelle joukolle Meri-Lapin päiväkodin henkilöstöstä. Lomake suunniteltiin tarkkaan alan kirjallisuutta apuna käyttäen. Toimitimme ja noudimme lomakkeet henkilökohtaisesti nopeuttaaksemme prosessia. Kyselylomakkeista kokosimme kaavioita ja laitoimme näitä kaavioita myös oppaaseen. Analysoimme kyselylomakkeiden vastaukset helpottamaan oppaan kokoamista. Opinnäytetyömme oppaassa käy-

timme aineistona kyselylomakkeita, jotka sisälsivät avokysymyksiä, vaihtoehtolisia kysymyksiä ja asenneväittämiä. Oppaassa käytimme aineiston lisäksi erilaista lähdemateriaalia, kuten ajankohtaisia artikkeleita ja alan kirjallisuutta. Käytimme tutkimusmenetelmänä triangulaatiota eli eri menetelmien ja tietolähteiden yhdistämistä. Triangulaatiot jaettiin eri ryhmiin ja kokosimme opinnäytetyöhön otteita eri ryhmistä. Tutkijatriangulaatiota käytimme siltä osin, että meitä on kaksi tekijää opinnäytetyön tekemisessä. Aineistotriangulaatioon opinnäytetyömme sopii myös, koska käytimme eri tiedon kohteita eli päiväkodin ja lastensuojelun työntekijöitä. Lähdekirjallisuuden kautta pyrimme löytämään myös vanhempien näkökulmia oppaaseemme. (KvaliMOTV.)

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössämme koimme tärkeäksi suunnitelmallisuuden ja siinä pysymisen, ymmärtäen kuitenkin sen elämisen ja mahdollisesti tulevat muutokset. Tärkeää meille oli alusta asti huolellinen työskentely ja suunnittelu. Hyvänä esimerkkinä tutkimusongelmakysymysten pohtiminen tarkasti ja molempia tyydyttävästi. Meille kummallekin oli selvää, että tahtoimme tehdä opinnäytetyömme työelämälähtöisesti. Olimme kokeneet muun muassa harjoittelujemme kautta, että tietotaidon lisääminen lastensuojelusta olisi päiväkodeissa paikallaan. Päiväkodissa työskentely on enenevässä määrin työtä, jota tehdään yhteistyössä eri ammattikuntien ja tahojen kanssa. Kaikessa työssä tulisi olla ohjenuorana lapsen etu. Käytännön hoito- ja kasvatustyön lisäksi päiväkodin henkilökunnalta odotetaan entistä enemmän valveutuneisuutta myös työtä ohjaavista laeista. Työntekijän tulee olla perillä työtään ohjaavista laeista paitsi itsensä ja lapsen edun vuoksi, myös sen vuoksi, että vanhemmat ovat nykypäivänä hyvin valveutuneita asioista.

Tahtoimme, että työstämme on konkreettista hyötyä alan ammattilaisille. Tavoitteenamme oli aluksi selvittää Meri-Lapin alueen päiväkotien sekä lastensuojelun työntekijöiden näkemys siitä, tarvitaanko päiväkodeissa lisää tietoa lastensuojelusta ja minkälaiselle tiedolle olisi tarve. Tahtoimme selvittää myös onko näiden tahojen yhteistyössä mahdollisesti jotain selkeästi esiin nousevia esteitä, ongelmia tai jotain positiivistakin, jota olisi hyvä lähteä työstämään vielä eteenpäin. Näitä asioita lähdimme selvittämään kyselylomakkeen kautta, jotta osaisimme vastata näihin tarpeisiin oppaassa. Koimme, että kyselylomake oli onnistunut valinta aineiston keräämiseen. Jos jotain voisimme tehdä toisin, panostaisimme enemmän päiväkotien johdon kanssa keskusteluun ja painottaisimme heidän rooliaan kyselylomakkeiden täyttämisen innoittajina. Meidän olisi siis pitänyt tuoda enemmän esille sitä, kuinka tärkeää kyselylomakkeisiin vastaaminen olisi ja kuinka vastaajat itse tästä hyötyisivät.

Teettämämme kyselylomake ja sen analysointi oli hyvin antoisaa ja vahvasti käsitystämme siitä, että oppaalle olisi käytännössä tarve. Vaikka vastausprosentti jäi alle odotustemme, saimme äärimmäisen hyvää aineistoa kyselyyn osallistuneilta. Päiväkodin puolelta lastensuojeluilmoitusten tekeminen ja puheeksiotto mietitytti ja koulutusta aiheesta kaivattiin lisää. Myös lastensuojelutyön puolelta uskottiin päiväkodeilla olevan tarve lisäkoulutukseen. Vastauksista saimme vahvistusta omiin havaintoihimme. Olemme olleet tyytyväisiä omaan havainnointikykyymme eli olemme harjoittelujemme kautta pystyneet näkemään sen kokonaisuuden, joka päiväkotityössä on tärkeää ja siihen liittyviä puutteita. Olemme myös innokkaasti olleet ajamassa tätä asiaa eteenpäin ja luomassa omalta osaltamme muutosta nykyisiin käytänteisiin. Opiskelijan roolissa näihin asioihin lie-nee joiltain osin helpompi niin sanotusti ulkopuolisena puuttua ja työelämästä tullut kannatus on ollut meille myönteistä.

Vastauksien kautta saimme muutamia hyviä kehitysehdotuksia koskien yhteistyön parantamista. Näitä olivat lastensuojelutyön asiantuntijoiden vierailu päiväkodeilla säännöllisesti ja heidän nimeäminen tiettyjen päiväkotien omiksi sosiaalityöntekijöiksi. Myös muuta luennointia lastensuojelusta esitettiin päiväkodin henkilökunnalle pidettäväksi. Kyselylomakkeen ja muun kirjallisen aineiston lisäksi kävimme kokeilemassa opasta työkentällä. Ennen päiväkodeille jakoa oppaaseen ovat saaneet tutustua useammat lastensuojelun työntekijät, päiväkodin lastentarhanopettaja sekä useampi näiden tahojen kanssa yhteistyötä tekevä asiantuntija. Tätä kautta saimme arvokasta palautetta oppaan saattamiseen lopulliseen muotoonsa ja saimmekin kaiken tämän aineiston pohjalta koottua oppaan, johon olemme tyytyväisiä. Opasta onkin pyydetty muuallekin kuin alkuperäiseen tarkoitukseen eli päiväkodeille.

Opinnäytetyössämme olimme olleet alusta asti tarkkoja eettisesti työskentelemisestä. Työmme edetessä oivalsimme eettisyydestä koko ajan enemmän ja esimerkkinä se, että tästä karsimme työstämme vielä alkuvaiheen suunnittelua laajemmin tunnistettavuustekijöitä. Opinnäytetyöprosessi osaltaan kasvatti meidän tietotaitoa eettisestä työskentelyotteesta. Halusimme opinnäytetyömme kautta

myös vielä kerrata ja syventää omaa ammatillista kasvua niin lastensuojelun kuin varhaiskasvatuksenkin puolella. Vaikka opinnäytetyöhön siirretäänkin hyvin pitkälle koulutuksen aikana saatua tietoa, niin oli opinnäytetyön työstäminen samalla meille myös yksi loistava oppimisen mahdollisuus. Saimme opinnäytetyön aikana eteemme käsitteitä, jotka olivat meille vieraita ja täten ne antoivat meille konkreettisia oppimisen tilanteita. Myös oppaan tekeminen ja sen kautta tullut keskustelu työelämän kanssa antoi uusia kokemuksia sekä kasvatti meidän omaa ammatillisen varmuuden tunnettamme. Lisäksi näimme mahdollisuuden päiväkodeille jaettavan oppaan kautta saada nimeämme tutuksi työkentällä.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyömme tekeminen aihevalinnasta valmiiseen työhön on ollut erittäin haastava ja pitkä, jopa vuoden mittainen projekti. Olemme kuitenkin koko opinnäytetyön ajan tehneet työtä hyvissä mielin ja oppimisen iloa tuntien. Vaikka työmäärä on ollut suuri, olemme oikealla opinnäytetyöaiheellamme onnistuneet keventämään tuota taakkaa. Voimme ylpeänä valmis opinnäytetyö oppaineen kädessä allekirjoittaa ne omalla nimellämme ja olla tyytyväisiä siitä, kuinka paljon opinnäytetyöhömme panostimme. Vuosi on ollut rankka, mutta sitäkin palkitsevampi.

LÄHTEET

Antila, M. 2015. Lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus poliisille 1.4.2015 alkaen. Viitattu 20.1.2016
[http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/opetus_lakiasiat/opeku-laki-
 asia/Sivut/Lastensuojelulain-mukainen-ilmoitusvelvollisuus-poliisille-1.4.2015-alkaen.aspx](http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/opetus_lakiasiat/opeku-laki-asia/Sivut/Lastensuojelulain-mukainen-ilmoitusvelvollisuus-poliisille-1.4.2015-alkaen.aspx).

Autio, Saara; Kattilakoski, Elina; Kokko-Martiskainen, Heidi; Kumpuvaara, Julia; Martin, Mirva; Naumanen, Aini; Reivolahti, Eija; Saapunki, Riitta. & Suorajärvi, Soile. 2013. Kuusamon varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön toimintamalli. Viitattu 13.2.2016
[https://lshp.onqpr.com/QPR_POSKE/Portal/QPR.Isapi.dll?QPRPOR-
 TAL&*prmav&SES=8VxeXuUDIsWXsX-
 6blux6Q&FMT=p&LAN=fi%2c1&DTM=&RID=1024444754102968724](https://lshp.onqpr.com/QPR_POSKE/Portal/QPR.Isapi.dll?QPRPOR-TAL&*prmav&SES=8VxeXuUDIsWXsX-6blux6Q&FMT=p&LAN=fi%2c1&DTM=&RID=1024444754102968724).

Edutool. 2005. Luotettavuus ja eettisyys. Viitattu 20.1.2016
<http://edutool.wikispaces.com/file/view/luotettavuus+ja+eettisyys.pdf>.

Eriksson, E. & Arnkil, T . 2012. Huoli puheeksi. Terveiden ja hyvin-voinnin laitos THL.

Helsingin yliopiston tietotekniikkakeskus. Aineiston keruu kyselylomakkeilla. Viitattu 20.1.2016
<http://www.mv.helsinki.fi/home/hotulain/Tilasto/Kyselomakeohjeet.htm>.

Hemming, M. 2015. Tuoreen äidin saattaa yllättää yksinäisyys. Enska 5/2015.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Finn Lectura.

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. WSOY.

Julkari. 2005. Varhaiskasvatuksen perusteet. Viitattu 14.2.2016
[http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitel-
 manperusteet.pdf?sequence=1](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1).

Junttila, N. 2015. Lasten ja nuorten yksinäisyyden juurilla. Mielenterveys 6/2015, 14-15.

Kajaanin ammattikorkeakoulu. Luotettavuus. Viitattu 20.1.2016
[http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateri-
 aali/Luotettavuus](http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Luotettavuus).

Karila, K., & Nummenmaa, A R. 2001. Matkalla Moniammatillisuuteen: Kuvauskohteena päiväkotii. Helsinki: WSOY.

Karlig, Marjo., Ojanen, Tuija., Siven, Tuula., Vihunen, Riitta., Vilen, Marika. 2009. Lapsen aika.WSOY.

Kivitiie-Kallio, S., Söderholm, A. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. Duodecim.

Kjällman, P. 2011. Rikoksen uhrin käsikirja. PS-kustannus.

KvaliMOTV. Triangulaatio. Viitattu 20.1.2016
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Mahkonen, S. 2003. Lastensuojeluilmoitus. Edita.

Mahkonen, S. 2010. Lastensuojelu ja laki. Edita.

Mahkonen, S. 2013. Päivähoito ja laki. 2. painos. Edita.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Opetushallitus 2016. VASU2017-Vahaiskasvatussuunnitelman uudistaminen. Viitattu 14.2.2016 http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/103/0/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteprosessille_aikataulu.

Paavola, A. 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Talentia. Viitattu 14.2.2016. http://www.talentia.fi/files/91/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki, käytäntö ja soveltaminen. 2. painos. Edita.

Solantaus, T. 2013 Toimiva lapsi ja perhe:Lapset puheeksi-keskustelun taustateoria. Viitattu 13.2.2016 http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/lapset_puheeksi_-keskustelun_tausta_varhaiskasvatuksessaja_koulussa.pdf.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Sotkanet.fi. Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä. Viitattu 20.1.2016
<https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s06PAgA=&region=szYMjDeyNnaLLzUDAA==&year=sy4rtTbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f>.

Taskinen, S. 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. Sanoma pro.

THL 2015 A. Lastensuojeluilmoitus. Viitattu 20.1.2016
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>.

THL. 2015 B. Lastensuojelu. Viitattu 19.1.2016
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu.

Tilastokeskus Virsta A. Strukturoitu haastattelu. Viitattu 20.1.2016
<https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/01/>.

Tilastokeskus Virsta B. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Viitattu 20.1.2016
<https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>.

Tutkimustieteellinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 22.1.2016
<http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>.

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.

Varpu – tukea ajoissa. Huolen vyöhykkeistö – apuväline avoimen yhteistyön kehittämiseksi. Viitattu 14.2.2016. http://www.varpu.fi/varpu/tyovalineita/huolen_vyohyккеisto.

Vilkka, L. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Välivaara, C. A. Kissan päivät-kortit. Viitattu 13.2.2016
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisien-tyoskentelyn-valineet/kissan-paivat-kortit>.

Välivaara, C. B. Nallekortit. Viitattu 13.2.2016
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisien-tyoskentelyn-valineet/nallekortit>.

Välivaara, C. C. Tunnepyörä. Viitattu 13.2.2016 <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisien-tyoskentelyn-valineet/tunnepyora>.

Unicef. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 18.1.2016
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>.

LIITTEET

- Liite 1. Mainos kyselystämme
- Liite 2. Kyselylomake päiväkodeille
- Liite 3. Kyselylomake sosiaalitoimistolle ja lastensuojeluyksikölle
- Liite 4. Palautepyyntö ja seminaarikutsu
- Liite 5. Käytännöllinen lastensuojeluopas päiväkodille

Liite 1

LAPIN AMK
Lapland University of Applied Sciences

KYSELY

Olemme sosionomiopiskelijoita Lapin Ammatti-
korkeakoulusta. Opinnoissamme olemme
suuntautuneet lapsiin ja nuoriin, opintojemme kautta
saamme lastentarhanopettajan pätevyudet.
Opintoihimme kuuluvat myös lastensuojelun
peruskursit, joiden lisäksi olemme käyneet verkko-
opintoina kaikki suuntaavat lastensuojelun kurssit.

Halusimme opinnäytetyössämme yhdistää nämä kaksi
kokonaisuutta, joten teemme Meri-Lapin alueen
päiväkodeille käytännöllisen lastensuojeluoppaan.
Oppaan kokoamme teorian ja kyselylomakkeen kautta
saadun aineiston pohjalta. Opas jaetaan Meri-lapin
alueen kaikkiin päiväkodeihin tammikuussa 2016.

Toivoisimme, että mahdollisimman moni henkilö-
kunnastanne täyttäisi lomakkeen. Kysely-lomakkeisiin
vastataan nimettömänä. Kysely-lomakkeita on
toimitettu Meri-Lapissa päiväkodeihin, sosiaali-
toimistoihin ja lastensuojeluyksikköön.

Kiitokset jo etukäteen vastauksistanne!
Terveisin opiskelijat Jenni Kreivi & Johanna Salonen

Yhteystietomme:

Jenni Kreivi
Puhelin: 0409660593
Sähköposti: kreivi.jenni@gmail.com

Johanna Salonen
Puhelin: 0407306250
Sähköposti: poavar3@hotmail.com

Liite 2 1(3)

Kyselylomake päiväkodin työntekijöille

1. Valitse vaihtoehdoista ne aihealueet, jotka koet tärkeiksi oppaan teemoiksi. Voit valita vaihtoehdoista useita:

- Varhaiskasvatustuki
- Lastensuojelusiakkaan kohtaaminen
- Kasvatuskumppanuus
- Lapsen etu
- Huolen herääminen
- Huolen vyöhykkeet
- Puheeksi ottaminen
- Lastensuojelu
- Lastensuojeluprosessi
- Päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyötä ohjaavat lait
- Päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyön esteet ja ongelmat
- Meri-Lapin alueen lastensuojelun yhteystiedot
- Jotain muuta:

---

2. Mitä yllä valitsemistasi aihealueista tahtoisit erityisesti nostettavan esille? Tässä voit halutessasi kertoa, millaista tietoa niistä toivoisit oppaasta löytyvän.

Liite 2 2(3)

3. Oletko saanut lastensuojeluun liittyvää koulutusta?
  - Kyllä, riittävästi
  - Kyllä, kaipaisin lisää
  - En, en koe tarpeelliseksi
  - En, kaipaisin koulutusta

4. Koetko, että käytännölliselle lastensuojeluoppaalle olisi tarvetta päiväkodissa?
  - Täysin samaa mieltä
  - Jotseenkin samaa mieltä
  - Jotseenkin eri mieltä
  - Täysin eri mieltä

5. Oletko kohdannut työssäsi lastensuojeluasiakkaita?
  - Kyllä, useita kertoja
  - Kyllä, joltain kertoja
  - Kyllä, yhden kerran
  - En ole kohdannut
  - En osaa sanoa

6. Koetko, että päiväkodissa lastensuojeluasiakkaiden määrä on kasvanut lähiaikoina?
  - Kyllä, selvästi kasvanut
  - Kyllä, hieman kasvanut
  - Ei ole muuttunut
  - Mielestäni laskenut
  - En osaa sanoa

7. Oletko koskaan tehnyt lastensuojeluilmoitusta työssäsi päiväkodissa?
  - Kyllä, useita kertoja
  - Kyllä, yhden kerran
  - En ole tehnyt
  - Joku toinen on tehnyt huoleni herättä

Liite 2 3(3)

8. Tiedätkö mitä tarkoittaa lastensuojeluilmoitusvelvollisuus?

- Kyllä tiedän
- En tiedä

9. Mietityttääkö sinua jokin lastensuojeluilmoituksen tekemisessä?

---

10. Mitä kehitettävää mielestäsi on päiväkodin ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä?

---

11. Mieltäsi kyselylomakkeesta.

Palautathan kyselylomakkeen vieressä olevaan kirjeluoreen.

Suuret kiitokset vastauksistanne! 📩

Liite 3 1(3)

Kyselylomake sosiaalitoimistoon

1. Valitse vaihtoehdoista ne aihealueet, jotka koet tärkeiksi oppaan teemoiksi. Voit valita vaihtoehdoista useita:

- Varhaiskasvatustuki
- Lastensuojeluasiakkaan kohtaaminen
- Kasvatuskumppanuus
- Lapsen etu
- Huolen herääminen
- Huolen vyöhykkeet
- Puheeksi ottaminen
- Lastensuojelu
- Lastensuojeluprosessi
- Päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyötä ohjaavat lait
- Päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyön esteet ja ongelmat
- Meri-Lapin alueen lastensuojelun yhteystiedot
- Jotain muuta:

---

2. Mitä yllä valitsemistasi aihealueista mielestäsi tulisi erityisesti nostettavan esille? Tässä voit halutessasi kertoa, millaista tietoa niistä toivoisit oppaasta löytyvän.

Liite 3 2(3)

3. Koetko, että päiväkodin henkilökunta on saanut lastensuojeluun liittyvää koulutusta?
- Kyllä, riittävästi
  - Kyllä, koulutusta voisi olla enemmän
  - Ei, en koe tarpeelliseksi
  - Ei, koulutusta voisi olla enemmän
4. Koetko, että käytännölliselle lastensuojeluoppaalle olisi tarvetta päiväkodissa?
- Täysin samaa mieltä
  - Jokseenkin samaa mieltä
  - Jokseenkin eri mieltä
  - Täysin eri mieltä
  - En osaa sanoa
5. Koetko, että päiväkotikäikäisten lastensuojeluasiakkaiden määrä on kasvanut lähiaikoina?
- Kyllä, selvästi
  - Kyllä, hieman
  - Ei ole muuttunut
  - En osaa sanoa
6. Tuleeko päiväkodin kautta lastensuojeluilmoituksia?
- Kyllä, useasti
  - Kyllä, joskus
  - Ei
  - En osaa sanoa

Liite 3 3(3)

7. Uskotko päiväkotien kautta tulevien lastensuojeluilmoitusten määrän kasvavan, mikäli henkilökunnan tietämys aiheesta kasvaa?

- Kyllä, selvästi
- Kyllä, hieman
- Ei, ei kasva lainkaan
- En osaa sanoa

8. Mitä kehitettävää mielestäsi on päiväkodin ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä?

---

9. Mieltäsi kyselylomakkeesta.

Palautathan kyselylomakkeen vieressä olevaan kirjekuoreen.

Suuret kiitokset vastauksistanne! 🙏

Liite 4

Hyvät työntekijät!

Teetimme keväällä 2015 kyselyn, johon osallistui lähes kaikki Meri-Lapin alueen sosiaalitoimistot ja yksi perhekoti. Lisäksi valitsimme kyselyyn jokaisesta kunnasta yhden päiväkodin. Kysely sisälsi kysymyksiä päivähoidosta ja lastensuojelusta. Vastauksien pohjalta kokosimme opinnäytetyömme ja sen pohjalta käytännöllisen lastensuojeluoppaan päiväkodeille. Esittelemme opinnäytetyömme 24. helmikuuta Lapin Ammattikorkeakoululla Kemissä, jonka jälkeen opinnäytetyö tulee luettavaksi Theseukseen.

Jos haluatte tulla seuraamaan esitystämme, niin laittakaa meille sähköpostia, niin ilmoitamme lähempänä tarkat ajat ja paikat. Lisäksi toivoisimme, että saisimme teiltä sähköpostitse palautetta oppaastamme 14.2 mennessä, jotta kerkeämme sisällyttää palautteenne osaksi opinnäytetyön esitystä.

Suuret kiitokset teille kaikille ja iloista vuoden jatkoa!

Ystävällisin terveisin:

Sosionomi- & lastentarhanopettajaopiskelijat

Jenni Kreivi & Johanna Salonen

kreivi.jenni@gmail.com

povar3@hotmail.com

Liite 5 1(24)

Käytännöllinen
lastensuojeluopas
päiväkodille

Liite 5 2(24)

Sisällysluettelo

Lastensuojeluopas työvälineenä	3
Varhaiskasvatus ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna...	4
Miten lapsen etu näkyy arjessa?	5
Mitä varhaiskasvatuslaki sisältää?.....	6
Mitä lastensuojelun sosiaalityö on?	8
Miten lastensuojeluprosessi etenee?.....	9
Mitä lastensuojelulaki sisältää?.....	10
Mitä ovat huolen vyöhykkeet?	12
Milloin voisi olla syytä huoleen?.....	13
Miten toimia huolen herätessä?	14
Miten huolen voisi ottaa puheeksi?	15
Miten lastensuojeluasiakas tulisi kohdata?.....	16
Mitä on kasvatuskumppanuus perheiden kanssa?.....	17
Mitä esteitä on viranomaisten yhteistyössä?	18
Miten lait ohjaavat yhteistyötä?	19
Esimerkitapaus	20
Miten tehdään lastensuojeluilmoitus?.....	22
Meri-Lapin alueen lastensuojelun yhteystiedot	23

Liite 5 3(24)

Lastensuojeluopas työvälteenä

Opiskelemme Lapin Ammattikorkeakoulussa ja valmistumme pian sosionomeiksi ja lastentarhanopettajiksi. Teimme tämän käytännöllisen lastensuojeluoppaan Meri-Lapin alueen päiväkodeille opinnäytetyönämme. Aloitimme opinnäytetyömme tekemällä kyselyn, johon osallistui päiväkoteja, sosiaalityötoimistoja ja yksi lastensuojeluyksikkö. Kyselyn vastausten perusteella kokosimme opinnäytetyömme, jonka pohjalta kokosimme tämän oppaan. Opinnäytetyömme löytyy 1.3.2016 alkaen Theseuksesta nimellä: Käytännöllinen lastensuojeluopas Meri-Lapin alueen päiväkodeille.

Oppaastamme on hyötyä päiväkodeille, sillä olemme koonneet siihen olennaisia asioita päivähoitoon ja lastensuojeluun liittyen. Opastamme voivat hyödyntää päivähoitoon sekä uudet että vanhat työntekijät. Lisäksi päiväkodissa harjoittelevat opiskelijat hyötyvät siitä. Työvälteenä opas voi tuoda päiväkodin työntekijöille uutta tietoa ja asioiden kertausta. Oppaamme tavoitteena on myös pienentää kynnystä päivähoitoon ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä. Haluamme kiittää lämpimästi kaikkia kyselyyn osallistuneita!

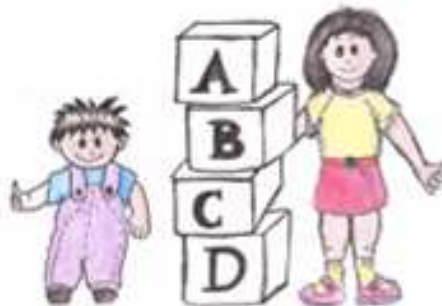

Liite 5 4(24)

Varhaiskasvatus ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna

Kunnilla on laissa asetettu velvollisuus järjestää ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Sen tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Ennaltaehkäisevä lastensuojelu tukee myös vanhemmuutta. Ennaltaehkäisyä toteutetaan kunnan peruspalveluissa, joihin kuuluu myös päivähoito. Päivähoidossa ollaan tiiviisti yhteydessä lapsen ja perheeseen. Päivittäisillä havainnoilla voidaan puuttua mahdollisiin ongelmiin hyvin varhaisessa vaiheessa. Kaikilla lasten kanssa työskentelevillä, kuten päiväkodin henkilökunnalla, on vastuu lapsen ja perheen hyvinvoinnista ja siitä, että mahdollinen tuen tarve havaitaan riittävän ajoissa.

Jokaisen kunnan tulee yksin tai yhdessä useamman kunnan kanssa laatia lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, jossa arvioidaan myös peruspalveluiden resurssitarve. Ennaltaehkäisevä lastensuojelu ei edellytä lastensuojelun asiakkuutta. Jos asiakkuus on jo alkanut, niin päivähoito voi olla osa lastensuojelun avohuollon tukitoimia.

Liite 5 5(24)

Miten lapsen etu näkyy arjessa?

Lapsen edulla tarkoitetaan lapsen kannalta parasta ratkaisua. Lain mukaan päiväkodin työntekijöiden on otettava lapsen etu huomioon ja toimittava sen mukaan. Lapsen edusta puhuttaessa puhutaan samalla lapsen oikeuksista, sillä ne pohjautuvat lapsen etuun. Oikeudet on koottu Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimukseen, joka on ihmisoikeussopimus. Sopimuksessa on neljä yleistä periaatetta: syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. Lapsen etua arvioitaessa katsotaan, että miten lapselle arjessa turvattaisiin:

- Tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi
- Läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet
- Turvallinen kasvuympäristö
- Ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus
- Itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen
- Osallistuminen ja vaikuttaminen omissa asioissa
- Kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta

Liite 5 6(24)

Mitä varhaiskasvatustalaki sisältää?

Laki lasten päivähoidosta on muutettu varhaiskasvatustalaksi 1.8.2015. Tärkeää on mainita, että varhaiskasvatus kuuluu lapsen oikeuksiin ja se on mainittu tässä laissa. Suomessa ensisijainen kasvatusvastuu kuuluu vanhemmille, mutta varhaiskasvatustalaki ei kuitenkaan ulotu kotikasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa korostuu pedagogiikka, suunnitelmallisuus sekä tavoitteellisuus. Se on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen yhdistelmä.

Laki määrittää varhaiskasvatustal suunnitelman tavoitteet. Tavoitteena on iän- ja kehitystason mukainen kasvun, terveyden, kehityksen sekä hyvinvoinnin edistäminen. Tavoitteisiin kuuluu myös esimerkiksi myönteisten oppimiskokemusten mahdollistaminen, terveellinen sekä turvallinen oppimisympäristö, pysyvät vuorovaikutussuhteet sekä yhdenmukaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Laki määrittää myös muun muassa päiväkodin henkilöstön kelpoisuusvaatimukset ja hoidettavien lasten määrät suhteessa hoitajiin erillisellä asetuksella.

Liite 5 7(24)

Varhaiskasvatustalakiin on lisätty 1.8.2015 varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen yhdessä henkilökunnan ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa voi olla mukana myös muita asiantuntijoita tai tahoja. Tärkeää on, että tässä selvitetään lapsen mielipide ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen. Suunnitelma on tarkastettava vähintään kerran vuodessa ja sen laatimisesta vastaa lastentarhanopettaja. Opetushallitus on laatinut varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muun muassa varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Kuntien tehtävänä on arvioida näiden toteutumista omien varhaiskasvatuspalvelujen osalta. Perusteissa käsitellään laaja-alaisesti varhaiskasvatusta sen tavoitteista käytännön toimintaan.

-
- 1 luku: Yleisiä säännöksiä
  - 2 luku: Hallinto
  - 3 luku: Yksityinen lasten päivähoito
  - 4 luku: Erinäisiä säännöksiä

Liite 5 8(24)

Mitä lastensuojelun sosiaalityö on?

Lastensuojelun sosiaalityö on moniulotteista, haastavaa ja asiakkaiden yksityisyyteen puuttuvaa viranomaistoimintaa. Lastensuojelua ohjaa tarkka lainsäädäntö. Sen tavoitteita ovat lasten suojeleminen heidän elämäänsä vaarantavilta tekijöiltä, vaikuttaminen lasten kasvuolosuhteisiin ja vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään. Kunnat ovat velvoitettuja järjestämään kuntalaisten tarpeita vastaavat lastensuojelupalvelut.

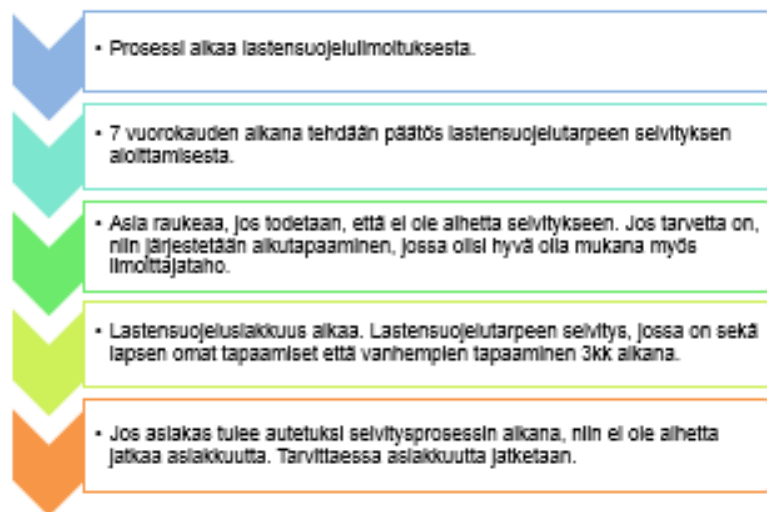
Lastensuojelu jakautuu sijaishuoltoon ja avohuoltoon, joista avohuolto on aina ensisijainen palvelu. Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi toimeentulon ja asumisen turvaaminen, tukihenkilöt ja -perheet, perhetyö, terapiapalvelut sekä virkistystoiminta. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoitona tai muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. Huostaanotto on viimesijaisin ja kaikista raskain lastensuojelun toimenpide. Syitä lastensuojelun asiakkuuksiin ovat muun muassa vanhempien uupumus tai rajallinen vanhemmuus, perheen ristiriidat, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä perheväkivalta. Lastensuojelussa käsitellään myös huolto- ja tapaamissopimuksia.

Liite 5 9(24)

Miten lastensuojeluprosessi etenee?

Lastensuojeluprosessi alkaa yleensä lastensuojeluilmoituksesta, jonka jälkeen sosiaalityöntekijä arvioi ilmoituksen kiireellisyyden. Lastensuojeluilmoitus tulee olla käsiteltynä 7 vuorokaudessa, jolloin siitä ilmoitetaan myös perheelle. Jos lastensuojelutarpeen selvitys päätetään aloittaa, niin tämä tulisi tehdä kolmen kuukauden aikana. Selvityksessä arvioidaan avohuollon ja lastensuojelutoimenpiteiden palveluiden tarvetta, jonka jälkeen toimenpiteet ja mahdollinen moniammatillinen yhteistyö aloitetaan. Perheelle tehdään asiakassuunnitelma. Jos asiakas tulee autetuksi, niin asiakkuutta ei jatketa. Jos tarvetta on vielä selvityksen jälkeen, niin asiakkuutta jatketaan.

Liite 5 10(24)

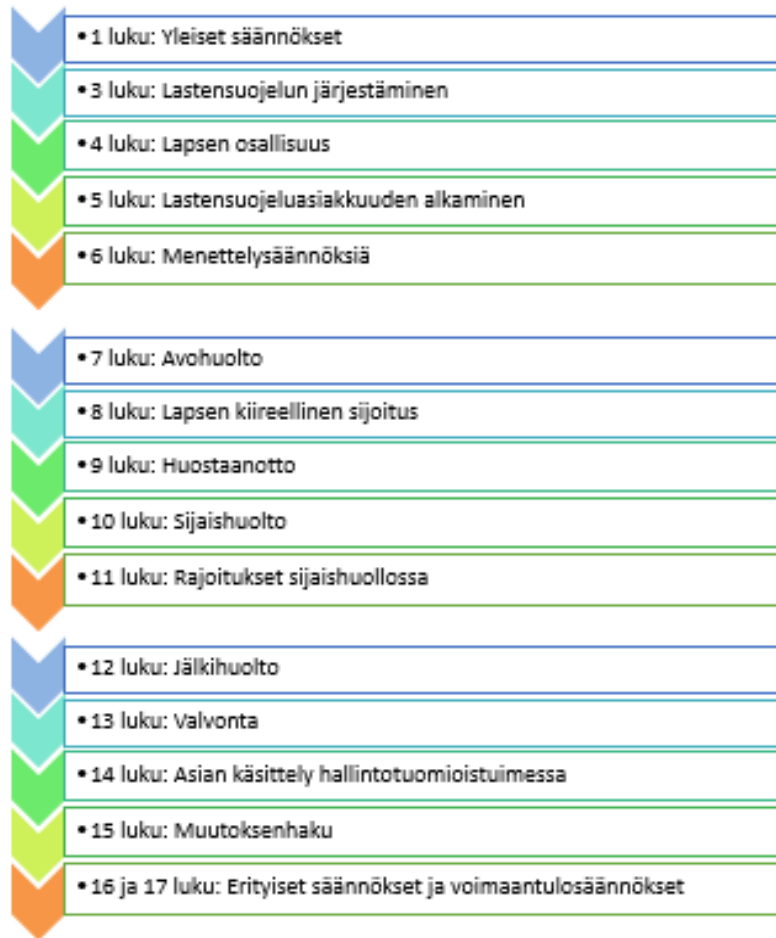
Mitä lastensuojelulaki sisältää?

Lastensuojelulaki on 95:n pykälän laki, joten sen hallinta voi tuntua alkuun haastavalta. Lain kokonaiskuvan hahmottaminen on kuitenkin tärkeää kaikille lasten kanssa työskenteleville. On hyvä tietää, että mitä kaikkea laki pitää sisällään. Uudistuneessa lastensuojelulaissa painotetaan vanhempien vastuuta ja ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Lastensuojelulain toinen luku on kumottu.

Lastensuojelulaissa on myös päiväkodin henkilökuntaa koskeva uudistus. Kaikki, jotka ovat työnsä puolesta velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen, ovat velvollisia tekemään ilmoituksen poliisille, jos on syytä epäillä lapsen joutuneen terveyteen tai henkeen kohdistuneen rikoksen uhriksi. Lain päivittymisen myötä lastensuojeluilmoituksen tekeminen ei riitä näissä tapauksissa, vaan siitä täytyy ilmoittaa myös poliisille.

Liite 5 11(24)

-
- 1 luku: Yleiset säännökset
  - 3 luku: Lastensuojelun järjestäminen
  - 4 luku: Lapsen osallisuus
  - 5 luku: Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen
  - 6 luku: Menettelysäännöksiä
  - 7 luku: Avohuolto
  - 8 luku: Lapsen kiireellinen sijoitus
  - 9 luku: Huostaanotto
  - 10 luku: Sijaishuolto
  - 11 luku: Rajoitukset sijaishuollossa
  - 12 luku: Jälkihuolto
  - 13 luku: Valvonta
  - 14 luku: Asian käsittely hallintotuomioistuimessa
  - 15 luku: Muutoksenhaku
  - 16 ja 17 luku: Erityiset säännökset ja voimaantulosäännökset

Liite 5 12(24)

Mitä ovat huolen vyöhykkeet?

Huolen vyöhykkeistöä voidaan hyödyntää moniammatillisessa yhteistyössä. Se antaa ammattilaisille viitekehysten, jonka avulla voidaan hahmottaa heräneen huolen tasoa. Sen avulla eri alojen ammattilaisilla on yhteinen sanasto huolen herätessä. Eri työntekijöiden huoli lapsen tilanteesta voi olla eri vyöhykkeillä.

Ei huolta- tilanteessa koetaan lapsen asioiden olevan hyvin. Lapsella on hyvät kasvuolosuhteet ja hänen kehityksensä on normaalia. Tällöin työntekijässä ei herää huolta. **Pieni huoli-** tilanteessa jotkin tilanteen tekijät herättävät työntekijässä pientä huolta ja ihmettelyä. Huolta voi esiintyä toistuvasti, mutta työntekijä luottaa omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Työntekijä saattaa kuitenkin tässä vaiheessa pohtia lisävoimavarojen tarvetta. Varhaisen puuttumisen suuri merkitys nousee tällä vyöhykkeellä ja perheen kanssa tulisi ottaa puheeksi tämä huolen heräily. **Harmaa vyöhyke-** tilanteessa huoli on jo tuntuva ja kasvava. Työntekijällä ei ole enää auttamiskeinoja jäljellä tai ne ovat loppumassa. Työntekijällä ei välttämättä ole tietoa muiden tahojen mukana olosta ja huoli alkaa olla emotionaalisesti kuormittavaa. **Suuri huoli-** tilanteessa työntekijän keinot ovat loppuneet. Työntekijä ennakoii, että lapselle käy huonosti, jos tilanteeseen ei saada muutosta välittömästi.

- **Ei huolta.** Ei ole lainkaan huolta. Työntekijöiden oma toiminta ylläpitää hyvää tilannetta.
- **Pieni huoli.** Pieni huoli tai ihmettely on käynyt jo mielessä. Luottamus omiin auttamismahdollisuuksiin on työntekijällä hyvä. Herää ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.
- **Harmaa vyöhyke.** Huoli on jo tuntuva. Omat voimavarat alkavat olla ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve herää mieleen.
- **Suuri huoli.** Huoli alkaa olla jo erittäin suuri. Omat keinot ovat loppumassa. Tilanteeseen on saatava muutos välittömästi.

Liite 5 13(24)

Milloin voisi olla syytä huoleen?

Muutokset lapsen käytöksessä:

- Alakuloisuus
- Levottomuus
- Keskittymisvaikeudet
- Äkkipikaisuus
- Väsymys
- Pelokkuus
- Aggressiivisuus
- Itkuisuus
- Jokin muu poikkeava käytös

Muutokset lapsen olemuksessa:

- Lapsella on likaiset tai rikkiäiset vaatteet
- Lapsella on mustelmia, ruhjeita tai naarmuja
- Lapsen vaatteet ovat toistuvasti vääränlaiset (koko, sääolosuhteet)
- Lapsi on toistuvasti epäsiisti ja likainen
- Lapsi on nälkäinen

Muuta huolestuttavia asioita:

- Lapsen hoitamattomuus (kehityshäiriöt ja sairaudet)
- Lapsen huolestuttavat puheenaiheet
- Lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen puutteet
- Vanhempien käytöksen muutokset
- Vanhempien päihteiden käyttö
- Lapsen tuonti- tai hakuaikojen noudattamattomuus

Liite 5 14(24)

Miten toimia huolen herätessä?

Huolen herätessä on tärkeää, että päiväkodin työntekijä havainnoi ja kuuntelee lasta sekä viettää aikaa hänen kanssaan. Läsnäoleminen ja ajan viettäminen lapsen kanssa lisäävät luottamusta lapsen ja työntekijän välille. Huolen herätessä on hyvä myös keskustella ja jakaa ajatuksia työkavereiden kanssa, sillä keskustelemalla saa muidenkin näkökulmia tilanteeseen. Tarvittaessa työntekijä voi kysyä apua tilanteeseen muilta asiantuntijoilta, sillä esimerkiksi lastensuojeluun voi soittaa ja kysyä apua tilanteeseen kertomatta lapsen nimeä.

Päiväkodin työntekijän on hyvä järjestää keskusteluaikaa lapsen vanhempien kanssa, vaikka huolen tuominen esille voi tuntua haastavalta. Tarvittaessa tehdään lastensuojeluilmoitus. Työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jonka työntekijät tekevät nimellisenä. On hyvä pitää mielessä, että lapsen etu on tärkeintä ja yhteistyö vanhempien kanssa tulisi ensisijaisesti olla avointa.

- Havainnoi ja kuuntele lasta. Pyri viettämään aikaa lapsen kanssa mahdollisimman paljon.
- Keskustele ja jaa ajatuksiasi työkaverin / työryhmän kanssa saadaksesi useita näkökulmia asioihin.
- Pyydä apua tarvittaessa lapsen käyttäytymisen asiantuntijoilta tai lastensuojelun työntekijöiltä.
- Järjestä keskusteluaikaa lapsen huoltajien kanssa ja keskustelkaa huolestanne ja mahdollisesta lastensuojeluilmoituksen tarpeesta.
- Pyri tekemään lastensuojeluilmoitus siten, että vanhemmat ja lastensuojelu ovat paikalla, kun kerrot lasta koskevat huolesi. Tärkeintä kuitenkin on, että lastensuojeluilmoitus tehdään.

Liite 5 15(24)

Miten huolen voisi ottaa puheeksi?

Huolen herätessä on hyvä keskustella asioista esimerkiksi työkavereiden kanssa. Näin voidaan saada varmuutta puheeksi ottamiseen. Konkreettisten esimerkkien kertominen vanhemmille helpottaa puheeksi ottamista. Mikäli huolenaiheita on monta tai huoli on suuri, puheeksi kannattaa ottaa asia kerrallaan. Näin turvataan yhteistyön jatkuvuutta ja vanhemman on helpompi ymmärtää, että mistä huoli on noussut. Työntekijä voi valmistautua tilanteeseen esimerkiksi kirjoittamalla ylös lauseita, joilla avata keskustelua.

Puheeksi ottamisessa on tärkeää käyttää ymmärrettävää kieltä ja muistaa asiakkaan kunnioittaminen. Työntekijän on arvostettava asiakkaan asiantuntijuutta omasta elämästään. Molemminpuolinen kunnioitus ja arvostus luovat avoimempaa ja antoisampaa keskustelua. Yhteistyötä ajatellen myönteisten asioiden esiin tuominen esimerkiksi vanhemmuudessa tai lapsessa on tärkeää. Työntekijä voi itse konsultoida asiantuntijoita eri ammattiryhmistä tai ottaa selvää jo valmiiksi, että minkä avun piiriin voisi keskustelussa mahdollisesti asiakasta ohjata.

Oleennaista puheeksi ottamisessa ja siihen valmistautumisessa on ennakointi. Negatiiviseen vastaanottoon valmistautuminen helpottaa reaktion kohtaamista ja keskustelun jatkamista. Tarkoituksena ei välttämättä ole täydellinen yhteisymmärrys, vaan eräänlainen ajattelemisen prosessi. Verkostotyöskentely eri yhteistyötahojen ja työntekijöiden kanssa on asiakkaan eduksi silloin, kun yhden työntekijän antama tuki ei ole riittävää. Tällaista voimavarayhdistelmää tarvitaan, jotta lapsen etu toteutuisi.

Liite 5 16(24)

Miten lastensuojeluasiakas tulisi kohdata?

Lastensuojeluasiakkaan kohtaamisessa on tärkeää muistaa hienovaraisuus. Aikuisen on keskusteltava lapsen kanssa asioista aina lapsen tasolla ja keskustellessa tulee käyttää sellaisia sanoja, jotka lapsikin ymmärtää. Lapsen kohtaamisessa yhtenä lähtökohtana on lapsilähtöisyys. Työntekijän tulee varoa, ettei hän ohjaile lapsen puhetta. Lapsen kohtaamiseen ei ole mitään valmiita malleja, vaan lapset tulee kohdata aina yksilöllisesti.

Jos lapsi ei halua puhua perheensä asioista, niin sitä päätöstä täytyy kunnioittaa. Aikuisen aito ja luotettava läsnäolo ovat osa avointa kohtaamista. Lapselle tulee antaa tilaisuuksia puhumiseen ja kuulluksi tulemiseen. Jos lapsen kanssa on käyty keskustelua vaikeista asioista, niin keskustelu olisi hyvä päättää mukavasti. Lapsen kanssa voi keskustelun jälkeen esimerkiksi leikkiä tai pelata hetken, jotta lapsi pääsee yli ikävästä mielialasta. Jos lapsi luottaa aikuiseen ja kertoo perheen ongelmista, niin on tärkeää kiittää lapsen rohkeudesta kertoa aikuiselle. Rehellisyys on myös tärkeää. Lapselle ei saa esimerkiksi luvata pitävänsä salaisuuden, jos on aikomus viedä lapsen kertoma asia eteenpäin.

Liite 5 17(24)

Mitä on kasvatuskumppanuus perheiden kanssa?

Kasvatuskumppanuus päiväkodissa on sitä, että vanhemmat ja päiväkodin henkilökunta yhteistyössä tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Päivähoidon tavoitteisiin kuuluu myös tukea perheitä heidän kasvatustehtävässään. Kasvatuskumppanuuden vahvistajia ovat vasu-keskustelut (varhaiskasvatussuunnitelma), päivittäiset kohtaamiset lapsen tuonti- ja hakutilanteissa sekä vanhempainillat. Onnistuakseen kasvatuskumppanuus tarvitsee luottamusta ja tietoista asennoitumista yhteistyöhön. On tärkeää, että työntekijät arvostavat vanhempien mielipiteitä ja ymmärtävät vanhempien ainutkertaisen suhteensa lapseen. Työntekijän on pohdittava keinoja oman ammatillisen näkemyksensä ja tietonsa esille tuomiseen kasvatuskumppanuudessa. Tärkeää on vuorovaikutuksen syntyminen työntekijän ja vanhempien välille, jolloin keskustelu on avointa ja toista kunnioittavaa.

Tasapainoisen kasvun ja kehityksen vuoksi lapsen päivän eheys on olennaista. Lapsen eri ympäristöjen kuten kodin ja päivähoiton keskinäisen vuorovaikutuksen sekä yhteistyön tulee toimia lapsen parhaaksi. Päiväkodin työntekijä voi kohdata perheitä, joiden kanssa yhteistyö on haastavaa ja kasvatustyyli voi olla työntekijän mielestä poikkeava. Tärkeää on muistaa, että tasavertaisessa kasvatuskumppanuudessa vanhemmat voivat kertoa avoimesti asioista ilman leimatuksi tulemisen pelkoa. Tärkeää onkin käsitellä kasvatuskumppanuutta työyhteisössä.

Liite 5 18(24)

Mitä esteitä on viranomaisten yhteistyössä?

Päivähoito itsessään on jo moniammatillista työtä, sillä henkilökunnan eri koulutustaustat kohtaavat päiväkodissa. Moniammatillista työtä tehdään myös eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Päiväkodin johtajalla on keskeinen rooli moniammatillisen yhteistyön järjestämisessä ja sen ylläpitämisessä. Vanhempien rooli yhteistyön kannalta on suuri, sillä vanhemmilta saadulla luvalla voidaan antaa tietoa asiantuntijalta toiselle. Moniammatillisella yhteistyöllä voi olla haasteena erilaisia esteitä:

- Yksilöllisesti painottunut työorientaatio
- Vieras ajatus oman sekä työtovereiden osaamisen tarkastelusta
- Liian vähäinen ajanvaraus yhteistyölle
- Salassapitovelvollisuus
- Kiire ja ajanpuute
- Osapuolten palaverista pois jättäytymiset
- Organisoinnin puutteet
- Yhteistyökumppaneihin kohdistuva luottamuspuula
- Muutosvastarinta

Vaikka moniammatillisella yhteistyöllä voi olla esteitä ja ongelmia, niin yhteistyö on todella tärkeää ja palkitsevaa. Ongelmiin ja esteisiin tulisi puuttua sekä tuoda ne rohkeasti esille työyhteisössä. Ongelmien käsittely yhdessä auttaa työntekijää jaksamaan paremmin työssään. Parhaimmillaan yhteistyö lisää työhyvinvointia, tuo lisää näkökulmia työhön ja antaa yhteisiä onnistumisen hetkiä. Jos toivottuun tulokseen ei päästä, niin on helpottavaa tietää, että asiaa on katsottu useista näkökulmista. Mitä enemmän moniammatillista yhteistyötä tehdään, sitä luontevammaksi ja toimivammaksi se koko ajan muokkautuu!

Liite 5 19(24)

Miten lait ohjaavat yhteistyötä?

Yhteistyöhön ryhdytään lapsen edun turvaamiseksi. On olemassa useita lakeja siitä, milloin laki velvoittaa esimerkiksi päiväkodin henkilökuntaa yhteistyöhön. Näissä korostetaan yhteistyön velvoittavuutta poikkeavuutena normaalisti hyvin tiukkaan salassapitovelvollisuuteen nähden. Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi edellyttää yhteistyötä, toisin kuin lastensuojeluilmoituksen ja ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen tekeminen.

Perusopetuslaissa veloitetaan yhteistyöhön silloin, kun on kyse tiedoista, jotka ovat välttämättömiä opetuksen järjestämiseksi. Rikoslaisissa velvoite koskee vain suunnitteilla olevia rikoksia. Ilmoituksen tekemättä jättämisellä voi olla rikosoikeudellisia seurauksia ilmoituksen laiminlyönnistä. Poliisilakia tarkasteltaessa poliisilla on rikosta selvittäessään oikeus saada päiväkodin henkilökunnalta muutoin salassa pidettäviä tietoja. Silloin kun käsiteltävänä olevasta jo tehdystä rikoksesta voidaan tuomita vähintään kuuden vuoden rangaistukseen, on todistajaksi haastetun, esimerkiksi päiväkodin työntekijän, kerrottava asiasta kaikki tietämänsä.

Sosiaalihuollon asiakaslaissa todetaan, että "Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat alaikäistä, on ensisijaisesti otettava huomioon alaikäisen etu". Täten voidaan tulkita, että salaaminen ei mene koskaan lapsen edun edelle. Tämä seikka on hyvä muistaa yhteistyötä ajatellen. Laki sallii yhteistyön luonnollisesti myös siinä tilanteessa, kun asianosaisilta on saatu lupa salassa pidettävän asian kertomiseen.

Liite 5 20(24)

Esimerkkitapaus

Milka aloitti päiväkotihoidon 3-vuotiaana. Tyttö oli hyvin iloinen ja tomera. Häntä oli helppo lähestyä ja hän oli hyvin luottavainen. Myöhemmin tytön käytös kuitenkin muuttui. Hoitajat ottivat vanhempien kanssa puheeksi tytön uhmakkaan käytöksen. Tyttö toisinaan haastoi riitaa, rikkoi tahallaan leluja ja tönä kaveritansa. Aluksi asia vaikutti normaalilta ikään kuuluvalta uhmalta ja rajojen kokeilulta. Vanhemmat kertoivat huomanneensa saman ja yhdessä pohdittiin yhteisiä keinoja lapsen elämän tukemiseen.

Myöhemmin tytön omahoitaja havaitsi tytön olevan viikonlopun jäljiltä usein itkuinen, väsynyt ja kiukkuinen. Tyttö alkoi eräänä päivänä ruokapöydässä puhumaan, että ei tahtoisi olla tulevaa syyslomaa pois tarhasta, koska kotona on tylsää. Hoitaja alkoi pohtia kyseistä kommenttia ja muutoksia tytön käytöksessä. Hoitaja otti asian puheeksi muiden työntekijöiden kanssa palaverissa. Muut olivat tehneet samoja havaintoja ja heille oli myös noussut huoli työstä. Keskustelu vahvisti ajatusta siitä, että asialle olisi tehtävä jotain. Huoli ei ollut kuitenkaan niin suuri, että tilanteesta olisi välittömästi täytynyt tehdä lastensuojeluilmoitus. Työntekijät järjestivät vanhemmille ajan keskusteluun, johon osallistui vanhemmat, omahoitaja ja lastentarhanopettaja.

Liite 5 21(24)

Vanhemmille kerrottiin keskustelussa hienovaraisesti esiin nousseista huolesta. Työntekijät olivat myös valmistautuneet suositteluun erilaisia palveluita perheelle. Keskustelu ei kuitenkaan johtanut mihinkään, sillä isä tyrmäsi kaikki huolenaiheet. Äiti istui hiljaa ja oli osallistumatta keskusteluun, vaikka aiemmin yleensä jutteli hyvin avoimesti asioista. Keskustelun päätyttyä työntekijöiden huoli tytöstä ei ollut laantunut. Huoli vain kasvoi ja he tekivät tytöstä lastensuojeluilmoituksen puhelimitse paikalliseen sosiaalitoimistoon. Työntekijät olivat ilmoittaneet vanhemmille tekevänsä lastensuojeluilmoituksen. Vanhemmille tuotiin esille se, että näkemys tytön voinnista on päiväkodin henkilökunnan oma arvio ja sosiaalitoimi selvittää myöhemmin asian omalta osaltaan. He kertoivat vanhemmille myös, että kyseinen toimintatapa on lain velvoittama.

Tilanteessa ei ollut kiireellisen lastensuojelun tarvetta, joten sosiaalitoimessa tehtiin lastensuojelutarpeen selvitys seitsemän vuorokauden kuluessa. Lastensuojeluasiakkuus alkoi ja perhe pyydettiin tapaamiseen sosiaalitoimeen. Selvityksen oli valmistuttava kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. Selvityksen aikana muun muassa sosiaalityöntekijä, perhe ja ilmoituksen tehnyt taho kokoontuivat keskustelemaan sovitusti. Kyseisen perheen kohdalla sosiaalityöntekijä totesi lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenvedossa, että asiakkuuden jatkumiselle on tarve, joten asiakkuus jatkui. Tässä vaiheessa vanhemmat myönsivät itsekkin olevansa avun tarpeessa ja asiakkuus jatkui hyvässä yhteistyössä.

Liite 5 22(24)

Miten tehdään lastensuojeluilmoitus?

- Lastensuojeluilmoitus tehdään aina ensisijaisesti lapsen asuinkunnan sosiaalitoimistoon. Kiireellisissä tapauksissa voidaan soittaa 112, jonka kautta tavoitetaan päivystävä sosiaalityöntekijä.
- Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä kirjallisesti, puhelimitse tai käymällä henkilökohtaisesti sosiaalitoimistossa. THL:n internet-sivuilta löytyy lastensuojeluilmoituksen tekemiseen lomake, jota voidaan hyödyntää. Tietojen suojaamiseksi lastensuojeluilmoitusta ei saa tehdä sähköpostitse.
- Ilmoituksen tekijän tulisi kertoa tiedossa olevat lapsen tiedot ja ilmoituksen syyt sekä mahdolliset tapahtumat. On hyvä kertoa myös, että ovatko lapsi tai lapsen vanhemmat tietoisia lastensuojeluilmoituksesta.
- Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä yhteydenottona sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Ilmoitus voidaan tehdä salassapitosäännösten estämättä silloin, kun tehdään ilmoitus yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa. Ilmoitus pitää tehdä viipymättä ja ilmoituksen syyt pitää kertoa.
- Jos on syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia heti syntymänsä jälkeen, on viranomaisen tehtävä ennakkollinen lastensuojeluilmoitus.
- Päivähoidon työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Viranomaiset tekevät ilmoituksen aina nimellisenä. Jos ilmoittaja on viranomainen, niin se on kerrottava perheelle. Ilmoittamatta jättäminen on velvollisuuden rikkomista ja siitä voi seurata virkarikossyyte.

Liite 5 23(24)

Meri-Lapin alueen lastensuojelun yhteystiedot

Sosiaalitoimisto Kemi

Keskuspuistokatu 30, 94100 Kemi

Neuvonta ja ajanvaraus klo 8 - 11 ja 12 - 15

016 259 494

Sosiaalityöntekijöiden soittoaika 12 - 13

Vastaava sosiaalityöntekijä, Katriina Hynynen

016 259 494

Sosiaalityöntekijä-lastenvahvoja, Liisi Tamminen

016 258 779

Sosiaalityöntekijä, Nina Marinlassi

016 258 788

Sosiaalityöntekijä, Orvokki Kuronen

016 258 784

Sosiaalityöntekijä, Minna Junnonaho

016 258 796

Sosiaalityöntekijä, Päivi Riiinä

016 258 776

Sosiaalityöntekijä, Minna Alapuranen

040 509 2687

Sosiaaliohjaaja, Petra Hyvärinen

016 258 786

Sosiaalitoimisto Keminmaa

Kunnantie 3, 94400 Keminmaa

Soittoaika klo 10 - 11

Vastaava johtava sosiaalityöntekijä, Päivi Parpala

040 167 9128

Sosiaalityöntekijä, Anna-Leena Markkanen

040 733 1044

Vastaava sosiaalityöntekijä, Seija Puumalainen

040 587 1595

Sosiaalityöntekijä-lastenvahvoja, Katriina Siivola

040 587 1745

Sosiaalipäivystys arksin klo 8 - 16

040 673 6565

Sosiaalitoimisto Simo

Ratatie 6, 95200 Simo

Soittoaika 8:30 - 9:30

Sosiaalityöntekijä-lastenvahvoja, Sari Huhta

08 5875 6840

Sosiaalitoimisto Tervola

Keskustie 81, 95300 Tervola

Sosiaalityöntekijä-koulukuraattori, Esa Jääskö

040 537 6525

Sosiaalityöntekijä, Tanja Tolonen

040 566 1915

Sosiaalitoimisto Tornio

Laivurinkatu 18, 95400 Tornio

Soittoaika 9 - 10

Sosiaalityöntekijä, Matti Autio

040 532 7807

Sosiaalityöntekijä, Maria Keinänen

040 039 8776

Sosiaalityöntekijä, Ritva Koskinen

040 532 7816

Sosiaalityöntekijä, Johanna Majala

040 532 7814

Sosiaalityöntekijä, Monica Saarela

040 532 7815

Sosiaalipäivystys arksin klo 8 - 16

040 640 2070

Kiireellisissä tapauksissa voidaan soittaa 112, josta tavoitetaan päivystävä sosiaalityöntekijä.

Liite 5 24(24)

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

Tekijät: Jenni Kreivi & Johanna Salonen

Lähteet: Opinnäytetyö: Käytännöllinen

lastensuojeluopas Meri-Lapin alueen päiväkodeille

Kuvittaja: Sisko Kreivi